

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KENTSEL TASARIM ARACILIĞI İLE SUÇUN
ÖNLEMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA;
SAHİBATA MAHALLESİ (KONYA) ÖRNEĞİ**

Matiullah FAIZY

YÜKSEK LİSANS

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

**Kasım-2019
KONYA
Her Hakkı Saklıdır**

TEZ KABUL VE ONAYI

Matiullah FAIZY tarafından hazırlanan “Kentsel Tasarım Aracılığı İle Suçun Önlemesine Yönelik Bir Araştırma; Sahibata Mahallesi (Konya) Örneği” adlı tez çalışması 19/11/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Prof. Dr. Abdullah TOPÇUOĞLU

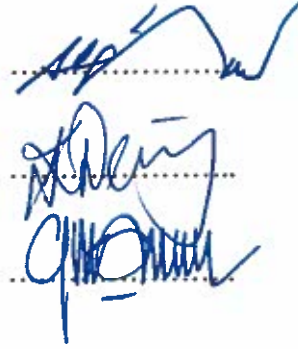
Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Kadriye (DENİZ) TOPÇU

Üye

Doç. Dr. M. Çağlar MEŞHUR

İmza

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Mustafa YILMAZ
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Matiullah FAIZY

Tarih: 22.11.2019

ÖZET

YÜKSEK LİSANS

KENTSEL TASARIM ARACILIĞI İLE SUÇUN ÖNLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA; SAHİBATA MAHALLESİ (KONYA) ÖRNEĞİ

Matiullah FAIZY

**Selçuk üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı**

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Kadriye (DENİZ) TOPÇU

2019, 111 Sayfa

İnsanların yaşamak, çalışmak, sosyal yaşamlarını geçirmek için her şeyden önce en temel sosyal ihtiyacı olan güvenli bir çevrede yaşama hakkı vardır. Suç ve suç korkusu, son dönemde kentli insanın kentsel mekânda karşı karşıya kaldığı, yaşam kalitesini olumsuz etkileyen en önemli problemlerinden biridir. Konunun biyolojik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik, kriminolojik ve bunun gibi pek çok farklı boyutları olmasına karşın, bu tez çalışması konuyu yoğunluklu olarak mekânsal, kısmen de sosyolojik perspektiften değerlendirmektedir. Yaşam kalitesini etkileyen böylesine önemli bir problemten hareketle çalışmanın amacı, kentsel yaşam alanlarında suç riskini azaltmada kentsel tasarımın etkili olup olmadığını, etkili ise hangi kentsel tasarım kriterlerinin etkili olduğunu araştırmaktır. Bir başka deyişle, kentsel mekânlarda meydana gelen suçu aza indirmek için fiziksel/mekânsal/tasarım açısından neler yapılabilir tartışmaktır.

Bu amaca yönelik olarak, geniş bir literatür araştırması sonucunda, kentsel mekanla ilişkili suç teorileri araştırılmış ve daha güvenli, yaşanabilir, kaliteli mekânların üretilmesinde etkili toplam 20 fiziksel özellik ortaya konulmuştur. Çalışmanın bir sonraki aşamasında örnek alan olarak seçilen, Konya kenti genelinde suç oranının en yüksek seviyede olduğu Sahibata Mahallesi'nde bu fiziksel özellikler hem yazarın kendi gözlemleri, görüşmeleri, hem de alandaki toplam 109 kullanıcı ile rastgele örnekleme tekniği kullanılarak gerçekleştirilen anket uygulamaları ile test edilmiştir. Anket uygulaması değerlendirmeleri frekans ve ilişkililik analizleri yardımı ile çözümlenmiş, yazarın kendi gözlemleri ise alanda yapılan görsel analizler ile yorumlanmıştır. Çalışma sonucunda, kentsel tasarımın suçun aza indirgenmesinde kesinlikle etkili olduğu, fakat tek bir çözüm yolu olamayacağı, konunun diğer tüm boyutları ile birlikte bütüncül olarak uzun vadede değerlendirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suç, Kentsel Suç, Kentsel Tasarım, Kentsel Tasarım Yoluyla Suç Önleme

ABSTRACT

MSc THESIS

A RESEARCH ON CRIME PREVENTION THROUGH URBAN DESIGN; THE CASE OF SAHIBATA NEIGHBOURHOOD (KONYA)

Matiullah FAIZY

**Selcuk University
The Graduate School of Natural and Applied Science
Department of City and Regional Planning**

Advisor: Asst. Prof. Dr. Kadriye (DENİZ) TOPÇU

2019, 111 Pages

People have the right to live in a safe environment with the most basic social needs in order to live, work and spend their lives. Crime and fear of crime is one of the most important problems that people face in urban space, which affects the quality of life negatively. Although the subject has many different dimensions such as biological, psychological, sociological, economic and criminological, this study evaluates the subject from the spatial and partly sociological perspective. The main aim of this study is to determine whether urban design is effective in reducing crime and fear of crime in urban spaces, if so, which urban design criteria are effective in this process. Additionally, this thesis aims to discuss what can be done in terms of urban design in order to minimize the crime and fear of crime occurring in urban spaces. For this purpose, firstly, crime theories related to urban space were investigated and a total of 20 physical effective factors in producing safer, livable spaces were revealed as the results of the literature research. Secondly, these effective physical characteristics were tested by author's own observations at the sample area, interviews with the authorized people and a total of 109 questionnaire application with the users. While author's own observations were interpreted by using visual analysis technique, the derived data of questionnaire application were interpreted by using some statistical analysis. Questionnaire application were made by using random sampling technique. In conclusion, some spatial design strategies were produced related to the sample area and it was emphasized that urban design is effective in minimizing crime and fear of crime, but it cannot be a single tool and it is necessary to evaluate the issue in the long term with all other dimensions.

Keywords: Crime, Fear of crime, Urban Crime, Urban Design, Crime Prevention through Urban Design

ÖNSÖZ

Çalışma boyunca rehberlik, öneri, eleştiri, yorum, teşvik ve desteklerinden dolayı danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Kadriye (DENİZ) TOPÇU'ya en derin şükranlarımı sunmak isterim. Ayrıca, lisans eğitimim boyunca en güzel bilgileri benimle paylaşan, çalışmalarımnda ve Türkiye'deki yaşamımın diğer alanlarında bana rehberlik eden tüm bölüm hocalarıma da teşekkür ediyorum.

Aileme ülkemden uzaklarda verdikleri destek ve sevgi için teşekkür ederim. Özellikle öğrenim hayatım boyunca bana dua eden anneme ve kendi tecrübe ve bilgisini benimle paylaşan babama da çok teşekkür ederim.

Matiullah FAIZY
KONYA-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Konuya Yaklaşım.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı.....	4
1.3. Çalışmanın Kapsamı-Sınırlılıkları	5
1.4. Çalışmanın Yöntem ve Metodolojisi	6
1.5. Kaynak Araştırması.....	8
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1. Suç Kavramı ve Kentsel Suç.....	10
2.1.1. Kentsel Suçun Nedenleri	13
2.2. Suçun Önlenmesi ve Suç Teorileri	16
2.2.1. Geleneksel Ekolojik Suç Teorileri.....	17
2.2.1.1. Şikago Okulu	18
2.2.2. ‘Yer-Mekân’a Dayalı Suç Teorileri.....	20
2.2.2.1. Çevresel Kriminoloji	20
2.2.2.2. Rasyonel Seçim Teorisi	21
2.2.2.3. Rutin Aktiviteler Teorisi.....	22

2.2.2.4. Durumsal Suç Önleme Teorisi	23
2.2.3. Kentsel Tasarım ile Suç İlişkisini Açıklayan Teoriler.....	24
2.2.3.1. Savunabilir Mekân (<i>Defensible Space</i>)	25
2.2.3.2. Mekân Dizin Analizi	28
2.2.3.3. Çevresel Tasarım Yoluyla Suç Önleme (CPTED)	29
2.2.3.4. Kırık Camlar Teorisi.....	33
2.2.3.5. İz Teorisi.....	34
2.3. Suç Önleme ve Kentsel Tasarım İlişkisi ve Kentsel Tasarım Yoluyla Suç Önleme Kriterleri	35
3. ALAN ÇALIŞMASI: SAHİBATA MAHALLESİ	49
3.1. Çalışma Alanının Seçimi	49
3.2. Çalışma Alanının Tanıtımı.....	51
3.3. Çalışma Alanının Sosyal ve Fiziksel Yapısı.....	61
3.4. Çalışmanın Yöntemi	64
3.5. Bulgular.....	65
3.5.1. Çalışma Alanına İlişkin Yapılan Gözlem, Görüşme ve Analizlerin Sonuçları	65
3.5.1.1. Sosyal Çevre Açısından Yapılan Gözlem, Görüşmelerin Değerlendirilmesi ve Anket Sonuçları	65
3.5.1.2. Fiziksel Çevre Açısından Yapılan Gözlem ve Analizlerin Değerlendirilmesi	78
3.5.1.3. Kentsel Tasarım Kriterleri Aracılığı ile Fiziksel Çevrenin Analizi..	79
4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	100
KAYNAKÇA	107
EKLER.....	112
ÖZGEÇMİŞ.....	117

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1. Suç teorileri	17
Tablo 2.2. Tez çalışması kapsamında kullanılan tasarım kriterleri	36
Tablo 3.1. Çalışma Alanının yıllara göre nüfus değişimi	61
Tablo 3.2. Ankete katılan kullanıcı profili	69
Tablo 3.3 Kullanıcıların memleketlerine göre dağılımı.	70
Tablo 3.4. Kullanıcıların mahallede yaşama süresi.....	71
Tablo 3.5. Kullanıcıların mahallede yaşama nedeni	71
Tablo 3.6 Kullanıcıların mahallenin beğenilen ve beğenilmeyen özellikleri.....	72
Tablo 3.7. Kullanıcı ifadeleriyle mahallede işlenen suç türleri dağılımı.	73
Tablo 3.8. Çalışma alanında kullanıcıların gece ve gündüz güvenlik hissi - suç korkusu	74
Tablo 3.9. Katılımcıların suça maruz kalma durumu	74
Tablo 3.10.Kullanıcıların maruz kaldıkları suç çeşitleri	75
Tablo 3.11. Sahibata mahallesinde son yıllardaki suç oranları hakkındaki yorumlar.....	75
Tablo 3.12. Gece-gündüz evde güvende hissetme ile cinsiyet ilişkiliği	76
Tablo 3.13. Gece-gündüz sokakta güvende hissetme ile cinsiyet ilişkiliği.....	76
Tablo 3.14 Mahallede yaşama süresi ile son yıllardaki duruma yönelik değerlendirmelerin ilişkiliği	77
Tablo 3.15. Yaş ile mahalleye ait hissetme ilişkiliği	77
Tablo 3.16. Yaş ile sokakta yürürken güvende hissetme ilişkiliği.....	78

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1. Çalışmanın Metodolojisi	7
Şekil 2.1. Şikago Okulu basitleştirilmiş kent modeli	19
Şekil 2.2. Cohen ve Felson'un problem çözüm üçgeni.....	23
Şekil 2.3. Yatay Hiyerarşi-Savunulabilir Mekân	27
Şekil 2.4. Düşey Hiyerarşi-Savunulabilir Mekân.....	27
Şekil 2.5. Farklı sokak düzenleri	42
Şekil 2.6 Güvenli otobüs durağı tasarımı için bir örnek tasarım.....	43
Şekil 3.1. Konya geneli suç dağılım haritası	50
Şekil 3.2 Çalışma alanının kent merkezi içerisindeki konumu	51
Şekil 3.3 III. Derece Arkeolojik Sit Alanı Sınırı.....	53
Şekil 3.4 Tarihsel gelişim dönemlerine ait kentsel gelişme alanları ve çalışma alanı sınırı	54
Şekil 3.5. Çalışma alanı içerisindeki tescilli yapıların dağılımları	57
Şekil 3.6. Çalışma alanının arazi kullanımı.....	62
Şekil 3.7. Çalışma alanının doluluk-boşluk oranı	62
Şekil 3.8. Çalışma alanındaki yapı durumları.	63
Şekil 3.9. Çalışma alanının kat yüksekliği.	63
Şekil 3.10. Çalışma alanının aydınlatma durumu	80
Şekil 3.11. Çalışma alanındaki genişliği-yapı yüksekliği oranı	82
Şekil 3.12. Çalışma alanı içerisindeki asayiş şubenin konumu.....	86
Şekil 3.13. Çalışma alanı içerisinde yer alan kayıp mekanlar ve boş alanlar.....	88
Şekil 3.14 Çalışma alanı içerisinde gece-gündüz aktif olan alanlar.....	90

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 3.1. Çalışma alanının kuşbakışı görünümü.....	52
Fotoğraf 3.2. Alanın Bakımsız, ihmal edilmiş ve çöküntü bölgesi haline gelmeye başladığını gösterir görseller.....	56
Fotoğraf 3.3. Konutlar(Mimar Muzaffer Caddesi).....	57
Fotoğraf 3.4. Tahir Paşa(Dursunoğlu) Cami, Nasuh Bey Darulhüffazı.....	57
Fotoğraf 3.5. Abdülmümin Mescidi, Konut-Mimarlar Odası(Atatürk Cad.).....	58
Fotoğraf 3.6. Şereficeli Şirin Hanım Çeşmesi, Konut(Atatürk Cad.)	58
Fotoğraf 3.7. Abdülaziz Mescidi, Yıkılmış konut(Yıkılmadan önceki durumu) (Şair Fahri Sokak).....	58
Fotoğraf 3.8. Konut(Nasreddin Hoca Sokak), Konut(Abdülmümin Sokak).....	59
Fotoğraf 3.9. Konut(Yunus Emre Sokak), Konut(Şimşir Sokak)	59
Fotoğraf 3.10. Konut(Denizciler Sokak).....	59
Fotoğraf 3.11. Konut(Çaldıran Sokak), Devlet Tiyatroları Binası.....	60
Fotoğraf 3.12. Feritpaşa Çeşmesi	60
Fotoğraf 3.13. Çalışma alanının gece saatlerindeki aydınlatma düzeyini gösterir görseller....	81
Fotoğraf 3.14. Bitişik nizamda konumlanmış sokak dokusundan örnekler.	83
Fotoğraf 3.15. Alanın saydamlılığı, doğal gözetim imkanı.....	84
Fotoğraf 3.16. Çıkmaz Sokak örneği	85
Fotoğraf 3.17. Ayırıcı niteliği olmayan yüksek duvarlar	86
Fotoğraf 3.18. Çalışma alanı içerisinde yer alan kayıp mekanlar.	88
Fotoğraf 3.19. İnsanların yoğun olarak kullandığı alanlar	89
Fotoğraf 3.20. Çalışma alanı içerisinde karma kullanıma örnekler	91
Fotoğraf 3.21. Çalışma alanı içerisinde depo olarak kullanılan ticari birimler.....	91
Fotoğraf 3.22. Yaya ve taşıt ayrımının sağlanamadığını gösterir görseller	92
Fotoğraf 3.23. Sokaklara atılan çöpleri gösterir örnekler.....	92
Fotoğraf 3.24. Kamusal alanların özel alanların içinde kaybolduğunu ve kamusal ile ev arasındaki sınırların çok açık olmadığı örnekler	95
Fotoğraf 3.25 Adres gösteren levhalardan örnekler	95
Fotoğraf 3.26. Sürekli açık halde bulunan bina giriş kapılarından örnekler.	96

Fotoğraf 3.27. Çalışma alanı içerisindeki vandal hareketlere örnekler.....	97
Fotoğraf 3.28. Sokak üzerinde park eden araçları ve boş parsellerin otopark olarak kullanıldığını gösteren örnekler	98
Fotoğraf 3.29. Görsel anlamda çevreye katkısı olmayan, herhangi bir çekiciliği olmayan alanlardan örnekler.....	99

1. GİRİŞ

1.1. Konuya Yaklaşım

Hızlı kentleşmenin olduğu bir dünyada yaşamaktayız. Birleşmiş Milletler, 2050 yılına kadar gelişmiş dünyanın %86'sının kentleşeceğini, yani kent nüfusunun bugünkü dünya nüfusundan daha büyük olacağı tahmininde bulunmuştur (Zhao ve Tang, 2018). Özellikle büyük kentlerdeki nüfus yoğunluğunun hızlı artışına paralel olarak, hızlı kentleşme, küreselleşme, çevresel bozulma, gelir eşitsizliği ve bunun gibi sosyal, fiziksel ve çevresel etkiler ile birlikte kentler, suç faaliyetlerine karşı savunmasız ve güvensiz hale gelmiştir. Dünyanın birçok kentinde kentsel alanlardaki suç oranı her geçen gün artmakta, bu durum da insanların sağlığını, yaşam biçimlerini ve kentlerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir (Moser, 2004). Kentlerde yaşanan sosyal çatışmalar da güvenliği tehdit etmektedir (Banerjee, 2016). Örneğin, 1980'de her 100.000 kişide suç kaydı 2300 iken 2000 yılında bu sayı 3000 kişiye yükselmiştir (Zhao ve Tang, 2018). Bu nedenle, kentin güvenliğini tehdit eden her türlü sosyal, ekonomik ve politik söylemler, suç, suç korkusu, kentin güvenliği gibi kavramlar, kentsel ve sosyal problemler, tüm dünyanın yaygın olarak üzerinde düşündüğü, eğildiği konular arasındadır (Frevel ve Rogers, 2016). Kent büyüdükçe ya da nüfus arttıkça, kentin ekonomik, sosyal ve fiziksel işlevlerine bağlı olarak, suç oranları, yoksulluk ve işsizlik artmakta, güvenlik azalmaktadır.

Günümüzde kentsel alanlarda yaşayan küresel nüfusun yarısından fazlası ile kamu güvenliği, dünya genelinde devletler için önemli bir fonksiyon olarak ortaya çıkmıştır. İnsanların, kuruluşların ve kurumların refahlarına yönelik tehditlere karşı güvenliği sağlamak devletin görev ve işlevini ifade ettiğinden, şehirlerde güvenlik, güvenli yaşam, refahın sağlanmasında giderek daha çok önem kazanmaktadır (Banerjee, 2016).

Suç, suç korkusu ve sosyal hayata karşı davranışları insanların yaşam kalitesini etkilemektedir. İnsanlar, çalışmak ve sosyal yaşamını geçirmek için kaliteli ve güvenli yer aramaktadır (Colquhoun, 2004). Güvenlik, insanların en temel sosyal ihtiyaçlarından biridir. Bunu Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinden de görebilmekteyiz. Maslow'a göre insanın yeme, içme vb. fizyolojik ihtiyaçlarının akabinde gelen en temel ihtiyacı güvenlidir. İnsanın bu en temel ihtiyacı karşılanmadan kişi hiyerarşide bir sonraki ihtiyacını düşünemeyecektir Benzer şekilde, Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda da günümüzde suçun önlenmesi bir gereksinimin ötesinde, kentte yaşayanların bir hakkı olarak görülmektedir (Colquhoun, 2004).

Bu deklarasyona göre, Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kent sakinleri çeşitli haklara sahiptir. Bunlardan birincisi “güvenlik” hakkıdır. Buna göre kentliler suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan mümkün olduğunca arındırılmış emin ve güvenli bir kentte yaşama hakkına sahiptirler (Düzgün, 2007). Dolayısıyla, sürdürülebilir kentsel gelişim, ancak kent çapında, güvenli, toplum temelli, iyi planlanmış ve kapsamlı bir şehir suçu önleme ve güvenlik stratejileri uygulandığında gerçekleştirilebilecektir (Zhao ve Tang, 2018).

Suç, suç korkusu ve kentin güvenliği ile ilgili konuların elbette biyolojik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik, mekânsal ve kriminolojik boyutları bulunmaktadır. Bu bilimsel alanların her biri suçu kendi perspektiflerinden farklı tanımlamaktadır. Suça biyolojik tanımlayıcı açıklamalar getiren araştırmacılara göre suç; genel nüfusla kıyaslandığında az sayıdaki kişide meydana gelen biyolojik ve genetik davranışsal bir bozukluktur. Psikolojik tanımlamalara göre suç; kişinin yaşadığı çevre ile ilgili olup, o çevrenin kişide oluşturduğu psikolojik etkileşimle ilgilidir. Sosyo-kültürel açıdan tanımlandığında suç; toplum içindeki kriminal davranış sapmalarıdır. Kriminoloji bilimine göre ise kasti olarak gerçekleştirilen bireysel bir eylemdir. Bu tür tanımlamalar her bir bilim alanı için arttırılabilir (Erdoğan, 2007). Bu çalışma ise konunun sadece ağırlıklı olarak mekânsal ve kısmen de sosyolojik boyutlarına odaklanmaktadır. Yukarıda bahsedilen diğer araştırma alanlarını çalışma kapsamı dışında bırakmaktadır.

Genel anlamda kentsel alanlarda suçların dağılımına baktığımız zaman, suçların kent içinde yaygın bir şekilde eşit, rastgele olarak dağılmadığını görmekteyiz. Kentin bazı bölgelerinde suçlar daha yoğun olmakta, bazı bölgelerde ise çok daha az işlenmektedir. Böylelikle, kentin belli alanlarında sıcak noktalar oluşabilmektedir (Zhao ve Tang, 2018). Bu çalışmanın da ağırlıklı olarak mekânsal, kısmen de sosyolojik boyuta ağırlık vermesinin çıkış noktasını bu durum oluşturmaktadır. Neden kentin sadece belli alanlarında sıcak noktalar oluşmaktadır? Mekânsal boyutun sıcak nokta oluşumundaki etkisi nedir? Mekânsal tasarımın doğru kullanılması ile sıcak alanların oluşması önlenebilir mi? Çalışmanın hareket noktasını oluşturan bu araştırma soruları çalışma kapsamında cevaplanmaya çalışılmıştır.

Konuya mekânsal açılımlar getiren birçok araştırmacı, fiziksel çevre tasarımının suç fırsatlarını azaltmak için planlama ve tasarım yoluyla değiştirilebileceğini belirtmektedirler. Fiziksel yerleşim, konut tipolojisi ve çevrede varolan unsurlar, suçun ortaya çıkmasında temel kriterlerdir. Bu nedenle, fiziksel çevre tasarımının zayıf olmasının suç oluşumuna katkıda bulunduğunu söylenebilir (Sakip ve Abdullah, 2010).

Literatür araştırması sonucunda, bu konuya yönelik olarak çok sayıda teorinin geliştirildiği görülmektedir. Jane Jacobs'un 1961 yılında yayımladığı '*The Death and the Life of the Great American Cities*' başlıklı kitabının yayımlanmasıyla başlayan farkındalık, günümüze değin farklı eklemlerle, farklı bakış açılarıyla konuya farklı açılımlar getirerek genişlemiştir. Bir kırılma noktası niteliğindeki çalışmasıyla Jane Jacobs'un (Jacobs) aktif sokak yaşamının güvenliği 'eyes on the street' yoluyla sağlayabileceği önerisi ile başlayan süreç, Oscar Newman'ın (1972) 'Savunulabilir Mekan (*Defensible Space*)' önermesiyle devam etmiştir. "Mekan Dizin Analizi" (Hillier ve Hanson, 1984), "Kentsel Tasarım Yoluyla Suç Önleme (CPTED)" (Jeffery, 1977), "Durumsal Suç Önleme"(Clarke, 1980), "Kırık Camlar Teorisi" (Wilson ve Kelling, 1989) ve bunun gibi teoriler de konuyu farklı açıdan ele alan teoriler olmuştur. Daha ayrıntılı açıklamalar çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi içerisinde verilmiştir. Her bir teorinin kendine has bileşenleri olmakla birlikte, genellikle araştırmaların referans noktası olarak kullandığı teori; "Savunabilir Mekân" ve "Kentsel Tasarım Yoluyla Suç Önleme (CPTED)" teorileri olmaktadır (Sakip ve Abdullah, 2010). Bu çalışma kapsamında belirlenen kentsel tasarım kriterleri, ağırlıklı olarak 'Kentsel Tasarım Yoluyla Suç Önleme Teorisi'ne dayansa da kentsel mekânla ilgili olan diğer teorilerden de destek almıştır.

Brantingham'a (Brantingham and Brantingham) göre her suç, aynı anda meydana gelen üç faktörün varlığıyla kolay işlenir olmaktadır: (1) hedeflenen mağdur, birey, bir grup veya mülk, (2) suç işlemek için suçlu ve (3) suç işleme fırsatının varlığı. Bunlardan birinin yokluğu, suçun işlenmesini zorlaştırmaktadır veya önlemektedir. Bu çalışma, suç işleme fırsatını sağlayan çevreye odaklanmaktadır. Dolayısıyla örnek alan olarak seçilen alanın (Sahibata Mahallesi-Konya) mevcut sosyal ve fiziksel durumunu incelemek kaçınılmaz olmaktadır.

Bu çalışmanın, 'suç'un yaşam kalitesini ve kentlerin sürdürülebilirliğini etkilemesi nedeniyle kuramsal açıdan önemli bir çalışma olduğu kanaatindeyiz. Şöyle ki; suç oranının düşük olması, kentlerin daha yüksek yaşam kalitesine sahip olması anlamına gelmektedir. Bu çalışma kapsamında da suç oranlarının azaltılabilemesi için kullanılabilecek mekânsal kriterler belirlenmekte, çalışma sonucunda ise birtakım öneri mekânsal stratejiler ve fiziksel çözümler sunulmaktadır.

Literatür araştırması sonucunda, suçun önlenmesi, insanlara güvenli mekânlar sağlanması için kullanılan bazı yöntemlerin olduğu görülmektedir (Suç haritaları, kentsel

güvenlik programları vb.). Bu çalışma yöntem olarak, örnek alan olarak seçilen mahalle sakinlerinin istek, beklenti, taleplerini içermesi nedeniyle, katılımcı bir yaklaşımla konuyu irdelemesi açısından metodolojik anlamda da önemli görünmektedir. Seçilen alanı yakından tanıyan mahalle sakinlerinin düşüncelerine dayanarak bilgi üretilmekte ve konuya daha gerçekçi yaklaşılmış olmaktadır.

Örnek alan olarak seçilen mahallenin fiziksel yapısının suç oranları ve suç korkusu üzerinde etkisi olduğu varsayımından hareket alan bu çalışma, daha yaşanabilir mekânlar üretmek amacıyla kentsel tasarım kriterlerinin suç önleme noktasındaki önemine değinmekte ve bunu seçilen örnek alan üzerinde test etmektedir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Yukarıda aktarılan konuya yaklaşımdan hareketle, bu çalışmanın temel amacı, bir kentsel mekânda hem gerçek suç hem de algılanan suç (suç korkusu) oranının kentsel tasarım araç ve ilkeleri kullanılarak azaltılıp-azaltılamayacağını irdelemektir.

Kentsel güvenliğin korunmasında, kentsel tasarım kriterlerinin nasıl yardımcı olabileceğini tartışmayı amaçlayan bu çalışmanın, amaca ulaşmak için yola çıktığı temel araştırma soruları ise aşağıdaki gibidir:

- Kentsel alanlarda suç riskini azaltmada kentsel tasarım etkili midir?
- Etkili ise hangi kentsel tasarım kriterleri etkilidir? Bir başka deyişle suçu aza indirmek için kentsel mekânın başarısındaki etkili fiziksel özellikler nelerdir?

1.3. Çalışmanın Kapsamı-Sınırlılıkları

Çalışmanın birinci bölümünü oluşturan giriş kısmında, konuya yaklaşım kısaca değerlendirildikten sonra, konunun önemi, temel amacı, kapsamı, sınırlılıkları, yöntem ve metodolojisi aktarılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü; konuyla ilgili bugüne kadar yapılan çalışmaların yer aldığı, ilgili teorilerin ve kentsel tasarım kriterlerinin anlatıldığı, kapsamlı bir literatür taramasının sonucunda oluşturulmuş bir kavramsal ve kuramsal çerçeve ile devam etmektedir. Bu bölüm, hem araştırmacıların bu alandaki görüşlerini, hem de dünyada daha güvenli yerler oluşturmayı hedefleyen müdahaleleri ortaya koymaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümü; kavramsal ve kuramsal yaklaşımlar sonucunda elde edilen kentsel tasarım kriterlerinin seçilen örnek alanda test edildiği, gözlemlendiği saha araştırmasının bulgularına odaklanmaktadır. Bu kapsamda öncelikle örnek alanın seçim nedeni, örnek alanın sosyo-demografik ve fiziksel yapısı ile birlikte tanıtımı yapılmış, daha sonra çalışmada kullanılan yöntem daha detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bir sonraki aşamada, çalışma alanına ilişkin yapılan sosyal ve fiziksel analizlerin sonuçları verilmiştir. Ayrıca, bu aşamada hem gerçek suç hem de algılanan suç konusunda, mahallenin mevcut sosyal ve fiziksel özellikleri hakkında kullanıcıların görüşlerini alan anket uygulaması sonuçları da verilmektedir. Yapılan analiz ve anket uygulaması sonuçları ile kentsel tasarım kriterlerinin suç oranını azaltma noktasındaki etkisi tartışılmıştır.

Çalışmanın genel değerlendirme ve sonuç bölümünü oluşturan dördüncü bölümünde ise kavramsal ve kuramsal bilgiler ışığında yapılan saha çalışmasından elde edilen veriler değerlendirilmiş ve sonuçta suçun ve suç korkusunun önlenmesi noktasında fiziksel mekâna yönelik birtakım tasarım stratejileri ortaya konmuştur.

Çalışmanın sınırlılıkları konusuna değinecek olursak, konuya yaklaşım bölümünde de aktarıldığı üzere, çalışma, konunun ağırlıklı olarak fiziksel ve kısmen sosyolojik boyutuyla ilgilidir. Bir kentsel mekânda suçun ve suç algısının önlenmesi elbette sadece fiziksel mekânın tasarım özelliklerinin doğru kullanılması ile olmayacaktır. Konunun fiziksel mekânın tasarımı dışında politik, sosyolojik, psikolojik temellerinin olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Bu çalışma sadece fiziksel mekânın etkisine odaklanmakta ve diğer alanları kapsam dışı bırakmaktadır. Bu nedenle; çalışmanın kavramsal çerçevesinde, kent suçlarının oluşum

nedenlerinin açıklandığı kısımda, suçun oluşum nedenleri arasında işsizlik, yoksulluk, kültür farkı, sınıfsal ayrım, siyasi faktörler ve bunun gibi konulara kısmen yer verilmiş, detaylarına inilmemiştir. Kuramsal anlamdaki kısıtlılığını yine kentsel mekanla ilintili olan teorik yaklaşımlar belirlemektedir. Dolayısıyla bu konuya yönelik tez çalışması kapsamında ayrı bir başlık açılmış ve bu teoriler daha detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

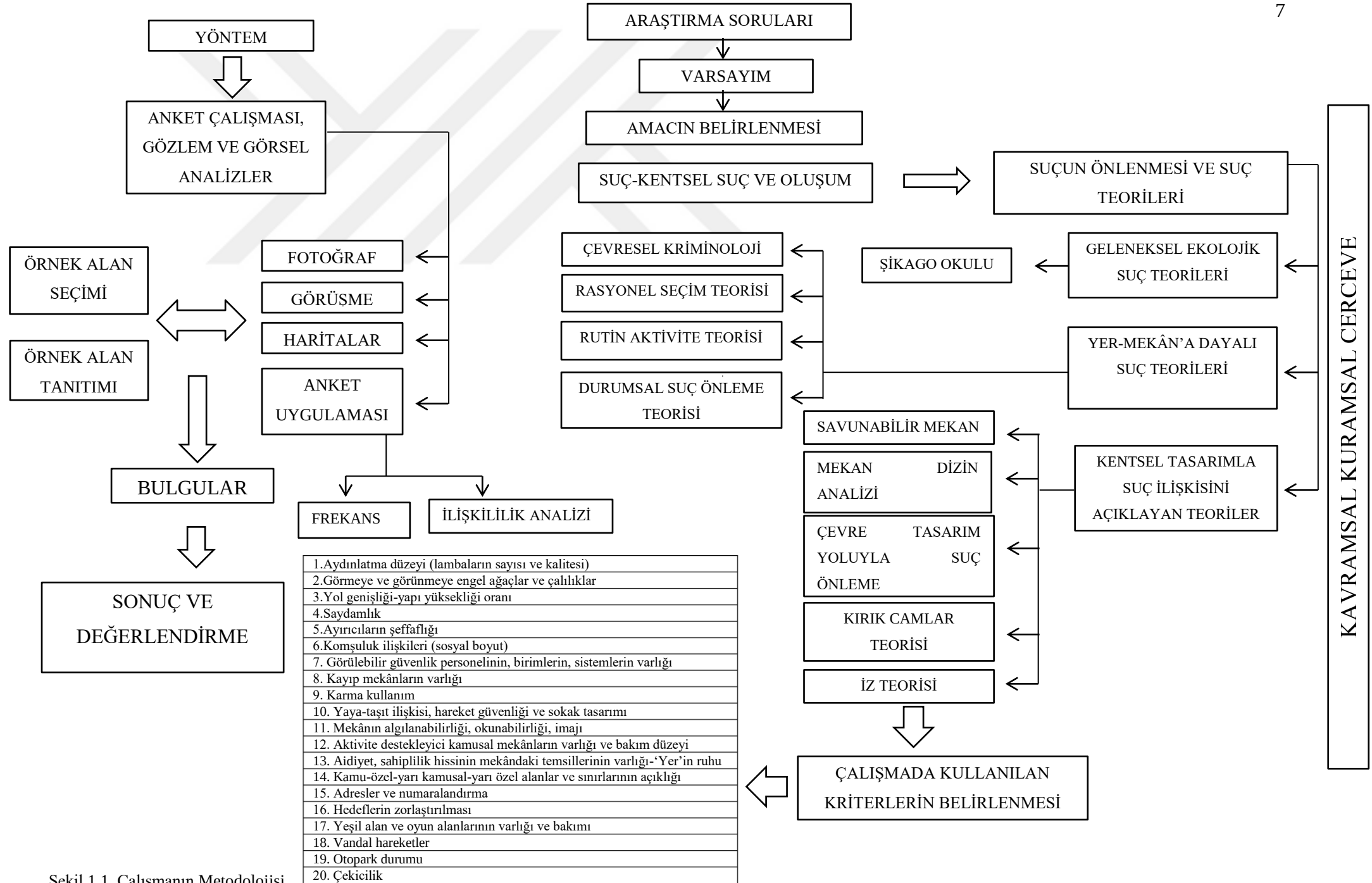
Çalışmanın yöntem kısmındaki sınırlılığını ise maalesef veri alma noktasındaki zorluklar oluşturmuştur. Birtakım güvenlik tedbirleri nedeniyle resmi kurumlardan resmi kanallarla istenilen verilere bile olumsuz cevap alınmıştır. Dolayısıyla örnek alanının seçimi noktasında mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmelerin sonucu belirleyici olmuştur. Bunun dışında, gerçekleştirilen anket uygulamasının SPSS programına girilmesi ve yapılan çapraz ilişkililik analizleri sonuçlarında p değerinin 0.05 den büyük olması halinde ilişki olmadığı kabul edilerek, bu analizler tez çalışması kapsamında verilmemiş, çalışmanın ekine konulmuştur.

1.4. Çalışmanın Yöntem ve Metodolojisi

Konu ile ilgili yapılan kaynak taraması, seçilen alana yönelik ilgili kurumlardan elde edilen harita, bilgiler, fotoğraflar, alanda yapılan gözlemler, görüşmeler ve anket uygulaması çalışmanın yöntemini oluşturmaktadır.

Yetkili kurumlardan alınan örnek alana ilişkin haritalar üzerinde suç yoğunluğu, çeşitleri işlenerek alandaki sıcak bölgeler tespit edilmiştir. Tez çalışmasının kavramsal ve kuramsal yaklaşım bölümünde ortaya konan kentsel tasarım ilkeleri kullanılarak, çalışma alanı hem yazarın gözlemleri hem de kullanıcılarının bu konudaki görüşleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Toplam 109 kişi ile rastgele örnekleme tekniği kullanılarak bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket uygulamasından elde edilen veriler, SPSS programı aracılığı ile sisteme girilmiş, frekans ve çapraz ilişkililik (Crosstabs) analizleri yardımı ile yorumlanmıştır.

Çalışmanın saha araştırması bölümünde, konunun daha iyi anlaşılması amacıyla sıklıkla fotoğraflardan yararlanılmıştır. Çalışmanın metodolojisi ise aşağıdaki şekilde görülmektedir (Şekil 1.1).

Şekil 1.1. Çalışmanın Metodolojisi

1.5. Kaynak Araştırması

Ela Ataç (2008) “Kent Güvenlik ve Güvenli Kent Planlaması: Bursa Örneği” başlıklı tez çalışmasında, suç ve mekan arasındaki ilişkiyi araştırmış ve kentsel planlama disiplini bağlamında kentsel suçun azaltılması için alanın örgütlenmesinin öneminden bahsetmiştir. Çalışma kapsamında, kentsel mekan ve suç arasındaki ilişkilerin kurulmasında kullanılacak yöntem ve analizleri belirlemiştir.

Bahar Turan, (2014) “Şehir ve Suç” başlıklı araştırmasında, farklı insan toplulukları ve farklı yaşam tarzları arasında suç işleme nedenlerini araştırmıştır. Çalışmasının sonucunda, psikolojik, ekonomik, kültürel farklılıkların suç işlemede etkin olduğu anlaşılmıştır.

Ayşe Belkıs Kubilay (2009) “Kentsel Tasarım Yoluyla Suç Önleme: İstiklal Mahallesi Ankara Örneği” başlıklı çalışmasında ortaya çıkardığı fiziksel kriterler aracılığı ile gerçek suç ve suç korkusu arasındaki ilişkiyi irdelemiştir. Çalışma kapsamında, İstiklal Mahallesi'nde riskli ve güvenli olmayan alanları, suça teşvik eden alanları ve suç potansiyeli olan yerleri tespit etmiştir. Çalışmasının sonucunda, suç önlemeye yönelik birtakım kentsel tasarım araçları ortaya koymuş ve önerilerde bulunmuştur.

Murray Lee ve Daren Fisher, (2006) “Çevre Tasarımla Suç Önleme (CPTED) ve Yeni Güney Galler Suç Riski Değerlendirme Kılavuzları” başlıklı araştırmalarında, eleştirel bir inceleme yaparak CPTED rehberlerini tartışmış ve bir revizyona gidilmesi gerektiğini önermiş ve çalışması kapsamında potansiyel bir model sunmuştur.

Baasanbat Yanjinlkham, (2011) “Şehir Güvenliği ve Suç Önleme: Magholistan Kentleşmesi İçin Suç Önleme Önerileri” başlıklı çalışmasında, suç, suçluluk ve kentleşme kavramlarına değinmiş ve suç önleme için atılması gereken adımları açıklamıştır.

M. Akif Çukurçayır (2007) “Konya Kentinde Kentsel Suç ve Kentsel İyilik” başlıklı araştırmasında suçun yaygınlığını kentsel yaşam ile açıklamıştır. Çalışmasının kapsamında, göçmenler, konut sorunları, gecekondu, toplumun normları, kentsel demokrasi, kentsel planlama ve kentsel rantın paylaşılması gibi nedenler suçun yaygınlaşmasında önemli etkenler olarak belirlenmiştir. Bu etkenlerin giderilmesine yönelik çözüm önerileri sunmuştur. Örnek alan olarak seçtiği Konya kentinde kentsel suç düzeyini ortaya koymuş ve yukarıda sıralanan nedenlerle suç düzeyini açıklamaya çalışmıştır.

P. Cozens, (2008) “Batı Avustralya'da Çevre Tasarımla Suç Önleme: Sürdürülebilir Gelecek Kentsel İçin Planlama” başlıklı bir araştırma yapmıştır. Araştırmasında, “kentin yeniden tasarlanması” modeli çerçevesinde, suç ve suç korkusunun, çevre tasarımı yoluyla suçun önlenmesinin (CPTED) yoluyla nasıl giderilebileceğini planlama aracılığıyla açıklamaya çalışmıştır. Böylelikle kentsel sürdürülebilirlik sağlanabilecektir. Çalışmasının sonucunda, CPTED'nin 21. y.y. planlama gündemine rehberlik etmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Massoomah Hedayati Marzbali (2012) ve arkadaşlarının “Çevre Tasarım Yoluyla Suçun Önlenmesinin Mağduriyet ve Suç Korkusu Üzerindeki Etkisi” başlıklı çalışmalarında kentsel tasarım ve suç ilişkisi araştırılmıştır. Çalışma kapsamında CPTED'nin bilinen 4 kriteri toplam 164 katılımcı ile gerçekleştirilen anket uygulaması ve yapısal eşitlik modelleri ile irdelenmiştir. Çalışma sonucunda, mağduriyetin suç korkusu üzerinde önemli ve doğrudan bir ilişkisinin olduğu belirtilmiştir.

Rachel Armitage (2014), kentsel alanlarda suç önleme ilkelerini açıklayan “Çevresel Tasarım Yoluyla Suç Önleme” başlıklı çalışmada, suçun azaltılması noktasında etkili olabilecek sorumlu birimleri araştırmış ve suçun sadece ceza sistemleri aracılığı ile azaltılamayacağı sonucuna ulaşmıştır. Bu süreçte, plancılar, mimarlar, geliştiriciler ve kamusal alan yöneticileri de oldukça etkili birimlerdir.

Singapur Ulusal Suç Önleme Konseyi (2003), Singapur'da suçun önlenmesi için “Kentsel alanda suç önleme ilkelerini açıklayan Çevre Tasarımı Kılavuzu aracılığıyla Suç Önleme” (Crime Prevention Through Environment Design Guidbook) başlıklı bir rehber yayınlamıştır. Rehberin amacı, ev sahibi, geliştirici, mimar ve şehir plancılarında CPTED'in kavramları ve ilkeleri konusunda farkındalık yaratmaktır. Aynı zamanda nasıl uygulanacağına dair de açıklama ve öneriler çalışma kapsamında verilmiştir.

Paul Cozens ve Terence Love (2015) “Çevresel Tasarım Yoluyla Suç Önleme Çalışmasının İncelenmesi ve Mevcut Durumu” başlıklı makalelerinde, konunun genel bir gelişim sürecini vermektedirler ve konunun yerel değil küresel bir kavram olduğuna işaret etmektedirler. Çünkü, CPTED, Avrupa, Kuzey Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın yanı sıra Asya ve Güney Afrika'da hükümetler tarafından desteklenen, giderek yaygınlaşan bir suç önleme stratejisidir.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Suç Kavramı ve Kentsel Suç

Suç, tüm gelişmekte olan ülkelerin toplumları için kaçınılmaz bir yaşam gerçeğidir (Lab, 2000). Tarihi çok eski dönemlere dayanan suç, günümüzde tüm toplumların sorunu olan, insanların korku ile yaşadıkları, sebeplerini araştırıp üzerinde durdukları ve önlemler almaya çalıştıkları toplumsal problem haline gelmiştir. Suç olgusu, iki nedenden dolayı artmıştır. Bunun birinci nedeni, teknolojiye ve değişimler ve maddiyata dayalı yaşam tarzı, diğeri ise yoksul sosyal, politik, ekonomik ve çevresel koşulların yaygınlığıdır. Bunun yanı sıra, suçun coğrafi dağılımını etkileyen ve bir suçlunun suç işlemeyi seçtiği yeri etkileyen potansiyel hedefler ve coğrafi kolaylık gibi çeşitli faktörler de bulunmaktadır (Akpınar, 2005).

Toplumlar suç sorunuyla mücadele etmek için adalet, ceza sistemini kurmuştur, ancak, adalet sisteminin varlığına rağmen suç oranlarındaki artışa engel olunamamaktadır. (Lab, 2000). Bu durum alternatif yolların denenmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Buna yönelik olarak öncelikle ‘suç’un tanımı, nedenleri, suç önleme kuram ve yaklaşımlarının ortaya konulması gerekmektedir.

Suç:

Suç kavramı, düzen ve nizamın zıttı olarak ortaya çıkmış bir kavramdır. Bu nedenle suçun varoluşu o toplumun düzeninin, sosyal normlarının zayıf olduğu, problemlerin de çoğunlukta olduğunun bir göstergesidir. İlgili yazında farklı birçok noktadan hareket alan suç tanımlamaları yer almaktadır. Suç; *‘ahlâk düzenini ağır bir şekilde bozan ve bu nedenle Devlet'in hoş görmeyeceği bir fiil’* olarak tanımlanabilirken, *‘her zaman ve her yerde ortalama bir dürüstlük ve merhamet duygularına saldırıyı ifade eden bir hareket’* olarak da tanımlanabilmektedir (Alacakaptan, 1975). Farklı bir tanım olarak suç, toplum içindeki sosyal durumların bir ürünüdür ve yasa ile çatışmanın yaşanması olasılığı, çoğu zaman kişinin sosyal durumuyla ters orantılıdır (Rosiers ve Bittle, 2004).

Çevre kriminologlarına göre, suç dört unsurdan oluşmaktadır; (1) Yasadışı eylem tanımlayan bir yasa, (2) Yasayı ihlal edecek şekilde davranan bir suçlu, (3) Bir mülk veya

zarar gören kişi olabilecek bir hedef ve (4) Suç faaliyetinin gerçekleştiği ‘yer’dir (Brantingham ve Brantingham, 1991). Bu unsurlardan da anlaşılacağı üzere, suç aynı zamanda sosyo-mekansal bir olgudur (Erdoğan, 2007). Başka bir deyişle, suç, doğrudan coğrafya ile ilgilidir, yani bir olay meydana geldiğinde, olayın yaşandığı coğrafi bir yer ve zaman vardır. “Mekan” suçu öğrenmek ve suçun nasıl gerçekleştiğini anlamak için hayati öneme sahiptir. Henry ve Lanier'e (2001) göre, bir suç, herhangi bir yerde veya zamanda suç olarak sayılabilirken, bir başka yer ve zamanda, aynı durum suç olarak sayılmayabilir.

Şehir planlama ve özellikle kentsel tasarımda, suç kavramı, belli bir alanda veya mekanda suçun gerçekleştiği varsayımına dayanmaktadır. Bu nedenle, şehir planlama ve kentsel tasarım suçu önlemek için mekanlar tasarlamayı hedef edinmelidir. Suçun mekandan bağımsız olmadığını bilerek, suçu engelleyici mekanların tasarlanması günümüzde çok büyük bir önem arz etmektedir. Güvenli bir kentsel alan oluşturmak için, suçun gerçekliliğini ve önlemek için yapılan çalışmaları doğru olarak düşünmesi gerekmektedir (Düzgün, 2007).

Kriminoloji bilim dallarının yanı sıra sosyoloji, psikoloji ve şehir planlaması başta olmak üzere bu alanlarda uzman akademisyenler, suçun çeşitli yönlerini anlamak için çaba sarf etmişlerdir (Düzgün, 2007). Sosyoloji bilimi ‘suç’un toplumla ilişkisini, sonuçlarını, sosyal nedenlerini açıklamakla ilgilenirken (Erdoğan, 2007), psikoloji suç işleyen bireyin davranış ve düşüncelerine odaklanmaktadır ve bireylerin bu tür eylemleri gerçekleştirme sürecini açıklamaktadır (Crowe, 2000; Erdoğan, 2007). Psikoloji bilimi, insan davranışları ile ilgilenir ve insanların neden saldırgan ve şiddetli davranış sergiledikleri, “suçlu” kişilik gibi bir şey olup olmadığı ve çocukluk deneyimlerinin yetişkin suçluların davranış üzerinde etkili olup olmadığı gibi sorulara verilen yanıtı bulmaya çalışır (Düzgün, 2007).

Suç, ilgili yazında ‘*objektif suç*’ve ‘*algısal suç*’ olmak üzere iki alanda incelenmektedir (Brantingham ve Brantingham, 1981). Objektif suç, *gerçek suç olaylarının, polis kayıtlarının ve suç haritalarının analizi iken*, algısal suç; suç algısı ve suç korkusunun olduğu yerleri incelemektedir.

Kentsel Suç:

Son yirmi yılda, dünyanın birçok yerinde uzmanların gözlemlediğine göre, kentsel suç oranında hızlı bir artış görülmektedir. Günümüzde yüksek düzeydeki kentsel suç faaliyetleri daha da endişe verici hale gelmekte, sosyo-ekonomik ve yaşam kalitesinde ise belirgin bir düşme eğilimi görülmektedir (Badiora ve Afon, 2013). Birçok çalışmada, kentsel suç

faaliyetlerinin kentsel alanlarda tekdüze bir şekilde gerçekleşmediği görülmektedir. Suç, herhangi bir yere yayılabilir, ancak bazı alanlar, yoğunluğuna ve yerine göre diğerlerinden daha yüksek suç oranına (*sıcak noktalar*) maruz kalmaktadır (Ghani, 2017). Birçok araştırmacının çalışmalarından elde edilen bilgilere göre bunun nedeni bir suçun niteliğinin bir coğrafi bölgeden diğerine farklılık göstermesidir.

Her türlü suç aslında kentsel alanlarda işlenmektedir fakat suçların çekiciliğinin yoğun olduğu alanlar “sıcak noktalar” olarak adlandırılmakta ve bu alanlar orada bulunan faaliyetlerle ve özelliklerle de bağlantılı olmaktadır (Tabangin, Flores ve ark. 2008). Bu yoğunluk; yerin konumu, hareket kalıpları, coğrafi alanlardaki sosyo-ekonomik, politik ve demografik özellikler ve potansiyel hedefleri ile ilgili de olabilmektedir. Kısacası suç davranışlarının ya da faaliyetlerinin, toplumlar arasında ya da coğrafi konumlar arasında eşit olarak dağılmadığı düşünülmektedir. Bir toplumda, bazı bölgeler, bazı bölgelere göre daha yüksek suç oranına sahip olabilmektedir. Bunun yanı sıra suç; ırk, din, cinsiyet ve gelir düzeylerinden dolayı herkesi etkileyen bir durum olduğundan, halkın güvenliği ve halkın yaşam kalitesini de etkilemekte ve tüm toplumlarda ciddi sosyal bir sorun haline gelmektedir (Ghani, 2017).

Nüfusun hızla artması sonucunda kentsel mekânların fiziksel anlamda yayılması, kentlerde ekonomik, sosyal ve yapısal değişimlere neden olduğundan, mevcut kent merkezlerinin de olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır. Suçlar eğilim olarak, kentsel merkezlerinde ve faaliyetlerin yoğun olduğu alanlarda oldukça fazladır. Merkezi İş Alanı (MİA), özellikle ticari alanlarda daha yüksek nüfus yoğunluğuna bağlı olarak, suç oranlarının daha fazla olduğu söylenebilir. Kent merkezleri, bölgesel alışveriş merkezleri ve büyük pazar alanları, ana ulaşım noktaları, uyuşturucu-alkolün satıldığı ve kullanıldığı alanlar genellikle yüksek suç oranlarının varlığına işaret etmektedir (Ghani, 2017). Hızlı kentleşme ve aşırı kalabalıklaşma; işsizlik, yoksulluk, kirlilik, kültürel farklılaşma, çocuk istihdamı, ailelerin kent yaşamına adapte olamaması, gecekondulaşma, estetikten yoksun kalitesiz konut yapımı, trafik problemleri, gelecekle ilgili kaygılar ve bunun gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Kentle ilgili işlenen suçların birçoğu bahsedilen bu tür sorunların ortaya çıkarmış olduğu sonuçlardır diyebiliriz.

İnsan davranışlarının farklı ve karmaşık olması nedeniyle, suç davranışının nedeni olabilecek tek bir faktör yoktur. Farklı türlerde, farklı zamanlarda, farklı yerlerde ve farklı

koşullarda farklı suç türleri işlenebilmektedir (Dambazau, 2007). Ancak, birçok araştırmacı işsizlik ve yoksulluğun suç davranışlarının temel nedenleri olduğunu vurgulamaktadır.

2.1.1. Kentsel Suçun Nedenleri

Kentte yaşayan ve yaşam üzerinde önemli etkisi olan kentsel suça etki edebilecek sorunların bilinmesi, kent plancıları için politikaların belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Aşağıdaki bölümde kentsel suç olgusunun nedeni olabilecek faktörler kısaca aktarılmaya çalışılmıştır.

İşsizlik

İşsizlik, başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere pek çok ülkeyi zedeleyen ve kentsel suçlarla çok yakından bağlantılı olan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İşsiz kişiler, psikolojik olarak temel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için bu kişilerde suç faaliyetlerine karışma isteği, yasaları ihlal etme gibi eğilimler daha baskın olarak gerçekleşir. Ekonomik koşullar ve yoksulluk nedeniyle, bazı işsiz kişilerin ihtiyaçlarını giderememesinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle, kendilerini suçlara dahil etme düşüncesine kapılırlar. Bu durum, bir toplumda ya da ülkede işsizlik, ekonomik durum ve işlenen suçlar arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Birçok çalışma, farklı toplumlarda bulunan suç artışının işsizlikten kaynaklandığını belirtmektedir. İstihdam edilemeyen genç nüfus için ‘boş ellerin ordusu’ tanımını kullanmaktadır. Bir ülkedeki toplumsal problemlerin başını çeken konulardan biri özellikle genç nüfusun istihdam edilemeyiştir. Belirsizlik içerisinde hayatına yön verme noktasında, hayal kırıklıkları yaşayan genç, kolaylıkla suça dahil olabilmektedir (Ajaegbu, 2012).

Yoksulluk

Yoksulluk, bir bireyin veya ailenin yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan temel ihtiyaçlarını karşılayamaması ve asgari gelir seviyesi veya bu seviyenin altında bulunmasıdır. Yoksulluğun coğrafi sınırlara, ırka ve cinsiyete karşı bir ayrımı yoktur, aynı şekilde ırk, din, cinsiyet veya gelir düzeylerine bakılmaksızın suç kavramı tümünü etkiler. Yoksulluk, pek çok ülkede suç davranışlarını tetikleyen ciddi bir sosyo-ekonomik sorundur. Pek çok bilim adamı yoksulluğu birçok toplumda suçun ana sebebi olarak görmektedir. Bu

nedenle yoksulluğun zirvede yaşandığı toplumlarda, maddi sıkıntılar, sağlık sorunları, konut yetersizliği gibi sorunlar daha çok görülebilmektedir (Yüceyılmaz, 2007).

Yoksulluk, bir bireye veya aileye özgü olmasına rağmen, çoğunlukla kentsel bir sorun biçiminde de algılanma eğilimindedir. Bunun sebebi, kentsel olarak düşünülen herşeyin nüfus artışıyla yakından ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır. Farklı bölgelere dağılmış yoksul aileler yardıma muhtaç olmakta, barınma ve konut ihtiyaçlarının karşılanmasını beklemektedirler. Yoksulluklarının büyüklüğü onu daha görünür hale getirir ve yoksulluğun belli alanlarda toplanmış olması suç gibi büyük problemlere neden olmaktadır. Sonuç olarak yoksulluk suç kabul edilen davranışların artmasını teşvik etmektedir(Yüceyılmaz, 2007).

Bir ülkede yoksulluk durumu ve yaşanmakta olan zorluklar, suç faaliyetlerinin gerçek nedenleri arasında sıralanabilir. İşlenen suçların artışının yoksullukla paralel olarak arttığı birçok araştırmanın sonucunu oluşturmaktadır. Ekonomik sıkıntı, yoksulluk ve kötüleşen yaşam koşulları nedeniyle suç oranının 'yoksul mahallelerde' önemli ölçüde arttığı gözlemlenmektedir. Yoksul insanlar, yüksek yaşam maliyeti, istikrarsız işler, sınırlı fırsatlar ve yoksunluklar gibi sorunlarla karşılaştıkları için büyük suçların işlenmesine daha meyilli olmaktadır. Bilinmelidir ki yoksulluk seviyesinde azalma görülen bölgelerin suç oranlarında da azalma görülmektedir (Ghani, 2017).

Kültür Farkı ve Sınıfsal Ayrımı

Modernizmle ve küreselleşme ile şekillenen kentsel toplumları, davranış ve homojen formların önceden tahmin edilebildiği kültürel bütün içinde tanımlamak imkansızdır. Aksine, kentlerde gözlemlenen; farklı kimliklerden oluşan, heterojen toplum yapısı bulunmaktadır (Ataç, 2008). Şehir hayatına göç edenlerin kente uyum süreçlerinde yaşadıkları sorunlar, modernizmle yaşanan gelir durumlarındaki adaletsizlik ve buna karşı oluşan tepkiler, farklı sınıf ayrımlarının oluşumu ve şehrin heterojen yapısından dolayı kentsel gerilim ve suç olaylarını zamanla arttırmaktadır (Moser, 2004). Endüstrileşen toplumlarda yeni grup ve sınıfların doğması, birbirleri arasında kentsel suça, şiddete ve çatışmalara neden olmaktadır (Ataç, 2008).

Tüm dünyadaki sosyal, ekonomik ve teknolojik değişmeler özellikle büyük şehirlerde yönetimlerin topluma olan desteğinin yeterli olamaması, güvenlik güçlerinin tüm suçlara yetişememesi, açlık, yoksunluğun, yoksulluk ve evsizlerin çoğalmasına sebep olmaktadır. Bu durum, hayattan hiç birşey istemeyen, beklemeyen, kendini toplumda yabancı gibi hisseden

bireylerin oluşmasına neden olmaktadır. Bu insanlar toplumda farklı bir şekilde kendilerini belli etmek isteyip suça yönelmektedirler. Suçtan en çok etkilenen alt ve orta gelir seviyesine sahip bireyler ise kendince önlem almakta ancak sınıfsal ayrılmaları, kentsel şiddetin artmasına, huzursuzluğun oluşmasına neden olmaktadır (Wekerle ve Whitzman, 1995; Ataç, 2008). Sınıf farklılıkları, oluşan kültür değişkenlikleri nedeniyle suçların oluşması, elbette yalnızca orta ve alt gelir grubunu değil, her kesimi etkilemektedir.

Siyasi Faktörler

Siyasi veya kurumsal faktörler, kasıtlı hükümet politikaları, liderlik, kötü yönetimin başarısızlığı, zayıf kolluk ve ceza adaleti sistemlerini içermektedir. Bütün bunlar toplumun belirli kesimlerinin haklarının çiğnenmesine yol açabilmektedir. Bu tür sorunlar, kentsel suçları farklı şekillerde doğrudan etkileyebilmektedir. Örneğin, kötü yönetim ya da liderliğin başarısızlığı, birçok açıdan zayıf olmaya, adaletsiz durumların yaşanmasına ve bunun sonucunda da toplumda işsizlik ve eşitsizlik yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu da kentsel sorunların oluşumunda önemli bir rol oynayabilmektedir (Banerjee, 2016).

Kolluk kuvvetlerinin veya suç kontrolünün zayıflığı

Yasa uygulama veya suç kontrol organlarındaki zayıflıkların ortaya çıktığı herhangi bir ülke ya da toplumda, daha fazla suçlu, çete ve organize suç grubunun çoğalıp avantajlı hale geldiği görülebilir (Ghani, 2017).

Suç tek bir nedene indirgenemeyecek kadar karmaşıktır. Suçu sadece durumsal bir olgu olarak ele alarak, onu belirli bir nedenler üzerinden bağdaştırmak gerektirmektedir. Suç, toplumsal yapıya aykırı davranma ve toplumsal normlardan sapma olarak değerlendirilmektedir. Bu durum da çeşitli nedenlerden oluşmaktadır. Bu nedenlerle kentleşme sürecinde, neden olduğu toplumsal ve mekansal değişimler ile suç ve suçluluğun nedeni olarak görülmektedir (Ghani, 2017).

Yukarıda belirtildiği üzere görülmektedir ki, kentsel alanlarda gerçekleşen suçlar, tek bir nedene bağlı olarak değil, daha karmaşık birçok nedene bağlı olarak gerçekleşebilmektedir. Çalışmanın bir sonraki aşamasında, birçok nedene bağlı olarak gerçekleşen suçların nasıl önlenebileceği aktarılmaya çalışılacaktır. Aşağıda suçun önlenmesi ve buna bağlı olarak günümüze kadar geliştirilen kuramlar, hem mekandan bağımsız, hem de kentsel mekanla ilintili olmak üzere ikiye ayrılarak anlatılmıştır. Tez çalışmasının odağını

‘mekan-yer’ temelli suçun önlenmesi oluşturduğundan, kentsel mekanla ilişkili kuramlara daha fazla yer verilmiştir.

2.2. Suçun Önlenmesi ve Suç Teorileri

Suç önleme, suç oluşturan faktörleri belirlemeyi, suç fırsatlarını, kullanıcılar arasında suç korkusunu azaltmayı, güvenlik düzeyini geliştirmeyi ve suç olaylarından sonra suçluları yakalamayı amaçlamaktadır (Bese ve Geleri, 2013). Temelde üç farklı suç önleme yaklaşımı bulunmaktadır; *geleneksel, liberal ve radikal yaklaşımlar*. Geleneksel yaklaşıma göre; potansiyel suçlu, kararını vermeden önce suç riskini analiz etmektedir. Bu nedenle, ceza sistemi, bireylerin suç işlemeye yönelik kararlarını etkileyebilmektedir. Liberal yaklaşıma göre suç, suçluların koşulları, suçun ana faktörlerini içeren sosyal bir sorundur. Bu yaklaşım, suç işlemeye eğilimli olabilecek gruplara odaklanmaktadır. Radikal yaklaşımda ise suç insanlar arasındaki eşitsizlikleri, ekonomik eşitsizlikleri azaltarak ve herkesin yaşam kalitesini ve toplumdaki haklarını iyileştirerek suç ve suçun önlenmesine odaklanmaktadır (White, 1996).

Kronolojik olarak bakıldığında, ilk suç teorileri Şikago Okulu ve sosyal düzensizlik kuramcıları tarafından geliştirilmiştir. Kuramcılar suçlunun sosyal koşullarını analiz ederek, bir kişinin suçlu olmasına neden olan sebeplere odaklanmışlardır. Çalışma kapsamında konu ile ilgili günümüze değin geliştirilen teori ve yaklaşımlar, geleneksel ekolojik ve yer-mekân’a suç teorileri (1970 sonrası) olmak üzere iki kısımda incelenmiştir (Tablo 2.1). Aşağıdaki bölümde bu teoriler anlatılmaktadır.

Tablo 2.1. Suç teorileri (Yavuzer 2013)

	Yıl	Yaklaşım	Teorinin Adı
Geleneksel Ekolojik Suç Teorileri	1830	Suçluya odaklanan yaklaşımlar	Şikago Okulu
	1920		
'Yer-Mekân'a Dayalı Suç Teorileri	1970 sonu	'Yer-mekân'a dayalı yaklaşımlar	Çevresel Kriminoloji
			Rasyonel Seçim Teorisi
			Rutin Aktiviteler Teorisi
			Durumsal Suç Teorisi
			Savunabilir Mekân
			Mekân Dizin Analizi
			Çevresel Tasarım Yoluyla Suçun Önlenmesi (CPTED)
			Kırık Camlar Teorisi
			İz Teorisi

2.2.1. Geleneksel Ekolojik Suç Teorileri

En önemli suç teorilerinden olan '*Ekolojik Yaklaşım*' yerleşim yerlerinin, fiziksel ve sosyal özelliklerinin bilinmesinin, suçun nedenlerinin bilinmesi için önemli olduğu düşüncesine dayanarak kurulmuştur (Yüceyılmaz, 2007). Ekolojik teoriler, insanların neden suç işlediğini ve ana amacının ne olduğunu araştırır (Eck ve Weisburd, 1995). Mekânsal olarak tanımlanmış alanlarla, suç haritalarının mekânsal dağılımını analiz etmek ve kartografik teknikleri uyguladıktan sonra istatistiksel veriler elde etmek gibi analitik yöntemler kullanırlar. Bu alanların farklı sosyal ve çevresel koşullara sahip olduğunu varsayarlar (Whitt, 2001). Geleneksel ekolojinin analizi, suç olayları veya suç oranları gibi bağımlı değişkenleri inceler. Bu teori, yaş, cinsiyet, suçlunun sosyo-ekonomik durumu, eğitim düzeyi, bebek ölümleri, ruhsal bozukluklar, işsizlik, etnik azınlık, konut kalitesi, bina kalitesi, çevresel değişkenler, fiziksel bozulmalar ve bunun gibi konu başlıklarını içermektedir (Yavuzer, 2013).

1830'larda, önemli bazı araştırmacılar, suç oranlarının Fransa'nın kentsel ve kırsal alanlarında eşit dağılmadığını öne sürmüşler, suç oranlarının farklı yer ve alanlarda değişkenlik gösterdiğini tespit etmişlerdir (Whitt, 2001; Erdoğan, 2007). Amerikan sosyolojisinin kurucu kurumlarından ve en önemli yaklaşımlarından biri olan Şikago

Okulu'nun kent üzerindeki çalışmaları, sosyolojideki mekân tartışmalarının başlaması açısından önemli bir gelişme olarak bilinmektedir (Köksal, 2013).

2.2.1.1. Şikago Okulu

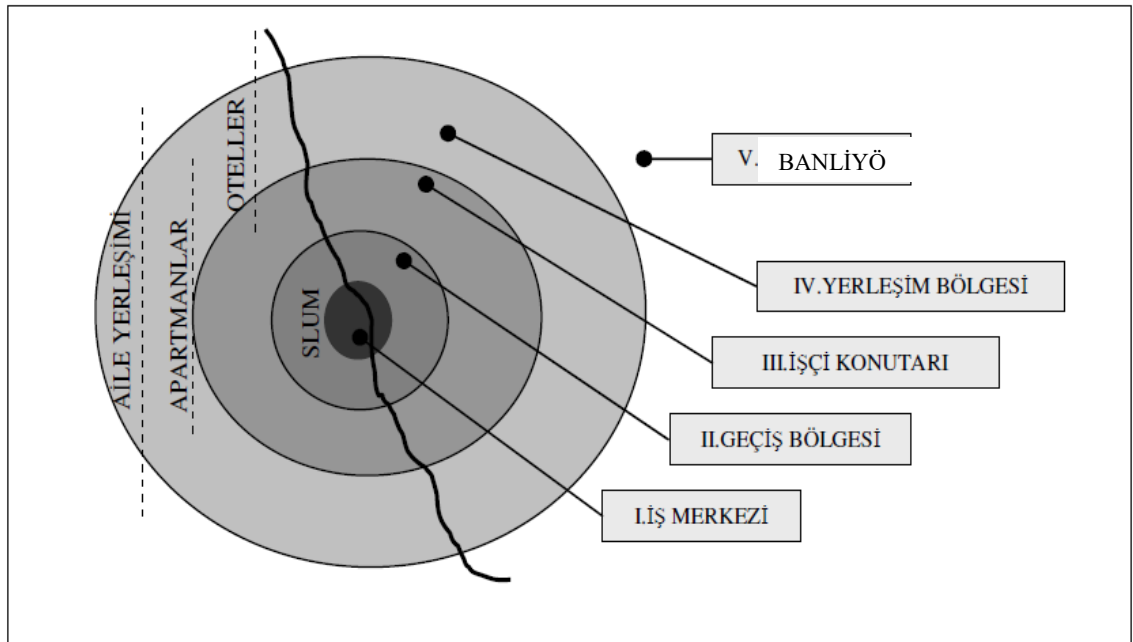
Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde 1. Dünya Savaşı'ndan 1930'ların ortasına kadar akademisyenler ve öğrenciler tarafından yapılmış kente ilişkin çalışmalar bütünü, yaygın olarak "Şikago Okulu" adıyla anılmaktadır. Okul'un kurucuları olarak kabul edilen Robert E. Park, Ernest Burgess ve daha sonra Louis Wirth, uzun yıllar boyunca kent sosyolojisindeki araştırmaların ve teorilerin ana temellerini teşkil eden fikirleri geliştirmişlerdir. Kent sosyolojisi literatüründe "insan çevrebilimi" olarak da tanımlanan Şikago Okulu'nun çalışmaları, kentin yaşadığı problemler üzerine olmuştur. Dolayısıyla, kent çalışmaları başlığı altında esas olarak yoğunlaştıkları konu, Şikago'nun problemleridir. Bu dönemde çok yoğun bir şekilde göç alan Şikago çok ciddi toplumsal sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Tüm bu problemlere çözüm aramak adına da Şikago Okulu öncülüğünde birtakım teoriler geliştirilmiştir.

1920'lerde Şikago Okulu tarafından yürütülen bazı çalışmalar, suç oranlarının, merkezi iş bölgesinden uzaklaştıkça azaldığını ileri sürmüştür. Merkezi iş bölgesi, fiziksel bozulma, etnik heterojenlik, konut hareketliliği ve bunun gibi yaşamak için en az arzu edilen yer olarak tanımlanmaktadır (Yüceyılmaz, 2007; Yavuzer, 2013).

Şikago Okulu ile yapılan uygulamalarda, bölgelerin sosyal hayat üzerindeki olumlu olumsuz etkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu teori, şehirlerdeki yaşam tarzının, köylerden daha farklı olduğu, şehirdeki yaşamda insanların birbirlerine yabancı olduğu, bireylerin birbirlerini pek tanımadığı, ilişkilerin, dostluk, arkadaşlık bağlarının kuvvetli olmadığını savunmaktadır. Buna göre, bireysel ilişkilerin şehirlerde kuvvetli olmaması, sosyal ilişkilerin zayıf olmasına neden olmaktadır. Bu da suçluluk duygusunun oluşmasına neden olan önemli unsurlardan sayılmaktadır (Candemir, 2002). Kenti sadece fiziki yönden değil toplumsal ve kültürel yönden de ele alan okul, mekansal organizasyonun kültürel bir mesele olduğu, belli bir hayat tarzından kaynaklandığı meselesinin üzerinde durmaktadır. Örneğin; Park, Sennett'in, deyimiyle, '*haritadaki herhangi bir yer*' olan kentle bir '*ahlaksal düzen*' olan kent arasındaki, yani *urbsun* ve *civitas* arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışmıştır (Köksal, 2013).

Mekan toplumsal yapıyı, toplumsal değişimi gösteren bir işaret sistemidir, bir aynadır. Her toplum kendi kültürüne ve yaşam tarzına göre mekan üretmekte, mekanları kullanmaktadır. Böylelikle mekan toplumsal olarak üretilir, yeniden üretilir ve bu nedenleri ile de bir mücadele alanını temsil etmektedir (Lefebvre, 1905). Bu mücadele içerisinde kentin fiziksel gelişimi de süreç içerisinde durağan olmayacak, sürekli dinamik bir yapıda kendini yenileyecektir.

Park ve Burgess, ekolojik teorilerinde şehrin çekirdeğinden çevresine yayılan mekanların halkalar halinde farklılıklar gösterdiğini belirtmiş, Şikago’da yapmış oldukları teorilere dayanarak, şehrin merkezinden (iş merkezi) çevresine doğru uzanan daireler halinde büyüdüğünü ileri sürmüşlerdir. Bu daireler hem mekanın yayılışını, hem de zaman içerisinde gelişimini ifade etmektedir. Merkezi iş bölgesi faaliyetlerinin çevreye taşınmasından sonra, en çok arzu edilen konutları barındıran bir merkez iken, bu durum zamanla değişmektedir. Yoksul olarak nitelendirdiğimiz dar gelirli aileler genellikle yüksek arazi ve düşük bina değerlerine sahip veya gecekondu ile karakterize olan bu merkez bölgede yaşamayı tercih etmektedirler (Boğa gözü modeli-Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Şikago Okulu basitleştirilmiş kent modeli (Candemir, 2002)

2.2.2. ‘Yer-Mekân’a Dayalı Suç Teorileri

‘Yer-Mekân’a Dayalı Suç teorisyenleri, 1970'lerin sonlarında farklı bir bakış açısıyla yeni suç analizi ve suç önleme teorilerini geliştirmişlerdir. Bu teoriler bireylere ve sosyal çevreye odaklanan ve fiziksel çevreyi göz ardı eden önceki kuramları eleştirmektedir (Erdoğan, 2007). Bu teorilerin en önemli yönü, “mekân” ve ‘zaman’ anlamına gelen ‘yer’dir. Çünkü toplumsal olan mekândan ayrılamaz, tek başına kurgulanamaz, anlam bulamaz (Köksal, 2013). Bu yeni teorilerin çoğu, alandaki suç olaylarını açıklamak ve tahmin etmek için geliştirilmiştir.

Konu ile ilgili yazında birçok teori bulunmaktadır. Tez çalışması kapsamında konu bütünlüğünü bozmamak için, Rasyonel Seçim Teorisi, Rutin Aktivite Teorisi, Çevresel Kriminoloji ve Durumsal Suç Önleme teorisi olmak üzere 4 ana başlık altında bu teoriler aktarılmaya çalışılmıştır. Bu yeni kuramlar, suçlu için fırsatlar sunan çevresel koşullara odaklanmakta ve bu özel ortamda suçun neden ortaya çıktığı ile ilgili açıklamalar yapmaktadır (Erdoğan, 2007).

2.2.2.1. Çevresel Kriminoloji

Çevresel kriminoloji çalışmalarında, bireylerin faaliyetlerini mekânsal olarak şekillendirdiği varsayılarak, suçun yeri ile birlikte düşünülmesi gerektiği fikri desteklenmektedir (Bottoms, 2007). Çevresel kriminoloji, suç unsurlarının mekânla nasıl bağlantılı olduğunu, insanların davranışları ve faaliyetlerinin mekânla nasıl ilgili olduğunu incelemektedir. Gündelik olaylar ve etkinlikler, suçluların ve mağdurların etkinlik ve farkındalık alanlarını yaratmakta ve suçluların hedeflerine yönelik arama alanlarını belirtmektedir. Suç mağdurları günlük rutinlerini yaşarken, aslında bir hareket modeli yaratırlar. Bu örüntü, suç mağdurlarının nerede olacağını ve faillerin seçtiği suç mahallinin kendi mekânı veya başka yerler olabileceğini tahmin etmelerine yardımcı olur (Brantingham, Glösner ve ark.. 2005). Örneğin, alışverişe giden bir kadın alışveriş merkezinin otoparkında arabasını park edip de arabasının içerisinde bıraktığı cüzdanından parası çalınırsa, çevresel kriminoloji, o gün orada neden paranın çalındığını ya da çalan insanın parayı neden çaldığını araştırmak yerine, çantayı bir alışveriş merkezi otoparkında bırakmanın suç için nasıl bir fırsat

yarattığını ve bireylerin gündelik aktivitelerinin suçu nasıl teşvik ettiğini araştırır. Dolayısı ile benzer olaylar için şu sorular gündeme gelir:

- Aynı yerde benzer suçlar işleniyor mu?
- Sorun bireylerin davranış biçimlerinden mi kaynaklanıyor?
- Problem suç işlenen yerde mi? (Eksik ışıklandırma, anayola yakın olma vb.) (Düzgün, 2007).

Kısacası, çevresel kriminoloji suçların ne zaman ve nerede olduğuna odaklanmakta ve mekansal dağılımını incelemektedir (Bottoms, 2007). Buna yönelik olarak suç olayları kümelerinden oluşan haritalar, coğrafi bilgi sistemleri yardımı ile ortaya konan desen analizleri de genellikle bu sorunları çözmeye yöneliktir. Arazi kullanımı, trafik modelleri ve sokak tasarımı ile mağdurların, suçluların günlük faaliyetleri ve hareketleri ile ilgilenirler (Verma ve Lodha, 2002).

2.2.2.2. Rasyonel Seçim Teorisi

Ronald V. Clarke tarafından ortaya konan rasyonel yer seçim teorisi (rational choice theory) en genel anlamda, suçlunun gözünden suçun isleneceği mekânın yer seçiminin belirlenmesi, yani suçlunun yer seçim kriterleri üzerinde durmaktadır. Bu nedenle, suçlunun suç olayını gerçekleştirdiği mekânı nasıl gördüğü, mekânın hangi özelliklerinin suç işlemeye teşvik ettiği teori için önem taşımaktadır (Ataç, 2008).

Rasyonel teorisyenlerin düşüncesine göre davranış, iki temel bileşenin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Birincisi, kişisel karar verme süreci, ikincisi ise durumsal faktörlerdir (Lersch, 2004). Teorisyenlere göre de, suçluluk duygusu kişisel durumlarda (paraya ihtiyaç duyma, kişisel değerler, suçlu deneyimlerini öğrenme) ve durumsal/ortamsal faktörlerin etkin olduğu (hedefin ne derece korunduğu, insanların evde olup olmadığı ve suç işlenecek mekânların/semtilerin refah seviyesi veya elverişlilik düzeyi başta olmak üzere) durumlarda bir eylem haline gelebilmektedir (Ataç, 2008). Rasyonel kuramlar, daha çok suçun engellenmesi yönünde politikaların oluşturulması ya da önlemler alınması konusunda içerikler üretebilmektedir. Dolayısıyla, rasyonel yaklaşımlarda, suçun engellenmesi yönünde

etkili bir adalet sisteminin oluşturulması (cezaevi yapılması, sokaklarda daha fazla polisin bulunması gibi) etkili olabilir (Ataç, 2008).

2.2.2.3. Rutin Aktiviteler Teorisi

Rutin Aktiviteler Teorisi, Cohen ve Felson tarafından ortaya atılmıştır. Bu teori, suçun bileşenlerinden olan mekansal ve zamansal kavramları birarada inceler. Aynı zamanda teori suçun oluşumunda üç temel unsurun varlığını savunmaktadır. Bunlar; 1) Motive olmuş suçlu 2) Hedef uygunluğu. 3) Eksik Koruyucular'dır. Bu teoriye göre üç unsurdan biri olmazsa suçun varlığından söz edilemez (Dolu, 2012). Rutin Aktiviteler Teorisi'ndeki yaklaşımlara bakıldığında suçlu her daim bulunmaktadır. Bu suçlu kişi her zaman fırsat kullanmanın peşindedir ve karşısına çıkan fırsatları değerlendirmeyi amaçlar (Kubilay, 2009).

Rutin Aktiviteler Teorisi, ABD'de 1972-1980 yılları arasında Stahura ve Sloan tarafından test edilmiştir. Test sonuçlarına göre; mala zarar veren ya da mal kaybına uğramış hırsızlık ve benzeri suçlar, Rutin Aktiviteler Teorisinin öne sürdüğü birtakım stratejiler ile önlenabilmektedir (Dolu, 2012).

Rutin Aktiviteler Teorisine göre suçun meydana gelmesinde etkili olan üç belirleyici şu şekildedir:

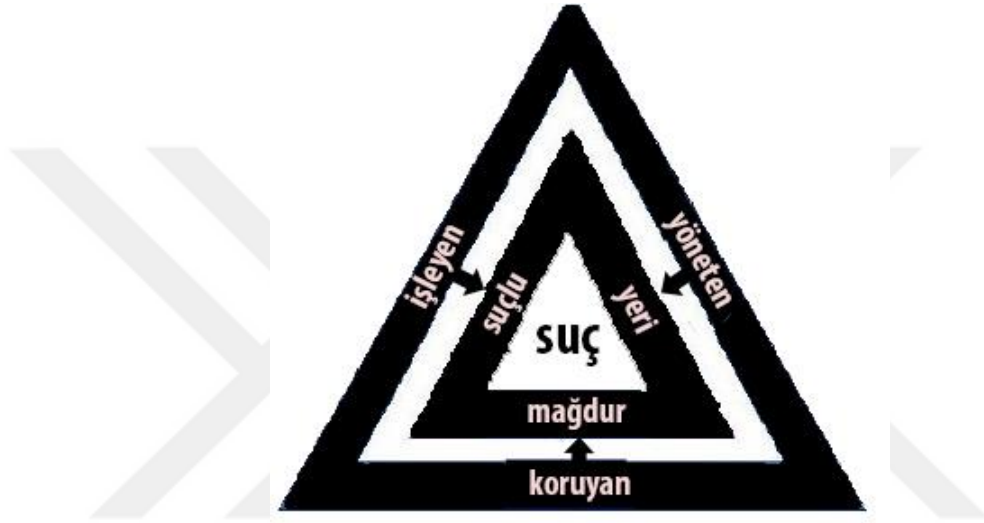
1. Kişilerin günlük eylemleri ile ilişkilendirilmekte olan suç olayları,
2. Hedef olarak belirlenen kişilerin (alışveriş, eğitim, eğlence) rutin aktivitelerini gerçekleştirdikleri mekan,
3. Kontrol mekanizmasının eksikliği ve motivasyonlu bir suçlunun var olması halinde meydana gelen suçlar (Brantingham ve Brantingham, 1991).

Rutin aktiviteler teorisinde aktarılması gereken bir diğer konu ise problem analiz üçgenidir (*problem analysis triangle*) (Şekil 2.2) (Clarke ve Eck, 2005). Şekil 2.2'den de anlaşılacağı üzere;

1. Suçu işleyen suçlu (İşleyen),
2. Mekanın özellikleri ile suçluyu teşvik etmesi ile oluşan, suçu yöneten olay yerinin tanımlanması (Yöneten)

3. Hedef ya da mağdur, suç üçgeninin temel ögelerini oluşturmaktadır (Clarke ve Eck, 2005).

Suç üçgenine göre bir suç gerçekleştiğinde, suç üçgenin bütün ögeleri aynı anda meydana gelmektedir. Bu ögelerin hepsinin aynı anda gerçekleşmesi, uygun olması durumunda suç olgusu gerçekleşir. Bu durumda bilinmelidir ki, resmi ya da gayri resmi kanallardan bir gözetleyici eksiktir (Clarke ve Eck, 2005).

Şekil 2.2. Cohen ve Felson'un problem çözüm üçgeni (Clarke ve Eck, 2005).

2.2.2.4. Durumsal Suç Önleme Teorisi

Schneider (2007) durumsal suç önleme temel unsurunu 'fırsat' olarak açıklamaktadır. Teori rasyonel seçim teorisinden geliştirilmiştir. Bu yüzden temel olarak, suçluları bir suç işlemekten korumak için risklerin artırılması ve suçtan elde edilen kazancın azaltılması gerektiği fikrini desteklemektedir. Suçluların risklerini arttırmak için durumsal suç önleme stratejileri geliştirilmiştir. İlk strateji için, hedeflenen bir hedefe ulaşmayı önlemek için alarmlar ve kilitler kullanılmıştır. İkinci strateji, polisin ya da özel güvenlik tarafından doğal gözetleme ya da resmi gözetleme biçiminde yaşayanlar tarafından gerçekleştirilebilen yöntemlerdir. Diğer bir strateji ise, nüfusun yaş ve eğitim düzeyinin suç oranlarını etkilediği

varsayımıyla, nüfusu sınırlı tutmak için sosyolojik bir yönetim olan çevresel yöntemdir (Yavuzer, 2013). 1980'lerde 'fırsatçı suçlu' olarak bilinen alternatif bir bakış açısı geliştirilmiştir. Shaftoe (Shaftoe) çalışmasında bir örnekle bakış açısını açıklamıştır. Bir kişi, kilitlenmemiş bir araba, açık bir kapı, açık bir dükkân görürse ve bu kişi potansiyel bir suçlu ise, o zaman bu fırsatları suç işlemek için kullanabilecektir. Oysa hiç suç işlememiş bir birey bunu yapmakta tereddüt eder.

Durumsal suç önleme sadece çevresel faktörlere odaklanmakla kalmaz, aynı zamanda suçluların suç işlemeyi nasıl göze aldıklarına da odaklanır. Eğer hedef risk artarsa, çaba da artacaktır ve suç oranları düşecektir. Bununla birlikte, suçun bir alanda artması ile suçluların hedeflerine ulaşma yollarının da değiştiğini göstermektedir. Örneğin, internet bankacılığının para transferleri için kullanılması, soygunun sokaklarda azalmasına yol açmış fakat dijital kredi kartı soygunculuğunu artırmıştır (Yavuzer, 2013).

2.2.3. Kentsel Tasarım ile Suç İlişisini Açıklayan Teoriler

1970'lerde Avrupa ve ABD'deki kentleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan yeni ekolojik suç teorilerinin odak noktası, suçlunun koşullarına değil daha çok olay yerine yani mekana dayanmaktadır. Başka bir deyişle; suçun önlenmesinde mekânın kullanımına ilişkin kapsamlı bakış açısı, ancak 1970'lerden itibaren gündeme gelmiştir. Kent planlamada suç olgusu suçun mekânda olduğu gerçekliğinden yola çıkılarak suçun önlenmesine yönelik mekânlar tasarlanması prensibine dayanmaktadır. Suç olgusu ve bunun mekânsal temsili, kent planlamada plancının çalışma ve hareket alanını yeniden tanımlamayı gerektirmiştir. Bu anlamda “mekânsal eşitsizlikleri ortadan kaldırmak ve güvenli kentsel mekânlar yaratarak yaşam kalitesi yüksek bir yapıyı çevre oluşturmak”, ancak kent planlamada suç olgusunun doğru ele alınması ile gerçekleşebilir (Düzgün, 2007). Bu konudaki ilk çalışma Jane Jacobs'un ‘The Death and the Life of the American Cities’ başlıklı çalışmasıdır. 1964 yılında yayımlanan bu çalışmada Jacobs; şehirlerde insan aktivitesinin artması ile kişilerin birbirini gözleyebilme fırsatı bulacağını ve bunun suçu azaltabileceğini vurgulamıştır (*eyes on the street*). Bugüne kadar “kentsel tasarım ve suç önleme” ile ilgili ortaya konan teorilerin hemen hepsinde bu düşünce esas alınmıştır (Hillier ve Rooksby, 2005). “Fiziksel çevredeki fırsatlar suçun başlıca sebebidir” görüşü, suçun önlenmesi için kentsel tasarım alanına giren

çalışmaların arkasındaki temel motivasyondur. Bu çalışmalardaki bir diğer amaç, sadece “suç” olayını önlemek değil, kişilerin suçun varlığıyla bağlantılı olan endişesi ya da başka bir deyişle “suç korkusu”nu da önlemektir (Hillier ve Rooksby, 2005)

Yapılan araştırmalar neticesinde kentsel mekân tasarımı ile suç ilişkisini açıklayan teoriler, çalışma kapsamında 5 başlık altında aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır;

1. Savunabilir Mekân
2. Mekân Dizin Analizi
3. Çevresel Tasarım Yoluyla Suç Önleme (CPTED)
4. Kırık Camlar Teorisi
5. İz Teorisi

Yukarıda sıralanmış olan ‘mekân/yer’e dayalı suç teorilerine aşağıda kısaca değinilmiştir.

2.2.3.1.Savunabilir Mekân (*Defensible Space*)

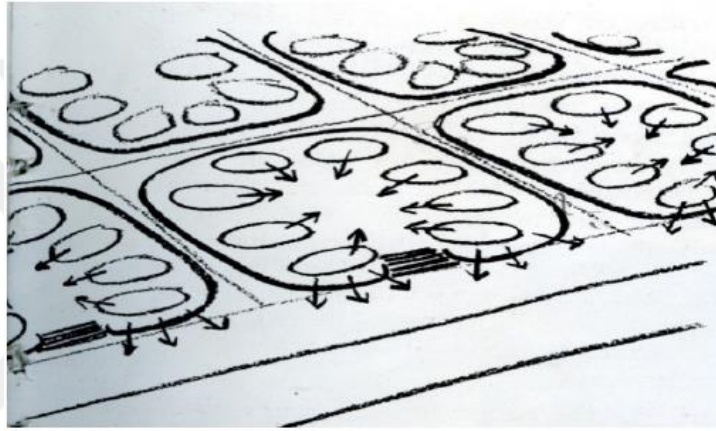
Mimar Oscar Newman 1972’de konut bölgelerinde suçu önlemeye yönelik, insanların sahip oldukları alanları koruma eğiliminde oldukları düşüncesinden hareketle “*savunulabilir mekân*” kavramını geliştirmiştir. Newman’a göre “*savunulabilir mekân*”, yaşayan bir fiziksel çevreye işaret etmektedir. Yaşayan fiziksel çevreden kasıt, alanda yaşayan kişilerin aileleri, komşuları ve akrabalarını koruyabilen, bölge sakinlerinin mekana yönelik sahiplenme duygusunun oldukça yoğun olduğu bir çevredir (Lab, 2000). Yaklaşımın temelinde, kişinin kendi kendini korumasının ötesinde, toplumun onu koruyabilmesi vardır (Newman 1973, Schneider and T. 2007). Bu modelin en önemli faydası, güvenlik sorununun devlet müdahalesi ve yatırıma ihtiyaç duyulmadan çözülmesine olanak sağlayacak olmasıdır. Düzgün’nün (2007) yapılan çalışmasında yer alan, Apak ve ark.’nın (2002) belirttiği üzere “Bu model tasarımcıları, konut gruplarını toplumsal ilişkilere dayalı olarak yaratmaya, yollar ve kamusal alanlar gibi fiziksel varlıkların tanımlarını yapmaya, kullanıcı grupları için eylem alanlarını saptamaya, gözetim için olanaklar sunulmasını sağlamaya çalışır”.

Savunulabilir mekân noktasında Oscar Newman çalışmasında iki örnek üzerinde durmakta ve bir karşılaştırmasını yapmaktadır. Birinci örnek, Pruitt Igoe Evleridir. Pruitt Igoe evleri, 1956'da St. Louis'de, 2870 adet yüksek katlı konut kompleksinden oluşan bir yaşam alanıdır. Bu proje aynı zamanda "*Uluslararası Modern Mimarlar Kongresi*" ödülünü alarak inşa edilmiş bir projedir. Proje kapsamında, ortak dinlenme odaları, ortak çamaşır yıkama tesisleri, özel katlarda duran asansörler, ağaçlar, kamu payını arttırmak, farklı toplu faaliyetler için geniş açık alanları tasarlanmıştır. Temeldeki fikir parlak olmasına rağmen, proje hayal kırıklığıyla sonuçlanmıştır. Sonuç itibari ile suç oranlarının çok yüksek düzeylere çıktığı, yaşanamayacak derecede tehlike arz eden bir hale gelmesi nedeniyle, modernizmin de çöküşü olarak kabul edilen 1970'li yıllarda yıkılmıştır. Bunun nedeni aslında çok yüksek yoğunluklu bir alanda birbirini tanımayan insanların yığın halinde yaşamasıyla ilintilendirilebilir. Hiç kimsenin birbirinden haberdar olmadığı, bireylerin birbirini gözetleme imkânının olmadığı, hatta o alanda yaşayıp yaşamadığından dahi emin olmadığı bir kompleksin zamanla suç yuvası haline gelmesi çok da yadırganacak bir durum teşkil etmemektedir. Nitekim sonu hüsrarla bitmiştir.

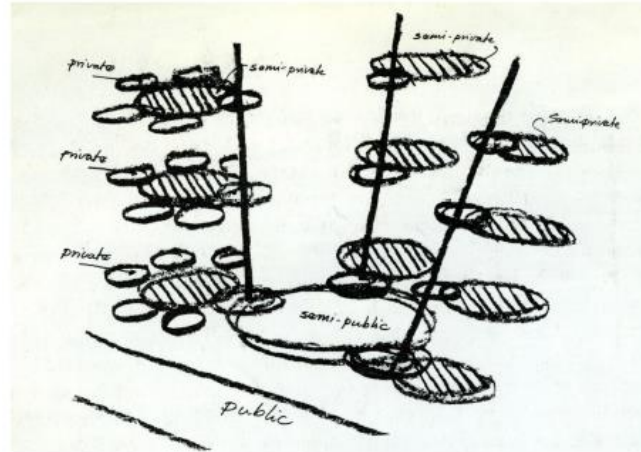
Bir diğer örnek 1942 yılında "*Car Square Village*" adında bir başka konut kompleksidir. Buradaki konut sakinleri düşük gelirli hane halklarıydı. Pruitt Igoe'den farkı; dikeyde yükselen değil yatayda gelişen bir tasarıma sahip olmasıydı. Car Square Village, içinde yaşayanların dışarıdan gelen yabancıyı tanıyabilecekleri girişlere sahip, ortak kullanım alanlarına sahip daha düşük yoğunluklu bir yerleşme idi. Oscar Newman bu iki örneği kapsamlı bir şekilde karşılaştırarak şu sonuca varmaktadır; "*binanın yüksekliği ile suç olayları arasında doğrudan bir ilişki vardır*". Özellikle de kamusal alanlardaki hırsızlıklar konusunda yüksek katlı yapılar daha dezavantajlı durumdadırlar (Schneider ve T, 2007). Çünkü yüksek yoğunluklu alanlarda, mekânın kontrolü oldukça zordur. Aynı alanı paylaşan çok sayıda kişi vardır ve her bir kişiyi tanımak, bölgede kimin yabancı olduğunu belirlemek zordur. Dolayısıyla, yoğunluk oranı sınırlanmalıdır. Alexander (1977), yoğunluk oranının, insanların mahallelerindeki en az dört kişi ile yakın temas kurmasına izin verecek kadar düşük olması gerektiğini öne sürer. Oscar Newman (1973), mekânı paylaşan ailelerin sayısı ve o alanın sorumluluğu arasında bir ilişki olduğunu düşünmektedir. Mekân ne kadar çok paylaşılsa kişinin mekâna olan sorumluluklarına daha az dikkat ettiği düşünülür.

Oscar Newman'ın (1972) bahsettiği diğer bir durum da yatay ve düşey hiyerarşi sistemidir. Newman'ın (1972) yatay hiyerarşi sistemine göre, binaların ayrı ayrı girişlerinin

olması yerine, tek bir girişinin olması durumu suçun önlenmesini daha da zorlaştırmaktadır (Şekil 2.3). Düşey hiyerarşi sistemi ise insanların yüksek binalarda birbirini tanımadığı için suçun kolaylıkla işlendiğini vurgulayan bir sistemdir. Buradan yola çıkarak, Newman 1973’de savunabilir mekanın alansallık (territoriality) ilkesi kapsamında, güvenli olmayan alanları güvenli hale getirmek için dört unsurun ayrımının önemli olduğuna dikkat çekmiştir: kamusal alan, yarı kamusal alan, özel alan ve yarı özel alan (Şekil 2.4). Bu ayrımın hissedilmesi doğal gözetimin artmasını sağlayacak ve insanların kamusal alan içindeki sorumluluğunun farkına varmasıyla suç önlenilebilecektir (Newman, 1973).

Şekil 2.3. Yatay Hiyerarşi-Savunulabilir Mekân (Newman, 1973)

Şekil 2.4. Düşey Hiyerarşi-Savunulabilir Mekân (Newman, 1973)

2.2.3.2.Mekân Dizin Analizi

“Mekân Dizin Analizi”, Bill Hillier tarafından 1977’de geliştirilen, mekânın fiziksel özelliklerinin suç oranlarını azalttığı fikrini destekleyen bir teoridir. Fiziksel tasarımın suç oranlarını doğrudan etkilediğini öne süren Newman'dan (1972) farklı olarak, Hillier (1977) mekânsal konfigürasyonun sosyal etkileşim kalıpları ile ilişkili olduğunu ve bu nedenle suç oranlarını etkileyebileceği fikrini desteklemektedir. Mimarların kendi oluşturdukları fiziksel çevrelerin sosyal özelliklerini keşfetmek amacıyla oluşturdukları bir kavramdır. Tasarıma farklı bir bakış açısı getiren bu kavram, daha sonraları suç ve mekân arasındaki ilişkiyi anlamak ve suç önlemek için de kullanılmıştır. Bu kavrama göre mekânsal konfigürasyon, insanların bir alanda sürdürdükleri yaşam şekillerini oluşturmalarında oldukça etkilidir. Tahminlere dayalı bir kavramdır ve amacı mekânın insanlar üzerindeki etkilerini bulmaktır. Mekânın insan davranışları üzerindeki etkilerine dair ön kabulleri içermez (Greene, 2003). Bu kavramla bağlantılı yapılan çalışmalar, mekânların bileşenlerine ayrılabilmesi ve kişilerin tercihlerinin analiz edilmesi sonucunda mekânların göreceli ilişkilerini ve entegrasyonunu tanımlayabilen harita ve grafikler üretmeye yöneliktir. Suçu önleme konusunda bu kavramın yaklaşımı dört açıdan irdelenebilir:

- 1) Mekânın kullanıcılarının diğer kişilerden yalıtılmasının ve çıkmaz sokak örüntülerinin suç oranlarını engelleyemediğini ortaya koyar.
- 2) Bütünleşmiş kentsel dokunun ve toplumsal faaliyetler yönünden daha aktif mekânlar yaratmanın da suç oranlarını önleyeceğini savunur.
- 3) Bir bölgede yaşayanların mekânlarını kontrol etme kapasitesinin artırılması dışında, o mekândan olmayan ama sadece “oradan geçenleri” bile göz ardı etmeden mekânın kontrol potansiyelini arttırmayı hedefler. Bu anlamda Newman'ın “Savunulabilir Mekân” kavramına ters düşmektedir. Bu yaklaşım, yabancının bölgeden dışlanmasını ve çevreyi sadece halkın gözetiminde koruyabilmesinin hiçbir zaman işe yaramayacağını düşünmektedir (Hillier ve Hanson, 1984).
- 4) Güvenlik kavramını genel olarak veya bölge özelinde algılamaya çalışır (Düzgün, 2007).

2.2.3.3. Çevresel Tasarım Yoluyla Suç Önleme (CPTED)

İlk olarak, bir kriminolog olan Ray Jeffery (1971) tarafından ortaya atılmıştır. Ancak, “savunulabilir mekân” kavramındaki gibi fiziksel müdahaleler içermediği için geri planda kalmıştır. Günümüze kadar olan süreçte bu kavram değişerek gelişmiştir. Şu an kabul gören son hali 1991 ve 2000 yılında yaptığı eklemelerle Timothy Crowe tarafından geliştirilmiş, suç ve tasarım arasındaki ilişkiyi anlatan bir yaklaşımdır. Crowe (2000) bu yaklaşımı şu şekilde tanımlar: “*Uygun tasarım ve yapılı çevrenin etkin kullanımıyla suç ve suç korkusunda azalma (veya kişilerin güvenlik hissinin artması) ve yaşam standartlarında artış gözlenebilir.*”

Kanada, İngiltere, Avustralya ve Hollanda gibi birçok ülkede uygulanan bir yaklaşım olan Çevresel Tasarım Yoluyla Suç Önleme (CPTED) yaklaşımı, yapılı çevrenin doğru tasarımı ve etkin kullanımı ile suç olayları ve suç korkusunun azaltılabileceğini ve böylelikle yaşam kalitesinin iyileştirileceğini savunmaktadır (Crowe, 2000).

Bu model, rasyonel davrandığı kabul edilen suçlunun, suçu işlemesini kolaylaştıran fırsatların engellenmesini öngörür. Bunu da, suçun yöneldiği hedefin zorlaştırılmasıyla gerçekleştirir. Bunun dışında mekânın meşru kullanıcılarının belirlenmesi de önemlidir. Savunulabilir mekân kavramından farklı olarak, sadece konut bölgeleri için değil, tüm kentsel çevre için geçerli bir yöntemdir (Yavuzer, 2013).

Bu modelin diğer bir avantajı suça karşı çok net ve tek bir tavrının olmayışıdır. Suçun işlenmesi konusunda sosyo-ekonomik, demografik ve kültürel etkenlerin önemini son yıllarda yapılan eklemeler sonucunda algılayabilen bir model haline gelmiştir (Schneider ve Kitchen, 2002).

Bu kavramın temelde dört prensibi bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- 1) Doğal gözetim olanakları (*Surveillance*)
- 2) Mekâna girişlerin kontrolü (*Access Control*)
- 3) Mekânın kullanıcılar tarafından sahiplenilmesi (*Territoriality*)
- 4) Koruma ve işletme (*Maintenance*)

Doğal Gözetim Olanakları (Surveillance):

Doğal gözetim olanakları, konut sakinlerinin gözlemleyebilme şansını artıran herhangi bir eylemi içermektedir (Lab, 2000). Gözetleme çeşitli yollarla geliştirilebilir. Bu yollar üç grup olarak listelenebilir:

- Doğal gözetleme,
- Organize gözetim ve
- Mekanik gözetimdir (Wekerle ve Whitzman, 1995; Crowe, 2000).

Doğal gözetim, bir kişinin ikamet ettiği çevrenin kamusal alanlarını gözlemleyebilmesi ve diğer sakinler tarafından sürekli olarak gözlemlendiğini hissetmesidir. Bu, belirli bir alanda güvenlik duygusunu, bireylerin suç ve endişe korkularını azaltma gibi önemli bir etkiye sahiptir (Newman, 1973).

Oscar Newman bahsi geçen çalışmasında doğal gözetim imkânlarının arttırılması için kapı girişlerinin sokak üzerinde olması gerektiğinden ve komşuların, ailelerin aynı ortak girişi kullanmaları gerektiğinden bahsetmektedir. Böylelikle sakinler birbirlerini tanımayı öğrenebilirler. Birbirini tanımalarının önemi ise yabancıyı ayırt etmeleri noktasındadır. Doğal gözetim yoluyla yabancıyı ayırt edebilmek için öncelikle birlikte yaşayanların birbirini tanınması gerekmektedir. Bu da kentsel mekânda sık karşılaşmalara imkân veren tasarımlarla olabilecektir (Newman, 1973; Lab, 2000).

Çevresel Tasarım yoluyla suç önleme (CPTED) yaklaşımı da doğal gözetim konusunda bazı öneriler sunmaktadır. Pencerelemlerin sayısı, konumu, bina kapı girişlerinin sokak üzerinden olması, aydınlatma elemanı sayısı ve düzeyi, engelleyici peyzaj öğelerinin bulunup bulunmaması, alanın şeffaflığı ve doğal gözetime imkan vermesi açısından oldukça önemlidir (Jeffery, 1971). Alan içerisinde varolan aktiviteler, yaya akışı, alanın canlı ve dinamik olmasını sağlarken, Jane Jacobs'un daha öncede bahsedilen 'eyes on the street' kavramını destekler şekilde gözetimine de imkân verecektir (Lab, 2000).

Alan içerisinde var olan kamusal mekânlar eğer sakinler tarafından mülkün bir parçası olarak görülürse, bu durum tasarım yoluyla sağlanabilirse doğal gözetleme durumu da kaçınılmaz olacaktır.

İkinci gözetim türü, organize gözetimdir. Bu gözetim türü, bir kurum tarafından istihdam edilen bireylerin işlerinin bir parçası olarak doğal gözetim çalışmalarına

katılmalarıdır. Bunlar; küçük bir gözetim rolüne sahip güvenlik görevlileri veya çalışanları olabilirler. Güvenlik görevlileri, kapıcılar ve polis devriyeleri, bekçiler örnek olarak verilebilir. Organize gözetim, esnaf gibi yerel paydaşlar tarafından da sağlanabilir ve oldukça güçlü bir gözetim türü de olabilir. Esnaflar, olası suç faaliyetlerini ve şüpheli davranışları polise ihbar etmek noktasında kilit rol oynayabilirler (Kubilay, 2009).

Üçüncü tip gözetim türü ise mekanik gözetimdir. Bu tür gözetim, kapalı devre televizyon (CCTV) ve uygun aydınlatma gibi mekanik ve fiziksel sistemlerle desteklenen bir gözetim türüdür. CCTV, mekanik gözetimde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır ve suçun azaltılması, güvenlik duygusunun iyileştirilmesi için oldukça etkili bir araçtır (Lab, 2000). CCTV, suçun algılanan potansiyel faydalarından daha ağır basan algılama riskindeki artış nedeniyle cezai suçları (örneğin araç suçları veya hırsızlıkları) caydırabilir.

Mekanik gözetimde kullanılan başka bir sistem aydınlatmadır. Aydınlatma, bölgede ne olduğunu görebilme yeteneğini geliştirebilir. Uygun aydınlatma, özellikle doğal gözetlemenin iyileştirilmesine yardımcı olabilir ve suçun azaltılması üzerinde etkilidir (Lab 2000). Farrington ve Welsh'ye (2002) göre, sokak aydınlatması, gözetleme fırsatlarını iyileştirmek ve arttırmak için oldukça önemlidir.

Binaların şekli ve konumları, iki özelliği geliştirir. Bunlardan ilki, yarı kamusal faaliyetler için yer açabilme, diğeri ise gözetleme kabiliyetidir. Bina tipleri ve konumları da kişilerin doğal gözetleme yeteneğini geliştirir. Binalar arasındaki yarı-özel alanlar sayesinde, konut sakinleri bu alanı paylaşan diğeri bina sakinleri ile tanışma olanağına sahiptirler. Dolayısıyla, bina konumu ve sokakların birbirleri ile ilişkileri, konutların tipik tasarım özellikleri de yüksek suçları etkilemektedir (Newman, 1996).

Görünürlük, gözetleme, görme, tanınma (Jeffery, 1971; Newman, 1973; Wekerle ve Whitzman, 1995), insanların çevre ile ilgili farkındalık ve farkındalık kazandırma olanağı sağlar. Görünürlük, inceleme, görme, tanınma kabiliyeti için ilk özellik pencerelerin ve kapı girişlerin pozisyonudur (Jeffery, 1971; Newman, 1973). Newman'a (1973) göre, giriş kısımları iç alanda tasarlanan konut projeleri güvensiz sokaklara sahiptirler çünkü bölgenin sakinleri gözetleme için sokağı ya da yaya alanlarını görememektedir. Binaları sokağa bakan ve sokağa yakın olan ve lobileri yoldan geçenlere görülebilen projelerde, suçun yaşanma olasılığı daha azdır.

Alexander (1977)'a göre, sokakların görülebildiği odalar, yoldan geçenleri görmemize imkan verir ve ziyarete gelenlerin uygun olup olunmadığı aynı zamanda izlenmelerine olanak sağlar. Güvenlik seviyesini en üst düzeye çıkarmak için mutfak gibi ortak alanların pencereleri bina girişlerine ve caddeye doğru tasarlanmalıdır.

Mekâna girişlerin kontrolü (Access Control):

Mekâna girişlerin kontrolü, meşru olmayan kullanıcılara erişimi kısıtlamak amacıyla gelen ve gidenleri kontrol etme yeteneğini ifade eder. Bu, suç işlemek isteyen veya meyilli kişinin bir binaya, bölgeye girmek veya çıkmak için gerekli olacak çabasını fazlalaştıran, suçlulara riskin yüksek olduğunun farkındalığını kazandıran, potansiyel suçluya hedefini zor hale getirmek için ortaya konan çabalar, önlemler bütünü olarak da düşünülebilir (Lab, 2000). Kamusal alan ile özel alan arasındaki farkı açıkça ortaya koymak, kırılmaz camlar, alarmlar, kilitlerin kullanılması, alanı çevreleyen çitlerin, duvarların bulunması, girişlerin sayısının sınırlandırılması, kaçış yollarının sınırlandırılması, çatılara erişimi sağlayan tasarım özelliklerinin ortadan kaldırılması vb. önlemler suçun gerçekleşmesini zorlaştıran, daha yüksek güvenlik sağlayan örnekler olabilirler (Lab, 2000).

Temel olarak, bir binanın sokağa olan giriş yönü güvenliği sağlama üzerinde bir etkiye sahiptir (Newman, 1973). Newman (1973) bir binanın ön kapısının doğrudan caddeye bakması gerektiğini iddia etmektedir. Aynı şekilde, doğrudan caddeden ön kapıya gitmek bir birey için daha güvenlidir.

Mekânın kullanıcılar tarafından sahiplenilmesi-Belli bir alana aitlik (Territoriality):

Aidiyet, bir alanın meşru kullanıcılarının alanı sahiplenmesini sağlayan önemli özelliklerdendir ve kullanıcıların alanda hak iddia etme isteklerini artırır. Bir yerleşim alanında alana aitlik göstergeleri; bir giriş kapısı, U-şekilli binalar bir işaret, renklendirme veya alanın sınırlandırıldığı bir çit veya duvar olabilir. Kapılar veya yüksek duvarlar gibi keskin bölünmeler olmayan sembolik engeller de sınır çizgileri olarak tanımlanır, çünkü bunlar insan davranışları üzerinde kamu ve özel alanlar arasındaki farkı belirleme üzerinde bir etkiye sahiptir (Newman, 1973).

Kişilerin, kendilerine ait olduğunu düşündüğü mekânı kontrol etmek için kullandığı, potansiyel suçluyu caydırıcı göstergelerin varlığı durumunda, suç daha az gözlemlenebilecektir (Rachel, 2014). Bu durumda, fiziksel tasarımın aidiyet hissi

oluşturmadaki rolü etkin değerlendirilebilir. Çünkü kişi, ancak ait hissettiği alanı sahiplenecek ve koruyacaktır. Bu da doğru bir fiziksel çevre tasarımı ile gerçekleştirilebilecektir. Böylelikle, potansiyel suçlu bu yeni mekânsal etkiyi hemen algılayacak ve risk almaktan kaçınacaktır (Gündüzöz, 2016).

Koruma ve İşletme (Maintenance);

İnsanoğlu sürekli yaşadığı mekânı tasarlama ve düzenleme eğilimindedir. Çünkü yaşadığı mekânı sahiplenmek ister. Sahiplenme duygusu, insan etkileşiminde oldukça önemli bir role sahiptir. Sahiplenme de ancak alanın sürekli bakımının yapılması ile sağlanabilir. Örneğin; mevcutta var olan aydınlatma elemanlarının bazıları zaman zaman bozulabilir, patlayabilir. Eğer bunların bakımı süreklilik arz edecek şekilde yapılmazsa, alanın denetimsizliği, işletmesinin zayıf olması nedeniyle istenmeyen kişiler zamanla alanı mesken tutabilirler. Aşağıda bahsi geçen Kırık Camlar Teorisi de bu noktadan hareket alan bir teoridir. Kasıtlı olsun ya da olmasın, tamir edilmeyen hasar, alanın daha fazla kötüye kullanılmasına neden olacaktır, bu durum da suç eğilimini artırır (Wilson ve Kelling, 1989; Planners, 2002).

2.2.3.4.Kırık Camlar Teorisi

1982 yılında Wilson ve Kelling tarafından geliştirilen “kırık camlar teorisi” şehirlerdeki güvenlik uygulamalarına farklı bir bakış açısı getirmiştir. Suçun oluşumunda düzensizliğin oynadığı role dikkat çeken teoriye göre; eğer bir mahallede bazı camları kırık bir bina varsa ve bu kırık camlar onarılmıyorsa, kimi insanlar tarafından binadaki diğer camların da kırılması kaçınılmazdır. Nitekim binadaki kırık camlar insanlarda binayla ilgili sahipsizlik, denetimsizlik ve kontrolsüzlük duygusu oluşturmakta ve suç işlemeye teşvik etmektedir. Bu tür küçük suçlar ise daha sonra daha büyük suçlara davetiye çıkarmaktadır (Wilson ve Kelling, 1989). Bu teori aslında yukarıda bahsi geçen çevresel tasarım yoluyla suç önleme yaklaşımındaki koruma ve işletme (*maintenance*) ile aynı konuya işaret etmektedir.

Kırık camlar teorisi, insanlar da sahipsizlik, denetimsizlik, bakımsızlık kontrolsüzlük ve ilgisizlik hisleri uyandıran mekânların suç üretebileceğini ve bu yerlere karşı tedbirlerin alınması gerektiğini savunmaktadır. Mekânlarda sıkça görülebilen yetersiz aydınlatılmış

cadde ve sokakların, onarımı uzun süre yapılmamış metruk binaların, kontrolü olmayan araç park alanlarının ve fiziksel anlamda yeterince güvenliği sağlanmamış işyerlerinin suça imkan sağladığı, yakınından geçen bireyler üzerinde psikolojik negatif etkiler oluşturduğu, suç korkusu yaşayabildiği ve bu etkilerin de suçluları cesaretlendirebildiğini söyleyebiliriz (Doğan ve Sevinç, 2011).

Sıralanan bu tür örnekler, suç önlemedeki ihmallerin birer göstergesidir (Tuncer, 2003). Bu teori, düzensiz ve bakımsız bırakılan bir şeyin sonucunun suç ile sonuçlandırılacağını savunur. Dolayısıyla, gelecekte olması muhtemel büyük suçları önlemek için alanın bakımı-onarımı konusu oldukça önemlidir.

Kırık Camlar Teorisi iki temel prensibe sahiptir:

- 1) Sorunları biriktirerek toplumun düzenini bozar.
- 2) İşlenen her suç daha büyük bir suçu teşvik etmiş olur.

2.2.3.5. İz Teorisi

Kevin Lynch'in mekânın algılanmasına yönelik yaptığı çalışmalarına dayanarak, 1960'lı yıllarda ortaya koyduğu iz teorisi, suç olayının ortaya çıkmasını, kentlilerin sürekli kullandıkları cadde ve sokakları inceleyerek açıklamaya çalışmaktadır. Lynch (1960)'in çalışmasında sonuç olarak belirlediği sınırlar, bölgeler, düğüm noktaları, odak noktaları, izler gibi kente ait öğeler, buralarda yaşamını sürdüren bireylerin kullanım amaçları, aynı zamanda alışkanlıkları doğrultusunda kentsel alanın işleyişine, kullanımına ve mekânsal algıya göre biçim almaktadır.

Lynch (1960) bulgularından yola çıkarak, kentlerdeki suçu inceleme araştırmalarında temel olarak üzerinde durulan alanlar; suç işlenmesine imkan sağlayan ve suç oranlarının yoğun olduğu, bireyler için ortak buluşma alanı olarak bilinen, kent içerisindeki en aktif alanlar olan '*düğüm noktaları (nodes)*' ve kentlilere bu noktalara ulaşımını sağlayan '*izler (paths)*' dir.

Bu bağlamda, kentsel mekân ile suç kavramı ilişkilendirildiğinde, suça neden olabilecek kentsel mekânın fiziksel özelliklerin belirlenmesi ve kentsel öğelerin incelenmesi,

kentsel suçların önlenmesi ve azaltılması konusunda mekânsal çözümlerin geliştirilebilmesi için kentsel tasarım disiplininin incelenmesi gereken hususlardır (Ataç, 2008; Köklü, 2016).

Bu konuya başka bir açıdan da bakacak olursak, iz teorisi aslında bir açıdan da algılama ve imgeleme ile ilgilidir. Birey, kentin bir parçasıdır ve burada yaşarken kendi alışkanlıkları doğrultusunda kente dair oluşturduğu bir hafıza ve imgeleme sahiptir. Kentte yaşayan bireyler, kentsel mekânın güvenli, güvensiz, korkutucu olup olmadığı yargısına bu imgeye dayanarak varırlar. Yani, bu imge bir kentsel mekanın kişinin zihninde bıraktığı iz olarak da düşünülebilir. Kevin Lynch, 1960 yılında yapmış olduğu çalışmasının sonucunda, kenti akılda kalır yapıcı elemanları belirlemiştir. Bir başka deyişle; kişinin zihninde iz bırakması için gerekli olan kentsel elemanları belirlemiştir. Yukarıda bahsi geçen bu 5 öge bir yönüyle de kişinin kaybolmasını engelleyen, kişiye güven veren kentsel elemanlardır. Bu elemanların yokluğu veya yeterince tanımlı olmaması, kişinin yolunu, yönünü kaybetmesine yol açabilir ve kişi kendini güvende hissetmeyebilir ve dolayısıyla suç korkusu yaşayabilir.

2.3. Suç Önleme ve Kentsel Tasarım İlişkisi ve Kentsel Tasarım Yoluyla Suç Önleme Kriterleri

Suç ve suç korkusunun şehirlerin önemli problem alanlarından biri olduğu (Bannister ve Fyfe, 2001) ve bunun birtakım tasarım araçlarıyla aza indirilebileceği, yukarıdaki aktarılan kentsel mekânın suç ile ilişkisini açıklayan teorilerde ve çalışma kapsamında aktarılan diğer ilgili teorilerin açıklamalarında belirtilmişti. Tüm bu teorik açıklamalardan yola çıkarak kentsel tasarımın suç ve suç korkusunu azalttığı konusu birçok araştırmacı açısından kabul edilen bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar, planlama, çevresel tasarım, inşa edilen çevrenin yönetimi ve toplumdaki sosyal değişimler yolu ile suç fırsatlarının azaltılabileceğini göstermektedir (Schneider ve Kitchen, 2002). Ancak, kentsel tasarım ile suç önlemeyi amaçlayan tüm teorilerin uygulamadaki başarılarını tam olarak tespit etmek mümkün olmamıştır. Bu noktada ortaya çıkan en önemli gerçek, uygulama çalışmasının yapıldığı yerin sosyo-ekonomik, kültürel ve coğrafi özellikleriyle bağlantılı bir yöntem geliştirilmesinin gereğidir (Hillier, 1977). Çünkü bir alan için iyi olan bir uygulama diğer yerde aynı etkiyi sergileyemeyebilir. Plancı/tasarımcının dayatmasının ötesinde, o alanda yaşayanların fikri alınmadan fiziksel yapıya müdahale etmek kalıcı çözümler

vermeyebilir. Bunun dışında, suç önlemede genelleştirmelere dayalı standart formüller olamayacağı açıktır. Ayrıca, tasarım, suçu bir yerde azaltırken diğer yerde artmasına fırsat veriyor olabilir (Hillier ve Rooksby, 2005). Bu durumda, suçu önlemeye ilişkin çalışmalarda koordine olunması gerekmektedir. Bu noktadan hareketle, konunun alana özgü olması için, ‘yer’e özgü çözüm önerileri getirebilmek için, tez çalışması kapsamında, örnek alan olarak seçilen Sahibata Mahallesi’nde, kullanıcı görüşlerini, istek ve beğenilerini ölçen bir anket uygulaması gerçekleştirilmiş ve yazarın alanda yaptığı görüşme ve gözlemlerle konu yerele özgü hale getirilmiştir. Anket uygulaması için hazırlanan sorular ise irdelenen suç teorileri, kentsel mekânla suçu açıklayan teoriler ve kentsel tasarım ile ilişkili teoriler ışığında elde edilen kentsel tasarım kriterlerini kapsamaktadır. Tüm irdelemeler sonucunda çalışma kapsamında kullanılacak, gözlem, görüşme ve anket uygulamasının temelini teşkil eden kriterler aşağıdaki tabloda görülmektedir (Tablo 2.2). Tablo 2.2’de verilen kriterlerin her biri aşağıda kısaca açıklanmıştır.

Tablo 2.2. Tez çalışması kapsamında kullanılan tasarım kriterleri

SUÇU ÖNLEMeye YÖNELİK KENTSEL TASARIM KRİTERLERİ
1. Aydınlatma düzeyi (lambaların sayısı ve kalitesi)
2. Görmeye ve görünmeye engel ağaçlar ve çalılıklar
3. Yol genişliği-yapı yüksekliği oranı
4. Saydamlık
5. Ayırıcıların şeffaflığı
6. Komşuluk ilişkileri (sosyal boyut)
7. Görülebilir güvenlik personelinin, birimlerin, sistemlerin varlığı
8. Kayıp mekânların varlığı
9. Karma kullanım
10. Yaya-taşıt ilişkisi, hareket güvenliği ve sokak tasarımı
11. Mekânın algılanabilirliği, okunabilirliği, imajı
12. Aktivite destekleyici kamusal mekânların varlığı ve bakım düzeyi
13. Aidiyet, sahiplik hissinin mekândaki temsillerinin varlığı-‘Yer’in ruhu
14. Kamu-özel-yarı kamusal-yarı özel alanlar ve sınırlarının açıklığı
15. Adresler ve numaralandırma
16. Hedeflerin zorlaştırılması
17. Yeşil alan ve oyun alanlarının varlığı ve bakımı
18. Vandal hareketler
19. Otopark durumu
20. Çekicilik

Bir kentsel çevrenin tasarımı, suç ve suç korkusunu azaltmada önemli bir role sahiptir (Berg, Pol ve ark, 2006). Suç önleme konusunun, planlama ve tasarım süreçlerinin her aşamasında göz önünde bulundurulması ve planlamaya dâhil edilmesi gerekmektedir (Cleveland ve Saville, 1997; Planners, 2002).

Tez çalışmasının odağı; kentsel mekân tasarımıdır. Dolayısıyla, çalışmanın çıktıları da daha alt ölçekli çözüm önerilerine yönelik olmuştur. Bu durum, daha üst ölçekte, planlama ile getirilebilecek kararların önemsiz olduğunu göstermemektedir. Tasarımı etkileyen en önemli sürecin üst ölçekte alınan planlama kararları olduğu yadsınamaz. Suç önleme konusunda, tasarım sürecine geçmeden önce üst ölçekli planlarda alınabilecek birtakım kararlar elbette ki bulunmaktadır. Arazi kullanım stratejileri, farklı işlevlerin bitişik veya yakın yerleştirilmesi, karma kullanım, çeşitlilik (Wekerle ve Whitzman, 1995) ve bunun gibi kararlar suç ve suç korkusunu azaltma konusunda etkili olabilecek kararlardır. Bunlar aynı zamanda kentsel tasarım yoluyla da gerçekleştirilebilirler.

Aşağıdaki bölüm tez çalışması kapsamında, çalışmanın alan araştırması bölümünde, alanda test edilecek tasarım kriterlerin aktarılmasına ayrılmıştır. Bu kriterlerin içerisinde yer alan '*komşuluk ilişkileri*' kriteri, çözümlemenin sosyal boyutunu oluşturduğundan, anket uygulaması yoluyla anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu kriterin açıklaması bu noktada değil, tez çalışmasının ilerleyen bulgular bölümünde verilmiştir. Dolayısıyla aşağıda toplamda 19 kriterin açıklaması yer almaktadır.

- **1. Aydınlatma düzeyi (lambaların sayısı ve kalitesi)**

Aydınlatma, hem suç oranını hem de suç korkusunu azaltma üzerinde etkili rol oynamaktadır. Bu yüzden bu konu toplum güvenliği ve suç önleme için önemlidir. Düşük aydınlatma seviyesine sahip ve zayıf aydınlatılmış bir sokak, kullanıcıya saldırganların gizlenme potansiyelinin olduğu hissi vermekte ve böylece bireylerin suç korkusunu arttırmaktadır. Bir suç eylemi göz önünde bulundurularak böyle bir caddeye sahip alanlarda, kişinin tespiti, tanınması ve yakalama olasılığı düşüktür. Bu durum fiili suç olasılığını arttırmaktadır (Planners, 2002).

Aydınlatma, insanların suç korkusunu azaltarak, mevcut alanı karanlıktan sonra da yaşanabilir hale getirerek ve gözetimi artırarak mekânları daha kullanışlı, daha güvenli kılar (Wekerle ve Whitzman, 1995; Hill ve Blears, 2004). Aydınlatma düzeyi iyi tasarlanmış mekânlar, özellikle geceleri gözetleme fırsatı verir (Hill ve Blears, 2004). Aydınlatma seviyeleri ve türleri, halka açık yerlerde, caddelerde, yaya yollarında, bina girişlerinde, otobüs duraklarında ve karanlık mekânlarda farklılık göstermektedir. Aydınlatmanın uygun olmayan şekilde kullanılması suç önleme konusunda da bir sorun olabilmektedir. Aydınlatma, nerede

olduğumuzu ve hangi yöne gidebileceğimizi görmek açısından bireyin güvenlik hissine olumlu yönde katkıda bulunur (Wekerle ve Whitzman, 1995).

- **2. Görmeye ve görünmeye engel ağaçlar ve çalılıklar**

Kentsel mekandaki suç işleme potansiyelini arttıran bir diğer konu, görme ve görünmeye engel, kör noktalar oluşturan elemanlardır. Kör nokta oluşturabilecek elemanlar; ağaç ve çalılıklar gibi peyzaj elemanları olabileceği gibi, sanatsal amaçlı yerleştirilen kentsel objeler, duvarlar veya kentsel mobilyalar da olabilirler (Lab, 2000). Bu kör noktalar, genellikle kent içerisinde suçlunun suçu gerçekleştirmesine imkân sağlayan alanlardır. Yaya alt geçit ya da üst geçitleri, toplu taşıma durakları, otopark ya da park düzenlemeleri, suçun gerçekleşmesi ve kör noktaların oluşumuna elverişli alanlardır (Wekerle ve Whitzman, 1995). Greene'ne (2003) göre; kentsel mekan içerisindeki fonksiyonların konum seçimlerinden, peyzaj düzenlemelerine kadar olan birçok faktör, kentsel güvenliği bizzat etkilemektedir.

- **3. Yol genişliği- yapı yüksekliği oranı**

Tez çalışmasının suç teorilerinin açıklandığı bölümünde, Newman (1973) ve Jeffery (1971)'nin çalışmalarına atfen bina yüksekliğinin suç konusunda olumsuz etki oluşturabileceğine değinilmişti. Fakat Newman ve Jeffery'nin çalışmalarında değindikleri nokta, yüksek binalarda oturan kişi sayısının fazla olmasının yabancılaşmayı getirebileceği ve dolayısıyla sahiplenmenin daha az olabileceği konusuydu. Burada ise yol genişliği ve yapı yüksekliği oranının da suçu tetikleyebileceği noktasıdır. Örneğin; yüksek binaların olduğu bir alandaki dar sokaklar klastrofobik bir mekan oluşturduğu gibi, insana aynı zamanda güvensizlik hissi de verebilir. Bunun aksine, oldukça geniş bir yol/sokak çevresindeki çok düşük yoğunluklu yapılaşma da oluşturduğu agorafobik etki ile kişiye güvensizlik hissi verebilir. Kentsel tasarım alanında yapılan çalışmalar genellikle bu oranın optimum 1 veya ½ oranında olması gerektiği yönünde fikir birliği içindedirler (Ashihara, 1983)

- **4. Saydamlık**

Bir kentsel mekânın/sokağın görünürlük, inceleme, görme, tanınma özelliklerini sağlayabilmesi için, fiziksel tasarımında, belli bir saydamlık düzeyini sağlaması gerekmektedir (Jacobs, 1961). Saydamlıkla kastedilen, çevredeki binaların kentsel mekânı/sokağı görebilmesi için yeterli düzeyde pencereye sahip olmasıdır. Alexander (1977), sokakların görülebildiği odaların, yoldan geçenleri görmeye imkân verdiğinden bahsetmekte

ve güvenlik seviyesini en üst düzeye çıkarmak için mutfak gibi ortak alanların pencerelerinin bina girişlerine ve caddeye doğru tasarlanması gerektiğini belirtmektedir. Newman'a (1973) göre, giriş kısımları iç alanda tasarlanan konut projeleri güvensiz sokaklara sahiptirler çünkü bölgenin sakinleri gözetleme için sokağı ya da yaya alanlarını görememektedir. Binaları sokağa bakan ve sokağa yakın olan ve lobileri yoldan geçenlere görülebilen projelerde, suçun yaşanma olasılığı ise daha azdır.

Başka bir örnekle açıklamak gerekirse; bir kentsel sokağın her iki tarafının sağır cephe ile kaplı olduğu ve bu sokakta yürüdüğünüzü düşündüğünüzde, sizi görecektir veya yardım isteyeceğiniz kimse olmayacaktır. Bu durum suçluları daha da cesaretlendirecektir. Günümüzde oluşturulan kent içinde kapalı kompartımanlar oluşturan, kamusal mekanı yavaş yavaş yok etmeye başlayan güvenli siteler bu tür sokak oluşumlarına maalesef neden olmaktadır.

- **5. Ayırıcıların şeffaflığı**

Ayırıcıların şeffaflığı kamusal ve özel kentsel alanların ayrımının tanımlaması anlamına gelmektedir. CPTED uygulamaları içerisinde bu ayrımın güvenlik açısından büyük önemi vardır. Özellikle kamusal alanların (parklar, kamusal binalar, otoparklar vb.) içeriği ve içeriden de dışarıyı görmeyi zorlaştıran yüksek duvar, tel, kafes vb. gibi ayırıcılarla bölünmesi yerine mümkün olduğunca görülebilirliğin ve görünebilirliğin sağlandığı saydam ya da yarı saydam ayırıcılar ile veya kot farklarının ya da kaldırım taşlarının farklılaşması ile sağlanan sanal ayrımlarla desteklenmesi suç korkusunu azaltacak, potansiyel suçluyu caydıracaktır (Kubilay, 2009).

- **6. Görülebilir güvenlik personelinin, birimlerin, sistemlerin varlığı**

Yardım bulmak, acil bir durumda bir kişinin başkalarından yardım alabileceği anlamına gelir (Wekerle ve Whitzman, 1995). Acil durum telefonları, elektronik veya mekanik cihazlar yardım bulmak konusunda etkili olabilecek araçlardır (Clarke, 1980). Toplu taşıma araçlarında acil durum telefonları, CCTV sistemleri ve binaları, sokakları gözlemleyen kameralar gibi elektronik veya mekanik cihazlar doğrudan güvenlik ile bağlantılıdır ve bireylere güvende oldukları hissini verir. Polis veya güvenlik görevlisinin devriye gezmesi de oldukça etkili bir yöntemdir (Zhao ve Tang, 2018).

- **7. Kayıp mekânların varlığı**

Kentsel mekan özelliklerinden suçun oluşmasına neden olan bir diğer önemli konuda kent içerisinde bulunan kayıp alanlardır. Trancik (1986), kayıp mekanları çevrelerine veya kullanıcılarına olumlu katkı sağlamayan, yeniden tasarlanması gereken, tercih edilmeyen, terkedilmiş, işlevsiz kentsel alanlar olarak tarif etmektedir.

Kentte tehlike oluşturan bu alanlar, çoğu zaman tamamen boş bırakılmakta, تنها alanlar olmakta, bazen de az kullanılan alt ve üst geçitler veya kapalı/yarı kapalı biçimde kamusal alanlar içerisinde yer alabilmektedir. Bir süre sonra bu alanlar umudunu yitirmiş ve kente adapte sağlayamayan kişiler tarafından kullanılmaya, güvensiz, tehlikeli ve istenmeyen alanlara dönüşmeye başlamaktadır (Kubilay, 2009).

Kent içerisinde faaliyetlerin en yoğun olduğu yerlerde bile kayıp alanlara rastlanmaktadır. Bu alanlar suçun sayıca artmasını tetikleyen birincil mekânlar olup, aynı zamanda suçun oluşmasına da neden olmaktadır. Wekerle ve Whitzman'a (1995) göre kayıp alanların oluşturduğu problemlerin çözülmemesi halinde, bu alanlar kentte suçun yayılmasına neden olan alanlar haline dönüşecektir.

- **8. Karma kullanım**

Günün her saati alanın kullanılması için karma kullanım önemli bir planlama ve tasarım kararıdır. Çünkü alanda daha fazla seçenek sağlar ve günün 24 saati bir alanın faydalı olmasına olanak tanır. Jacobs (1961) ve Jeffery (1971) 'ye göre, çevresel tasarımla suç önleme konusunda bu kriter oldukça önemlidir. İzole edilmiş, kullanılmayan ve işlevsel olmayan sokaklar güvensiz sokaklardır. Alanın yaşayabilmesi, canlı ve güvenilir olması için alanın işlev çeşitliliği hayati bir özelliğe sahiptir (Jacobs, 1961). Wekerle ve Whitzman (1995), en çok güvenli olarak tanımlanan alanların, yoğun araç ve yaya hareketini birleştiren anayollar ve sokaklar olduğunu belirtmektedir.

Yaya ve araç trafiğine sahip sokaklar, gece geç saatlere kadar açık olan küçük dükkânlar, kafeler, sokağa bakan apartmanlarda yaşayanlar alandaki suç korkusunu aza indirger ve güvenlilik hissini verir. Çünkü sokakta her daim doğal bir gözetim vardır (Jacobs, 1961). İnsanların dükkân veya kafe gibi dışarı çıkma nedenlerinin olması sokakların güvenli olmasına olanak sağlar (Jacobs, 1961; Jeffery, 1971). Jeffery'nin (1971), suçun insanları sokaklardan ve parklardan uzaklaştırdığı, sokakların, parkların kullanılmamasının da daha

fazla suçla sonuçlandığını vurgulamaktadır. Kısacası, işlev çeşitliliği, karma kullanım alanları canlı tutma özelliği ile suç korkusunu azaltır ve potansiyel suçluyu da böylelikle caydırabilir.

- **9. Yaya-taşıt ilişkisi, hareket güvenliği ve sokak tasarımı**

Sokaklar, insanların yaşam, çalışma ve hareket etme ihtiyaçlarını karşılamak için karmaşık bir fonksiyon çeşitliliğini içerir. Bu yüzden potansiyel çatışma ve suçları önlemek için özel yaklaşımlar gerektirirler. Sokak tasarımı için önemli unsurların başında trafik gelir (Jeffery, 1971; Newman, 1973; Hill ve Blears, 2004). Erişim yollarının konumu, sokak düzeni, dolaşım ağı, otobüs durağı yerleştirme ve otoparklar da sokak tasarımını etkileyen unsurlardandır (Clarke, 1980).

Trafik her ne kadar onaylanmayan bir durum olsa da gözetim artırarak suçun azaltılması üzerinde bir etkiye sahiptir (Jeffery, 1971; Newman, 1973; Hill ve Blears, 2004). Hem otomobillerin hem de insanların ana trafik akışlarından izole edilen konut gelişmeleri güvensizliği arttırabilir (Jeffery, 1971).

Güvenli trafik için yaya ve araç trafiği arasında bir bağlantı olmalıdır. Taşıt trafiğinden gelen rotaların izolasyonu, gözetim ve artan suç oranlarının azalmasına neden olur (Hill ve Blears, 2004). Tamamen kısıtlı araç erişimi yerine, daha fazla gözetim ve güvenlik hissi için yavaş trafik olmalıdır. Trafik akışının hızını yavaşlatmak için ise yer yer kesintiye uğratarak hareketin sağlanması önerilebilir (Newman, 1973).

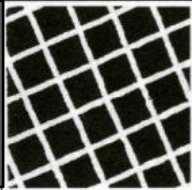
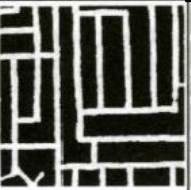
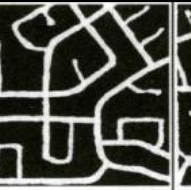
Yaya trafiği ve güzergâhları, hem gerçek hem de algılanan kamu güvenliği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Planners, 2002). Yürümeye teşvik eden sokak tasarımlarının en üst düzeyde olması, gözlem seviyesinin de daha kolay ve rahat olmasına imkân sağlayacaktır. Bu durum, sokakta daha fazla insanın yürümesi ve gözlem yapıyor olması anlamına gelecektir (Kubilay, 2009).

Yayalar ve taşıtlar arasındaki ilişki suç oranını etkileyen bir faktördür. Yayalar ve araçlar için güzergâhlar, birbirleriyle yan yana tasarlanmalı ve birbirinden ayrılmamalıdır. Trafik ve yayaların farklı seviyelerde ayrılması, az kullanılan, izole edilmiş ve güvensiz ortamlara yol açabilir. Aynı zamanda, yayaları ve araçları aynı seviyede tutmak, köprüler, alt geçitler ve köprü altı gibi korkutucu alanlardan kaçınmak için bir fırsat da sunmaktadır (Hill ve Blears, 2004). Bu alanlar, yerleşim alanından biraz daha farklı alanlarda olmasından dolayı güvensizdirler (Jeffery, 1971).

Bunun yanı sıra, rastgele konumlandırılmış binaların bulunduğu erişim yollarında keskin dönüşler ve kör köşeler bulunmaktadır. Bu dolambaçlı erişim yollarının suçun işlenmesi üzerinde iki temel etkisi vardır. Birincisi, bu türde konumlandırılmış dolaşım yollarının, suçluların kendilerini gizlemeleri için birçok fırsatı sağlamasıdır (Newman, 1973). İkinci bir dezavantaj ise, insanların bu gibi erişim yollarını kullanma olasılığının düşük olmasıdır. Bu olumsuz etkileri ortadan kaldırmak için, yaya yollarının doğrusal olması ve taşıt çizgilerini olabildiğince yakından eşleştirmek gerekmektedir. Ayrıca, bu alanlarda oyun, sosyalleşme, alışveriş, oturmak gibi sokak temelli faaliyetlerin de bulunması gerekmektedir (Kubilay, 2009).

Suçluların hareket modellerini etkilemesi nedeniyle, sokak düzeni ve suç arasında bir ilişki vardır. Suç fırsatlarının dağılımının yol ağı tarafından da şekillendiğini belirtmek gerekmektedir. Yoğun trafik alanların olduğu yerlerde, mağdur bireylerin sayısının da yoğun olması beklenmektedir (Kubilay, 2009).

Aşağıdaki şekilde birtakım sokak düzeni kalıpları görülmektedir. Bu sokak düzenlerinin hırsızlıkla ilişkisini araştıran Schneider ve Kitchen (2007), sokak modellerinin suç üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırmaya göre, şehir çalışma alanında hırsızlık oranı, cadde düzenleriyle oldukça ilişkilidir. Hırsızlık konusu ile istatistiksel olarak en yüksek ilişkilendirilen sokak düzeni grid yerleşimlerdir (Şekil 2.5).

	Grid (c.1900)	Parçalı paralel (c.1950)	Çarpık paralel (c.1960)	Döngüler (c.1970)	Çıkma sokak (c.1980)
Sokak Dokusu					

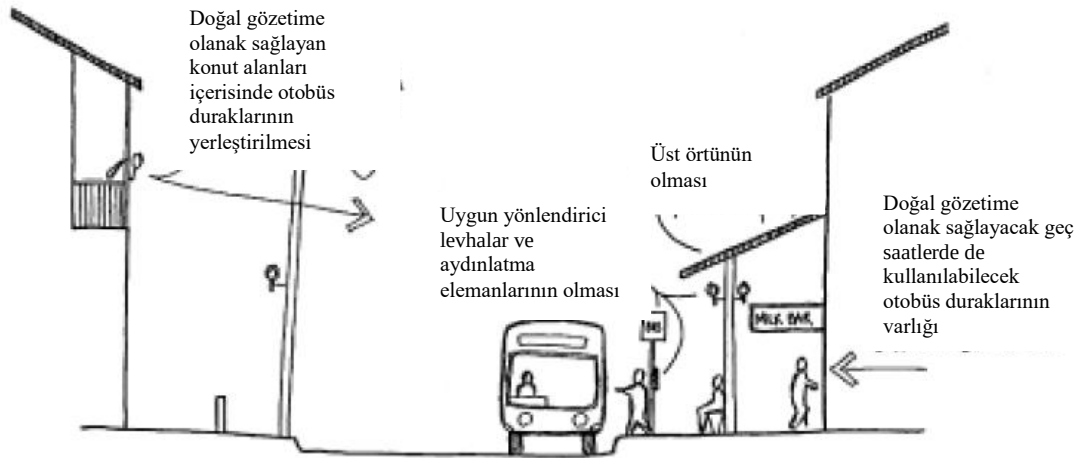
Şekil 2.5. Farklı sokak düzenleri (Schneider ve T, 2007)

Sokak üzerinde bulunan otobüs durakları da güvenlik konusunda oldukça önemli bir yere sahiptir (Clarke, 1980; Wekerle veWhitzman 1995). Otobüs durakları farklı saatlerde farklı otobüsler tarafından kullanılır. Durakların yönetiminden kimin sorumlu olduğu genellikle net değildir. Bu, insanların özellikle geceleri korku, rahatsızlık, karışıklık

yaşamalarına neden olur (Planners, 2002). Duraklarda doğal gözetim dikkate alınmalı ve doğal gözetlemenin yapılabileceği yerleşim yapılmalıdır. Bunun nedeni bu alanları, bireylerin veya esnafın izlemesi, insanlara güven duygusu vermektedir. Öte yandan, etrafında dış görünüşü zayıf olan dükkânların bulunduğu otobüs durakları suç işlenmesi korkusu konusunda artışa neden olmaktadır (Wekerle ve Whitzman, 1995).

Otobüslerde bulunan özellikle kadın yolcular, evlerine en yakın alanlarda inmek isterler ve korkarlar. Bu suç korkusunu azaltmak için, konutlardan, otobüs duraklarına, sinema, tiyatro gibi gece-zaman mekânlarına kısa ve güvenli yollar bulunmalıdır (Planners, 2002).

Sarkissian Associates Planners (2002) 'a göre, bu iki özelliğe ek olarak, güvenli otobüs durakları için aydınlatma, tabela, telefon ve bakım bulunmalı ve şeklini göstermelidirler. Aşağıdaki şekilde uygun bir durak tasarımı örneği verilmiştir (Şekil 2.6).

Şekil 2.6 Güvenli otobüs durağı tasarımı için bir örnek tasarım (Sarkissian Associates Planners (2002)'den uyarlanmıştır).

• 10. Mekânın algılanabilirliği, okunabilirliği, imajı

Birey, kentin bir parçasıdır ve burada yaşarken kendi alışkanlıkları doğrultusunda kente dair oluşturduğu bir hafıza ve imgeleme sahiptir. Kentte yaşayan bireyler, kentsel mekânın güvenli, güvensiz, korkutucu olup olmadığı yargısına bu imgeye dayanarak varırlar (Newman, 1973; Wekerle ve Whitzman, 1995).

Kevin Lynch'in (1960), bir kentsel mekânın kişinin zihninde iz bırakması için gerekli olan kentsel elemanları belirlediğini yukarıda belirtmiştik. Yukarıda bahsi geçen bu 5 kentsel

öge (*yollar, sınırlar, odak noktaları, bölgeler ve nirengi noktaları*) bir yönüyle de kişinin kaybolmasını engelleyen, kişiye güven veren kentsel elemanlardır. Bu elemanların yokluğu veya yeterince tanımlı olmaması, kişinin yolunu, yönünü kaybetmesine yol açabilir ve kişi kendini güvende hissetmeyebilir ve dolayısıyla suç korkusu yaşayabilir. Bu durum da tamamen mekânın algılanabilirliği, imgelenebilirliği ve okunabilirliği ile ilgili olmaktadır.

Mekânın okunabilirliği çevrenin mekân duygusunu anlama yeteneğidir (Planners, 2002). Yönelim ve okunaklılık güvenliği iki açıdan etkiler. Birincisi, bir yerin okunabilirliği ve yönelimi, yaya alanlarını kolayca tanımlamak ve basitçe yaya yollarını bulmak için ipuçları verir. Böylece, ziyaretçiler alandaki gelişmeleri görebilir, anlayabilir ve kullanabilir, yeni bir mekânı kolayca anlamaları sağlanır (Gosnells, 2001). Diğer bir yönü ise okunabilirlik ve yönelimin girişleri, çıkışları ve kamu ve özel alanları daha açık hale getirmesidir. Örneğin, yabancılar okunabilir bir alan sayesinde sınırlarını kolayca görebilmektedirler.

Bunların yanı sıra, açık ve anlaşılır bir tabela, bireylere kolayca yol bulma konusunda yardımcı olabilir (Kubilay, 2009). Yönlendirme işaretleri tüm bireylere erişilebilir olmalı, tutarlı bir modele sahip sistem olarak geliştirilmelidir. Bir işaret tablosu, yeri tanımlayıcı, herkes için erişilebilir olup olmadığını belirtici ve uyarı verici olarak tasarlanmalıdır (Planners, 2002).

- **11. Aktivite destekleyici kamusal mekânların varlığı ve bakım düzeyi**

Suç oranını azaltmak için önemli konulardan biri de aktivite üreteçleridir. Aktivite üreteçleri, oyun alanları, banklar, piknik alanları ve kiosklar gibi yerel aktiviteler oluşturma eğilimi gösteren özelliklerdir. Bazı durumlarda, suç fırsatları azaltmak için faaliyet üreteçleri kullanılabilir (Planners, 2002).

Uygun faaliyetlerin oluşturulduğu yerler düşük bir suç riski ve güvenlik duygusu içerdiğinden, faaliyetin fazlalığı, doğal gözetim potansiyelini de arttıracaktır (Newman, 1973; Hill ve Blears, 2004). Aktivite üreteçlerinin amacı, sokağa veya açık alana gözetim katmaktır. Bir başka deyişle bir yere daha güvenli bir alan kazandırmaktır (Wekerle ve Whitzman, 1995).

Newman'a (1973) göre, oyun alanları, oturma alanları gibi yer olanakları olan alanlar, kullanım yoğunluğunu arttırmakta ve bölgesel tanımları daha fazla desteklemektedir. Ayrıca, çeşitli etkinliklerde yer alan bireylerin çokluğu, oyunlardaki çocukların oluşu, bölgedeki

konuşan kadınların varlığı gibi durumlar, bu alanların gündelik gözetim altında olduğunu göstermektedir. Bu etkinlikler aynı zamanda aile üyelerini ve savunmasız alan özelliklerini daha da güçlendirmektedir.

- **12. Aidiyet, sahiplilik hissinin mekândaki temsillerinin varlığı-‘Yer’in ruhu**

Mülkiyet duygusu veya alana ait olma genellikle bir yeri daha güvenli hale getirmede hayati bir faktör olarak kabul edilir. Sorumluluk almak ve bir çevreye özen göstermek, daha güvenli ortamların oluşumunu sağlamaktadır. Örneğin, bir konutta yaşayanlar, kapıları dışındaki alanların kendilerine ait olmadığını, daha az güvende hissedeceklerini ve tehlikeli bir durumda mücadele etme ihtimallerinin daha yüksek olacağını düşünebilirler (Anonim, 2003).

Güvenlikte yerin ruhu çok önemlidir. Korunmayan ve kolayca girilebilen yapılar ve kentsel mekanlarda aidiyet hissi oluşmadığından bakım düzeyi ve tasarım özellikleri zayıf olmaktadır. İyi tanımlanmamış, bakımı yapılmamış mekanlar dolayısıyla yerin ruhunun kaybolmasına neden olacak, suç ve güvensizliğe yol açabilecektir.

- **13. Kamu-özel-yarı kamusal-yarı özel alanlar ve sınırlarının açıklığı**

İnsanların kamusal, yarı kamusal ve özel alanların nereler olduğunu anlamaları için sınırlarının tanımlı olması gerekmektedir. Sınırların tanımlı olması da sokak tasarımı, site tasarımları, gerçek ve sembolik engeller kullanılarak gerçekleştirilebilir (Newman, 1973). Kamusal ve özel alanlar arasındaki sınırları tanımlayarak, bu nitelikler hem orada yaşayanlar hem de yabancılar için yerleri daha okunaklı ve anlaşılır kılacaktır.

- **14. Adresler ve numaralandırma**

Kentte özellikle o alanın yabancılarına yönelik detaylı bir işaretleme ve levhalandırma sisteminin uygulanması, güvenlik açısından önem taşımaktadır. İyi tasarlanmış, stratejik olarak yerleştirilmiş işaretler ve haritalar güvenlik hissine katkıda bulunur. İşaretler sokaktan net, tutarlı, kısa ve okunaklı mesajlar verecek şekilde standartlaştırılmış olması suçu etkilemektedir. Adresleri geceleri aydınlatmak, onları daha da görünür kılar (Anonim, 2003). Birisinin yolunu bulmanın zor olduğu yerlerde; haritalı işaretler yerleştirilirse olay esnasında mağdura yardımcı olmaktadır. İşaretler görünür olmalı, kolayca anlaşılmalı ve iyi korunmalıdır. Grafiti ve diğer vandal hareketler işaretleri okunamaz hale getirebilir. Eğer

işaretler yok sayılıyorsa ya da vandalizm ile kapatılıyorsa, bu sahip olma eksikliği izlenimini vermekte ve bu da korku hissi yaratmaktadır (Anonim, 2003).

- **15. Hedeflerin zorlaştırılması**

Fiziksel olarak bir alana girmeyi, inşa etmeyi ya da tahrip etmeyi zorlaştırmak suçun işlenmesinin zorlaştırılması için geleneksel bir yaklaşımdır. İlk düşünülen, suçluların kilit, cıvata, kapı gibi fiziksel engellerle caydırılmasıdır (Gündüzöz, 2016).

Suç hedefinde olan bir kentsel mekâna ya da yapıya yönelik güvenlik önlemlerini arttırmaktadır. Örneğin, bir ev, eğer hırsızların hedefi olmuş durumda ise camlara takılan parmaklıklar, güvenlik sistem donatımı ve çevre güvenliğinin artırılması sayesinde hedefin zorlaştırılmasına yönelik alınabilecek önlemlerden birkaçıdır. Benzer önlemler ise kentsel mekân için de alınabilmektedir. Örneğin, hırsızlık sürekli hedef haline gelen bir yerin ya da kentsel mekânın, işlenen suçun türünün değerlendirilmesi ile de duruma yönelik tasarım ya da planlama önlemleri almak mümkündür (Ataç, 2008).

- **16. Yeşil alan ve oyun alanlarının varlığı ve bakımı**

Yeşil alanlar ve oyun alanları gibi kullanıcıların fayda sağladığı alanların sayısını arttırmak, alanı canlı tutmak, kişilerin kamusal alanda daha çok vakit geçirmesini ve birbirlerini gözlemleyebilmeleri açısından oldukça önemlidir (Gündüzöz, 2016). Aktif alanların oluşturulması çoğunlukla suçu caydırıcı bir etken olabilmekte, suç korkusunu da azaltmaktadır.

- **17. Vandal hareketler**

Vandalizm genel olarak kamunun veya bir bireyin mülküne istemli ya da istemsiz olarak zarar vermek, o kişinin izni, haberi olmadan malını ya da mülkünü zarara uğratmak, bir daha kullanılmayacak hale dönüştürmek şeklinde tanımlanabilir.

Kentsel Vandalizm, genellikle mala ve şahsa karşı yapılan suçların yanında, umursanmayan ancak ciddi kentsel tehlikelere neden olabilecek önemli bir sorundur (Erkan, 2006). Kent mekanında gözlemlenen vandal hareketler aslında kent mekanındaki birtakım olumsuz gelişmelerin de habercisidir. Bu yönüyle de özellikle eğilinmesi gereken konulardan biridir. Araştırmalara göre suçun yaygın olarak işlendiği kentsel alanlar, genellikle vandal hareketlerin sıklıkla görüldüğü yerlerdir. En yaygın vandal hareketler; duvarlarda yer alan yazılar ve zarara uğramış kent mobilyalarıdır.

Kısacası, kentsel mekanda herhangi bir türünün izleri görülen vandalizmin bir alanda bulunması, bir taraftan o kentsel mekana ait güven hissini azaltır, diğer taraftan da o alandaki suç gelişimine sebebiyet verebilir (Clarke, Gladstone ve ark, 1978).

• 18. Otopark durumu

Kötü tasarlanmış otopark alanları, toplum güvenliği için bir sorundur (Clarke 1980, Wekerle ve Whitzman, 1995). Kötü tasarlanmış otopark alanları güvenlik sorunlarına, suç korkusunun artmasına ve dolayısıyla insanların otopark alanlarından izole edilmesine neden olmaktadır. Bu durumları önlemek için, hem açık hem de kapalı otoparklar özel ilgi gerektirir. Güvenli açık otoparkların tasarlanmasında yaya ölçeği önemli bir yere sahiptir. Otoparklar, araçlara ve yayaların hareketlerine göre tasarlanmalıdır (Gosnells, 2001). Bu nedenle, güvenli otoparklarda, araç park alanlarından evlere, mağazalara ya da diğer tesislere güvenli yaya geçişi sağlayan açık yaya yolları birbirleri ile doğrudan bağlantılı olmalıdır. Bir başka önemli konu da otopark alanının kendisidir. Bina gözetleme pencerelerinin arsaya bakması ve doğal gözetlemenin mümkün olduğu güvenli bir otopark alanı bulunmalıdır (Planners,, 2002).

Kapalı otoparklar genellikle en güvenli yerler olarak düşünülmektedir (Hill ve Blears, 2004). Ancak, bunlar kötü tasarlanmışsa her zaman bu düşünülen doğru olmayabilir. Kötü tasarlanmış park alanları, gözetim alanından yoksun ve uzak olduğundan, açık otoparklara göre suçlar daha da gizli yapılmaktadır. Kapalı otoparklarda güvenli yerler yapmak için erişilebilirlik önemlidir. İdeal olarak, otoparklara sadece dışardan değil, binanın içinden de erişilebilirlik sağlanmalıdır (Planners, 2002). Açık ve kapalı otoparklarda, suç olaylarını en aza indirmek için farklı yaklaşımlar gerçekleştirirken, boyut, ışıklandırma, görüş alanları ve tabela gibi alınan bazı önlemler her ikisi için geçerlidir (Wekerle ve Whitzman, 1995). İç ve dış mekânda otopark alanlarının her iki tipini de tasarlarırken, plancılar geniş otopark alanlarından kaçınmalıdır. Büyük otoparklar, her biri diğerinden görsel olarak ayırt edilebilecek şekilde bölümlere veya araç gruplarına ayrılmalıdır. İnsanların arabalarını hızla bulmalarına yardımcı olmak için farklı parke, çevre düzenlemesi, sokak mobilyaları ve bunun gibi tasarımlar uygulanabilir (Planners, 2002).

• 19. Çekicilik

Çevrenin estetik açıdan çekici olması güvenlikle ilgili de uygun bir denge sağlar, sokak kullanımını ve dolayısıyla doğal gözetimi de iyileştirir (Jeffery, 1971; Newman,, 1973; Wekerle ve Whitzman, 1995). Yapılan çalışmalara göre, bir alanın tasarımı ve bakımı,

kullanıcı memnuniyeti ve dolayısıyla da güvenliği ile doğru orantılıdır. Çekici alanların yetersiz kaldığı ve tahrip edildiği yerlerde bu, suç riskini arttırabilir. Çekici alanların güvenlik hissini arttırması buraya gelecek kişi sayısı ile doğru orantılıdır. Çekici olan bir çevre her zaman yürümeyi teşvik edecek ve kendine insan çekecek, alanın canlılığını arttıracaktır.

Yukarıda sıralanan, kısaca aktarılan 19 adet tasarım kriteri, çalışmanın bir sonraki aşamasını oluşturan alan araştırması bölümünde, gerek alanda anket uygulaması gerekse de yapılan gözlemler, görüşmeler yöntemleri kullanılarak test edilmiştir.

3. ALAN ÇALIŞMASI: SAHİBATA MAHALLESİ

Suçun kentsel mekânlarda oluşumu ve suçun azaltılması konusunda yapılan çalışmalardan elde edilen ve 1970'lerden günümüze ilgili yazında yer alan pek çok teori ve uygulama, kavramsal ve kuramsal açılımlardan yola çıkılarak örnek alanda test edilecek, suçun önlenmesinde etkin olabilecek kentsel tasarım kriterleri çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesinin sonunda aktarılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde, belirlenen kentsel tasarım kriterleri, örnek alan olarak seçilen Konya Sahibata Mahallesi'nde gözlemler, fotoğraflar, ilgili kurumlardan elde edilen mevcut durum analizleri, görüşmeler ve kullanıcılarla yapılan anket uygulaması aracılığı ile test edilmiştir.

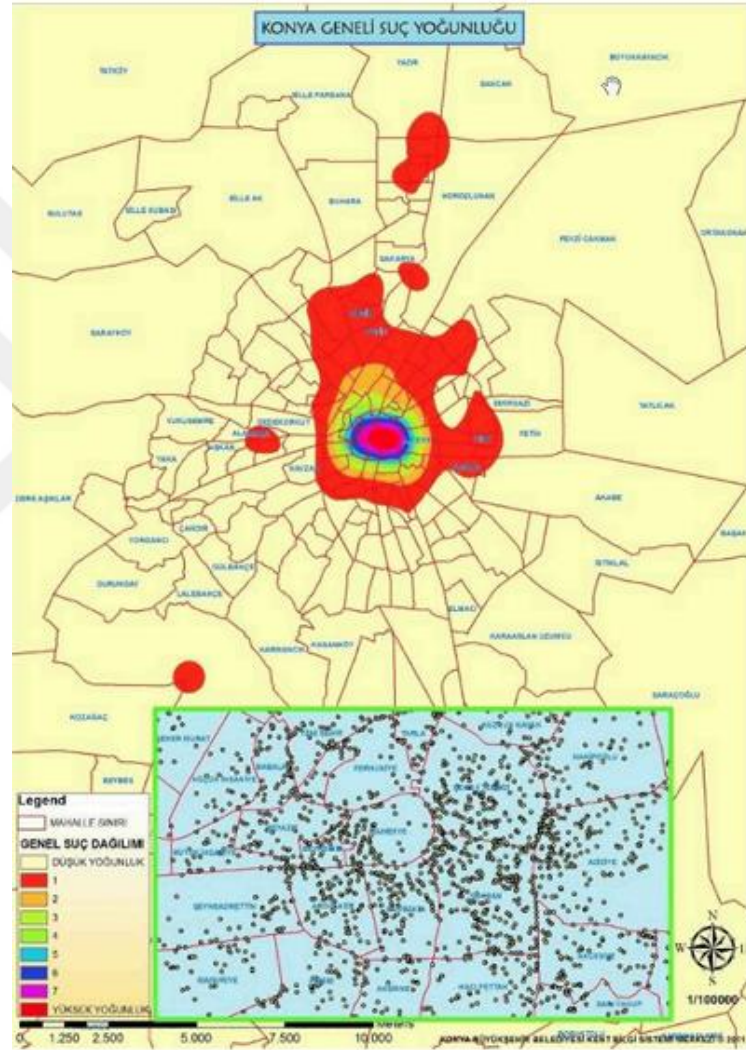
Bu bölümde öncelikle örnek alan olarak seçilen Konya Sahibata Mahallesi'nin seçim nedeni açıklanmış, alanın kısa bir tanıtımı yapıldıktan sonra, mahallede yaşayanların yaşam koşullarını daha iyi anlamak, mahallenin suç ve hissedilen suç oranlarını yorumlayabilmek için alanın demografik, fiziksel ve sosyo-kültürel yapısına değinilmiştir. Bir sonraki aşamada ise çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesinde belirlenen, suçun önlenmesinde etkin olabilecek tasarım kriterlerine göre çalışma alanı yukarıda bahsedildiği üzere çeşitli yöntemler kullanılarak derinlemesine incelenmiştir.

3.1. Çalışma Alanının Seçimi

Çalışmanın kavramsal çerçevesinde yapılan incelemelerde, kent, ilçe ve mahalle ölçeğinde yapılan uygulamalarda, mekânsal olarak hangi tür suçun hangi alanlarda yoğunlaştığını, dağılımını gösteren analizlerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu analizler aynı zamanda suçun mekânda oluşma nedenlerini de ortaya koyabilmektedir. Bu çalışmada Konya kent geneline yönelik Konya Büyükşehir Belediyesi Kent Bilgi Sistemi biriminin yapmış olduğu kent geneli suç analiz haritası örnek alan seçiminde referans olarak alınmış, bu haritada belirlenmiş, suçun en yoğun olduğu sıcak noktalar arasından seçim yapılmıştır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1'e göre Konya kent merkezinde, tarihi ve ticari alanların yoğunlaştığı alanlarda suçun da arttığı görülmektedir. Şekil 3.1'de kırmızı ile ifade edilen alanların son

yıllarda farklı kültürlerden gelen, çoğunluğunu yabancıların oluşturduğu, ikamet ettiği bölgeler olduğu da söylenebilir. Kırmızı ile ifade edilen, suçun yoğunlaştığı mahalleler arasından da örnek alan seçimini yapabilmek için her bir mahallenin muhtarı ile görüşmeler yapılmıştır¹. Bu görüşmelerin sonucunda Konya kent merkezinde suçun yoğun olduğu alanların Abdulaziz ve Sahibata Mahalleleri olduğu görülmüş; Abdulaziz mahallesinin Sahibata Mahallesi bünyesine katılması ile birlikte çalışmanın nihai örnek alanı Sahibata Mahallesi olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.1. Konya geneli suç dağılım haritası (Anonim, 2019)

¹ Gerek Konya Emniyet Müdürlüğü gerekse de Konya Büyükşehir Belediyesi ile yapılan resmi yazışmalar neticesinde böyle bir verinin verilemeyeceği cevabına istinaden muhtarlarla görüşme yöntemi tercih edilmiştir.

3.2. Çalışma Alanının Tanıtımı

Sahibata Mahallesi, Konya ili Meram ilçesi sınırları içerisinde yer almakta olup, Konya'nın merkezi mahallelerindendir. Konya kent merkezinin ve Alâeddin Tepesinin güney ve güneybatısında yer alan mahalle toplamda 21 ha'lık alanı kapsamaktadır (Anonim, 2019). Aşağıda yer alan uydu görüntüsü ve fotoğrafta Konya'nın merkezi bölgesinde yer alan çalışma alanının sınırları ve çevresi görülebilmektedir (Şekil 3.2; Fotoğraf 3.1).

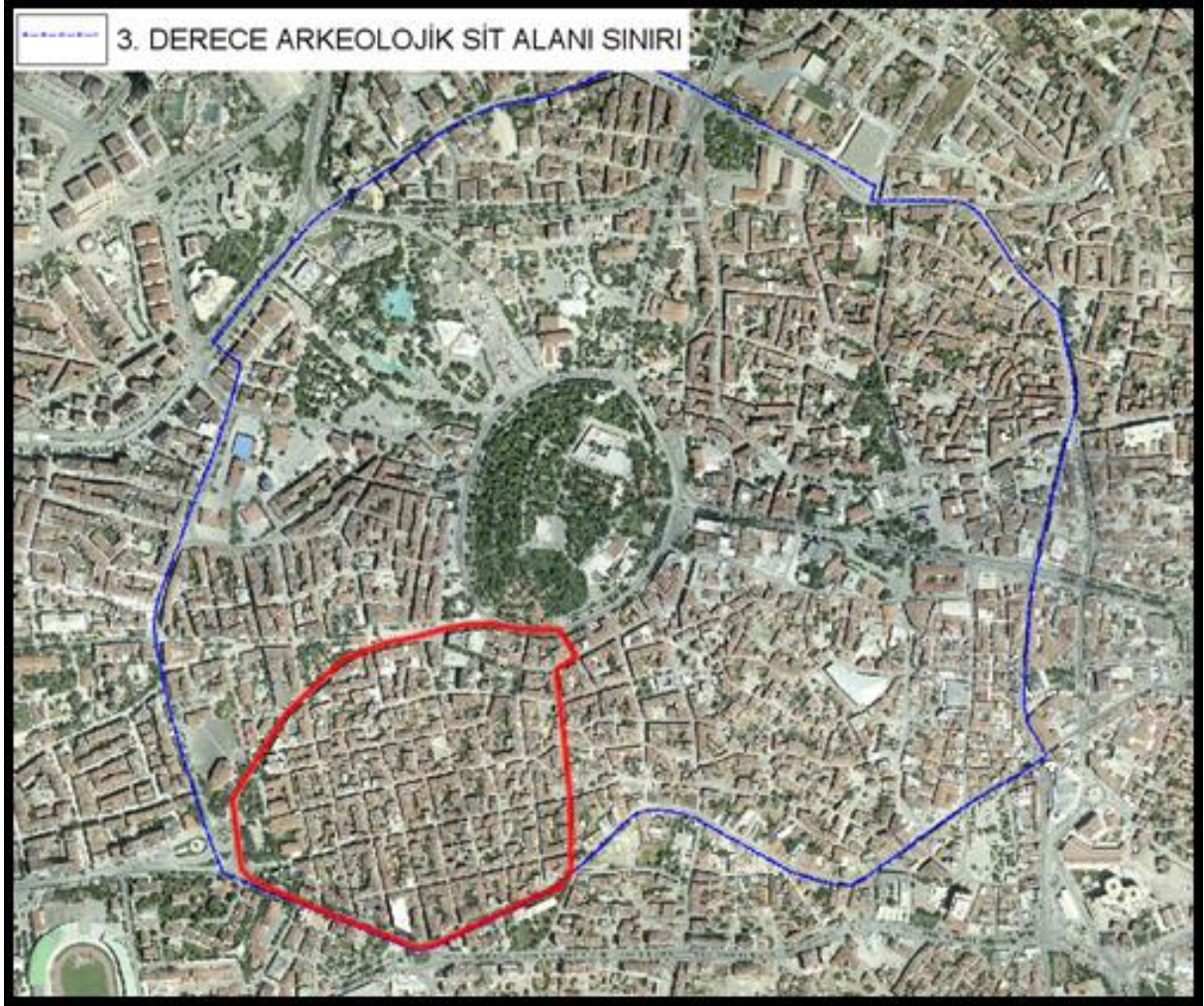
Şekil 3.2 Çalışma alanının kent merkezi içerisindeki konumu (Google Earth, 2019)

Fotoğraf 3.1. Çalışma alanının kuşbakışı görünümü (Anonim, 2019)

Konya'nın en eski ve tarihi mahallelerinden olduğu bilinen Sahibata Mahallesi bünyesinde konut, ticaret ve kentsel hizmetler gibi karma kullanımları barındırmakta olup, merkezi iş alanı, yoğunlaşan sosyal kültürel alanlar, ticaret ve konaklama fonksiyonları ile yenilenen konut bölgeleri ve diğer çalışma alanları arasında geçiş bölgesi niteliğinde olduğu söylenebilir (Anonim, 2019).

Çalışma alanının kuzeydoğu yönünde yer alan Konya Alaeddin Tepesi “*I. Derece Arkeolojik - Doğal ve Tarihi Sit Alanı*” olup, tepenin çevresinde iç ve dış sınırlar arasında kalan alanlar 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak ilan edilmiştir (Anonim, 2019). Örneklem alanı olarak seçilen Sahibata Mahallesi de bu sınırların içerisinde bulunduğundan “*III. Derece Arkeolojik Sit Alanı*” statüsündedir (Şekil 3.3).

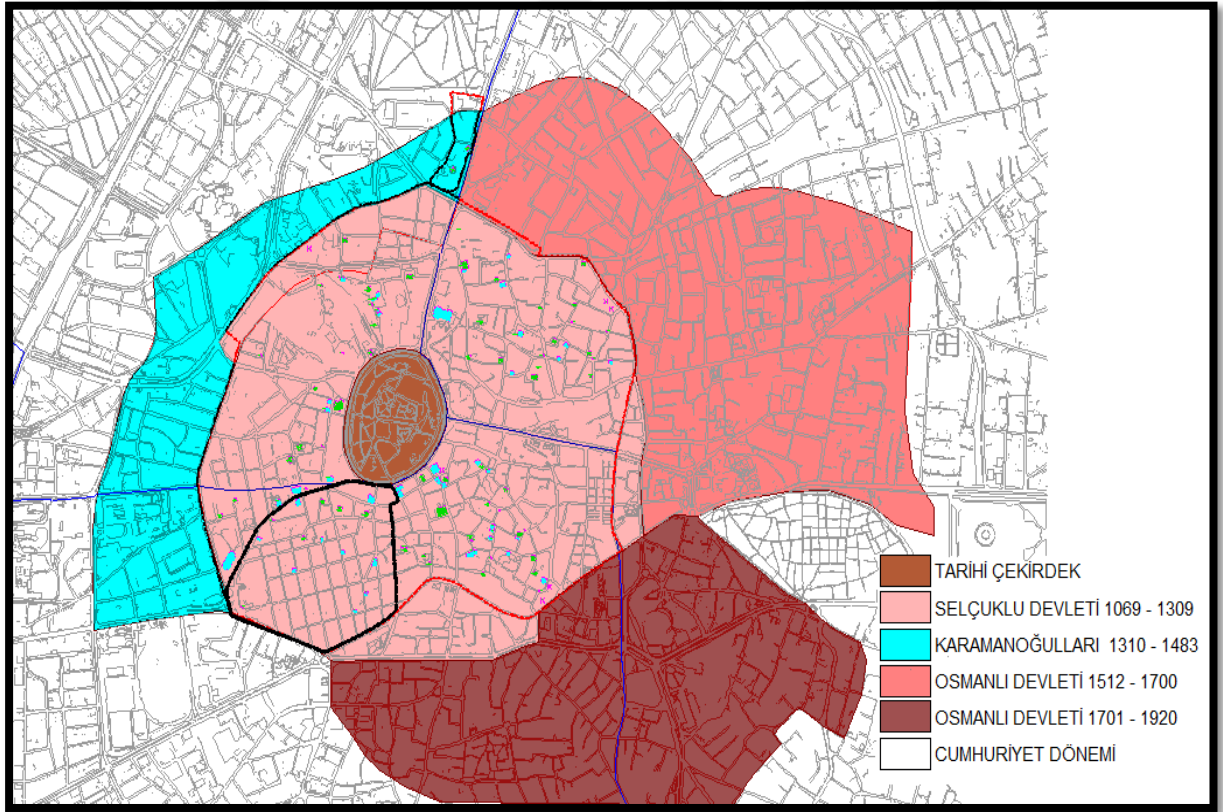

Şekil 3.3 III. Derece Arkeolojik Sit Alanı Sınırı (Anonim 2019).

Konya'nın tarihsel çekirdeğini oluşturan Alâeddin Tepesi, Tunç Çağı'na (M.Ö. 4500–2000) kadar uzanan buluntular veren bir höyüktür. Alâeddin Tepesi, bünyesinde bir saray ile o dönemden kalan antik yapıları barındıran, iç kale ve çevresindeki mahalleleri ile bütüncüllük arz eden Konya kentinin önemli nirengi noktalarından biridir. Anadolu Selçuklu Devleti'nin iç kale yerleşmesi ve günümüzde ise Konya kenti merkezinde yer alan önemli doğal ve arkeolojik sit alanlarından biridir Tunç Çağından Osmanlı Dönemi sonuna kadar gelen kültürel katmanlarıyla önemli bir odak noktasıdır (Uz, 2015). Örneklem alanı olarak seçilen Sahibata Mahallesinin böyle önemli bir höyüğün yakın çevresinde yer alması da çalışmanın önemini bir kat daha arttırmaktadır. Böylesine önemli bir konumda bulunan çalışma alanının mevcut durumda gözlemlenen suç oranlarının azaltılması veya bu konunun çözümüne yönelik öneri mekânsal stratejilerin geliştirilmesinin önemi yadsınamaz.

Mahallenin tarihsel gelişim sürecine bakıldığında Selçuklular Dönemi'nde (1069-1309) iskân faaliyeti görülmekte olup, günümüze gelinceye değin kentsel ve ticari faaliyetleri bünyesinde hep barındırmıştır. Selçuklular Dönemi'nde, Alâeddin Tepesi ve çevresinde yoğunlaşan yerleşme dokusu yoğunluklu olarak tepenin doğu yönünde olmuştur (Anonim, 2019).

Aşağıdaki şekilde tarihsel gelişim dönemlerine ait kentsel gelişme alanları ve örnek alanın sınırları görülebilmektedir (Şekil 3.4). Örnek alan içerisinde yer alan Selçuklu Dönemi'ne ait (Abdulaziz Mescidi, Abdülmümin Mescidi, Hoca Hasan Mescidi, Eski Amberreis Camii ve Dursunoğlu Medresesi) mimari eserler korunup günümüze kadar gelebilmiştir (Uz, 2015).

Şekil 3.4 Tarihsel gelişim dönemlerine ait kentsel gelişme alanları ve çalışma alanı sınırı (Anonim, 2019)

Şekilden de anlaşılacağı üzere, çalışma alanının geçmişi Selçuklular dönemine kadar uzanmaktadır. Alâeddin Tepesinin çevresinde bu dönemde kompakt olarak gelişmeye başlayan kent, Sahibata Mahallesi de bünyesinde barındırmaktadır.

Örneklem olarak seçilen alan, çok yakın bir zamana kadar Abdülaziz Mahallesi sınırları içerisinde yer almakta iken Abdülaziz Mahallesi, 2018 yılında Sahibata Mahallesi sınırları içerisine dahil edilmiştir. Tez çalışmasının bu kısmında dolayısıyla Abdülaziz Mahallesinin de yer yer ismi geçebilmektedir. Şöyle ki bu mahalle adını Selçuklu döneminin ileri gelen din ve devlet adamlarından biri olan Abdülaziz Sultan'ın adını taşıyan bir mescitten almaktadır. 60-70 yıl öncesine kadar tek katlı veya yer yer iki katlı kerpiç ve topraktan yapılmış tipik Konya evlerinden oluşan yapıların bulunduğu bir mahalle olan Abdülaziz mahallesi'nin eski özgün dokusu, özellikle 1980-1990'lı yıllardan sonra, nüfusun hızlı artışıyla birlikte zamanla kaybolmuş, yerine yer yer çok katlı konutlar yapılmış ve işyerleri açılmıştır. Mahallenin kuzey ve iç kesimlerinde işyerlerinin artması ile zamanla eski sosyal ilişkiler de kaçınılmaz olarak zayıflamaya başlamıştır. Yabancıların buraya gelip yerleşmesi de elbette bu konuda oldukça etkili olmuştur. Ayrıca bu durum altyapıyı da etkilemiştir (Uz, 2015).

Mahalle muhtarından alınan bilgilere göre bu mahalle Konya kent merkezi içerisinde yüksek gelir grubunun yaşadığı, bakım seviyesi günümüze oranla daha yüksek olan bir mahalle konumundaydı. Zamanla buradaki zengin kesim, şehrin gürültüsünden uzak, sakin alanları tercih etmeye başlamışlar ve kentin çeperine göç etmişlerdir. Varolan mahalleye ise daha sonra çevre köylerden ve dışarıdan gelen gelir seviyesi düşük kişiler yerleşmişlerdir. Bu toplumsal gruplar daha öncelikli sorunları nedeniyle kentsel mekana yeterli özeni göstermemişler, nihayetinde birçok bina bakımsız kalmış, hatta bazıları da yıkılmıştır.

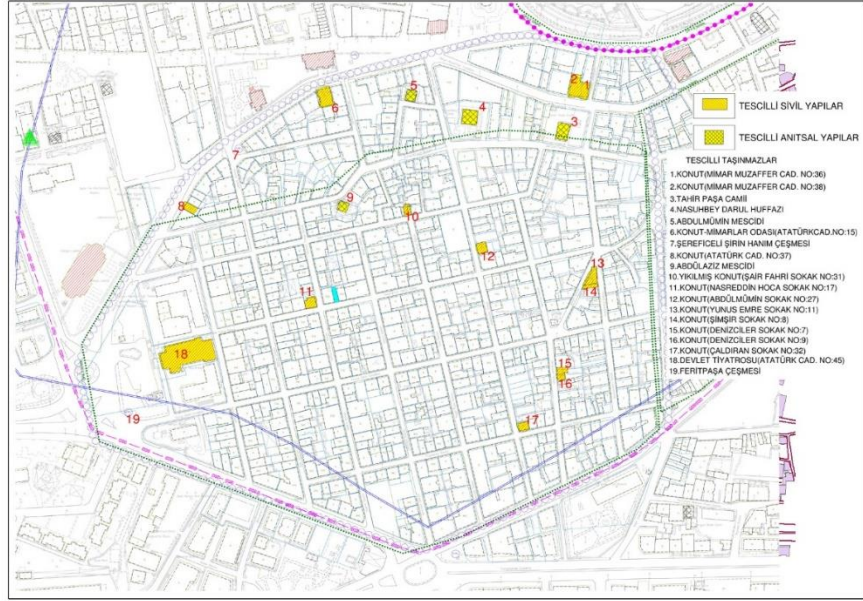
1970'li yıllarda kent genelinde başlayan apartmanlaşma hareketi, dışardan gelen göç dalgası ile birleşince, merkezde bulunan ve yapım kalitesi göreceli olarak kötü durumda olan barınma alanları ortaya çıkmıştır. 2000'li yıllarda yaşanan tüketim eğiliminin hızlanması ve konut ihtiyacındaki değişimler, yapıların tekrar el değiştirerek alt gelir grubuna yönelik barınma ya da alt-orta grubun yatırım aracı, kiralama alanı olarak kullanılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Örnek alan olarak seçilen mahalle de bahsi geçen süreci yaşamış ve alt gelir grubu ile çeşitli yabancı uyrukluların, marjinal grupların sığınma alanı haline gelmiştir (Uz, 2015). Bu durum özellikle gece saatlerinde alanda güvenlik problemlerine neden olabilmektedir. Aynı zamanda, bünyesinde barındırdığı özgün sosyal, kültürel, fiziksel değerlerin de korunmasını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla Sahibata Mahallesi, eski özgün dokusu ile bağdaşmayacak şekilde kısmen çöküntü bölgesi haline gelmeye başlamıştır (Fotograf 3.2).

Fotoğraf 3.2. Alanın Bakımsız, ihmal edilmiş ve çöküntü bölgesi haline gelmeye başladığını gösterir görseller

Teknik altyapı ve sosyal donatı açısından yetersiz ve birçoğu fiziki ömrünü tamamlamış, ihtiyaçları tam olarak karşılayamayacak durumda bulunan yapıların bir kısmı ticari alan olarak kullanıldığından, bazı yapılarda kayıt dışı eklentiler, küçük imalat alanları ve depolama alanları görülmektedir. Bunların da çoğu bakımsız durumdadır. Kent merkezi içerisinde veya çok yakın bulunması nedeni ile toplumun bazı kesimleri burada oturmayı tercih etmektedir.

Çalışma alanı içerisinde anıtsal ve sivil mimarlık örneği olarak toplam 19 adet tescilli yapı bulunmaktadır. Aşağıdaki şekilde tescilli yapıların çalışma alanı içerisindeki dağılımları, fotoğraflarda ise görselleri görülebilmektedir (Şekil 3.5, Fotoğraf 3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 3.7, 3.8, 3.9, 3.10, 3.11, 3.12). Bu yapıların bazıları Konya Büyükşehir Belediyesi tarafında restore edilmiş olsa da tarihi sivil mimari yapıların çoğu yıkılma durumunda olup bakım ve onarım gerektirmektedir. Hem anıtsal hem de sivil mimarlık örnekleri, çevrelerindeki yoğun, yüksek katlı yapılaşmalardan ve zemin yükselmesinden dolayı sıkışmış ve özgünlüğünü hissettiremez haldedirler. Bu anlamda mahallenin eski dokusunun zamanla kaybolduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çalışma alanını, yoğun apartman yapılarının hâkim olduğu, fiziksel olarak yıpranmış ve yaşam kalitesinin oldukça düştüğü bir yerleşim alanı olarak tarif etmek mümkündür (Anonim, 2019).

Şekil 3.5. Çalışma alanı içerisindeki tescilli yapıların dağılımları (Anonim, 2019)

Fotoğraf 3.3. Konutlar(Mimar Muzaffer Caddesi) (1,2)

Fotoğraf 3.4. Tahir Paşa(Dursunoğlu) Cami(3), Nasuh Bey Darulhüffazı(4)

Fotoğraf 3.5. Abdülmümin Mescidi(5), Konut-Mimarlar Odası(Atatürk Cad.) (6)

Fotoğraf 3.6. Şereficeli Şirin Hanım Çeşmesi(7), Konut(Atatürk Cad.) (8)

Fotoğraf 3.7. Abdülaziz Mescidi(9), Yıkılmış konut(Yıkılmadan önceki durumu) (Şair Fahri Sokak)(10)

Fotoğraf 3.8. Konut(Nasreddin Hoca Sokak)(11), Konut(Abdülmümin Sokak)(12)

Fotoğraf 3.9. Konut(Yunus Emre Sokak)(13), Konut(Şimşir Sokak)(14)

Fotoğraf 3.10. Konut(Denizciler Sokak)(15,16)

Fotoğraf 3.11. Konut(Çaldıran Sokak)(17), Devlet Tiyatroları Binası(18)

Fotoğraf 3.12. Feritpaşa Çeşmesi(19)

Bu mahalle aynı zamanda 2011 yılında Konya Büyükşehir Belediyesi Meclisinin 700 sayılı kararı ile “*Mevlana Kültür Vadisi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı*” olarak ilan edilen alan içerisinde yer almaktadır. Konya Dış Kale hattı mahallenin güneyinde Sahibata caddesine paralel olarak geçmekte olup, 2015 yılında yapılan jeoradar çalışmaları sur hattını belirlemiştir. Bu alanla ilgili, Konya Büyükşehir Belediyesi tescilli ve özellik arz etmesi gereken yapıların koruma altına alınması, tarihi değerleri ön plana çıkartması, bazı alanlarda sur duvarının sergilenmesi, tarihi yapıların çevresinde yoğun yapılaşma baskısının azaltılması, taşıt trafiğinden yayalara geniş aksların oluşturulması gibi planlama çalışmalarını sürdürmektedir (Anonim, 2019). Kent merkezinde olması sebebiyle çalışma alanında arazi değerleri de oldukça yüksek seviyededir.

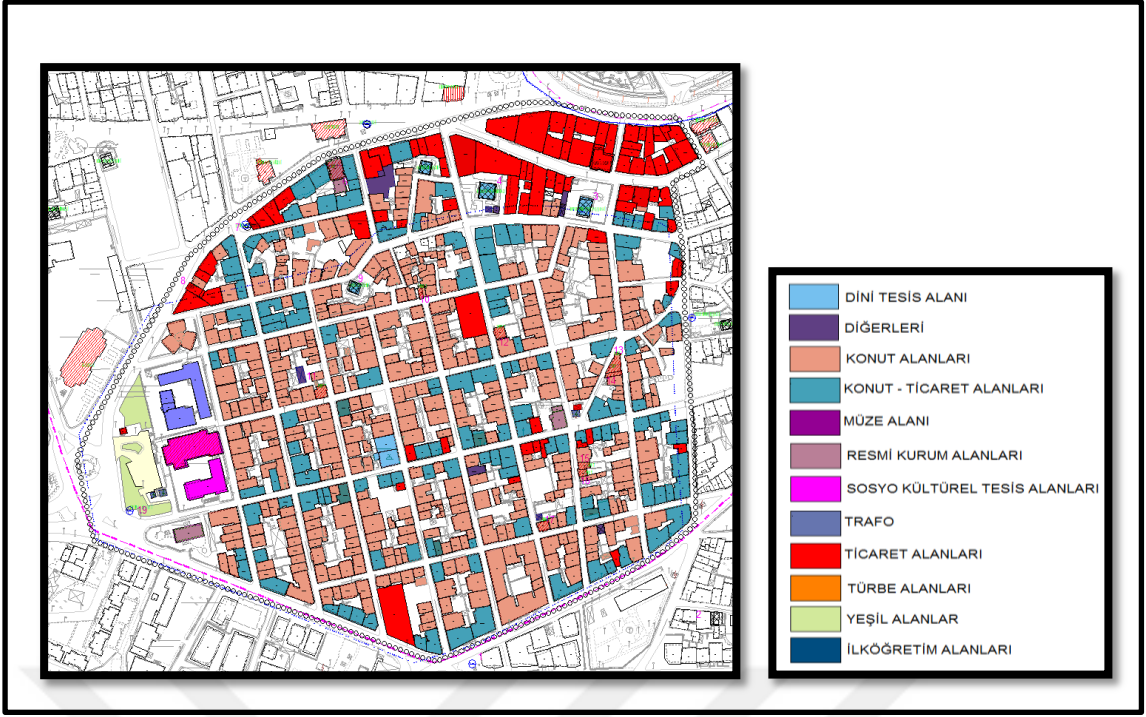
3.3. Çalışma Alanının Sosyal ve Fiziksel Yapısı

Çalışma alanının 2018 yılı verilerine göre nüfusu 9523 kişidir (Anonim, 2019). Aşağıdaki tabloda mahalle nüfusunun yıllara göre değişimi görülebilmektedir (Tablo 3.1). Tablo 3.1’den anlaşılacağı üzere 2018 yılında Sahibata Mahallesi’nin nüfusu oldukça yükselmiştir. Bunun nedeni; Abdulaziz ve Sahibata Mahallelerinin 2018 yılında birleşmesidir.

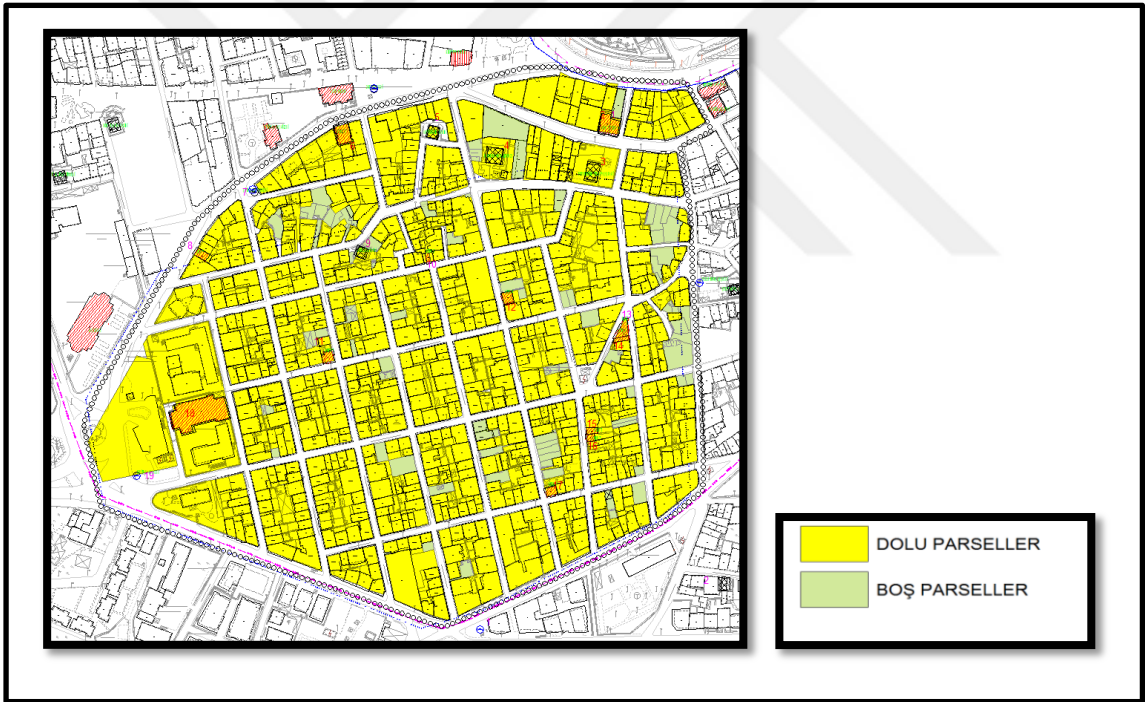
Tablo 3.1. Çalışma Alanının yıllara göre nüfus değişimi (Anonim, 2019)

YIL	NÜFUS(KİŞİ)
2008	5158
2009	2740
2010	4677
2011	4474
2012	4482
2013	4629
2014	4296
2015	4039
2016	3823
2017	3627
2018	9523

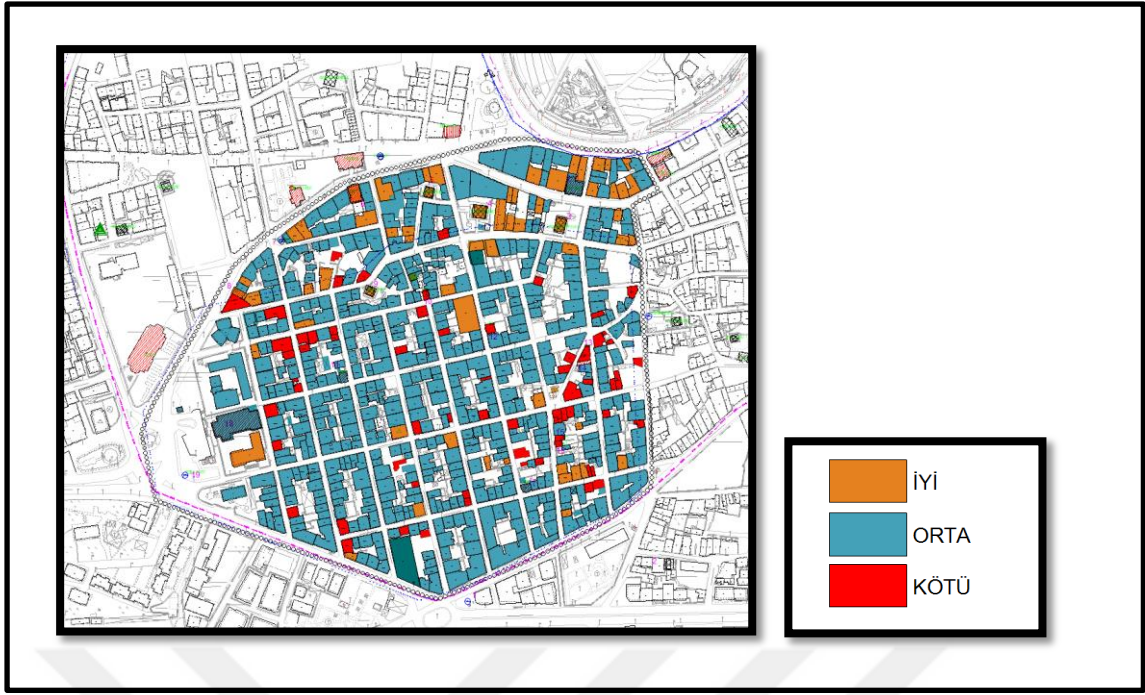
Mahallede bulunan çoğu yapının işlevsel kullanımı konut altı ticarettir. Alan içinde konut, resmi kurumlar, ticaret, sosyal-kültürel ve dini tesisler yer almaktadır. Aşağıdaki şekilde mahallenin arazi kullanımı gösterilmiştir (Şekil 3.6). Doluluk oranı oldukça fazla olan mahallede yer alan boşluklar mevcut binaların yıkılması ile oluşmuş boşluklardır (Şekil 3.7). Sahibata Mahallesi’ndeki yapıların durumu yeni yapılanların dışında genellikle orta düzeyde olup bu yapıların çoğunluğu 1960’lı yıllardan sonra yapılmıştır (Şekil 3.8). Durumu orta olan yapılar fiziksel olarak ömrünü doldurmuş, bakımsız haldedirler. Boş parseller ve ihmal edilmiş yapıların bulunduğu bu mahallede, suç ve suç korkusunun kısmen bu duruma bağlı olarak da gelişebileceğini göz ardı edemeyiz. Bu tür yapılar genellikle alanda güvensizlik ve suç korkusu hissini oluşturmaktadır. Çalışma alanı içerisindeki kat adetlerine bakıldığında çoğunluğun 3-4 katlı yapılar olduğu, yeni yapılan yapıların ise 6-7 gibi daha yüksek katlı oldukları görülmektedir (Şekil 3.9). Alandaki trafik yoğunluğunu azaltmak için bazı arterlerde tek yön uygulamasının yapıldığı görülmektedir. Mahalle içi sokakların genişliği ise genellikle 4-5m arasındadır. Izgara forma sahip olan bu mahalle, Konya’nın ilk planlı ve düzenli alanı olarak bilinmektedir (Anonim, 2019).

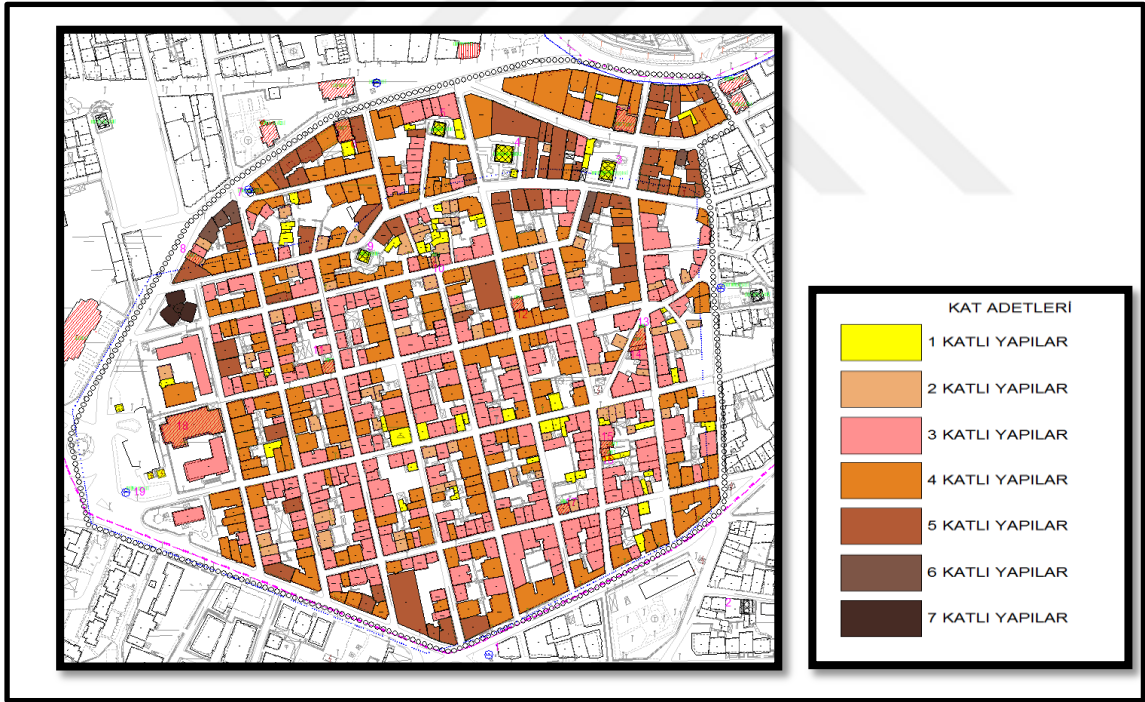
Şekil 3.6. Çalışma alanının arazi kullanımı (Anonim, 2019)

Şekil 3.7. Çalışma alanının doluluk-boşluk oranı (Anonim, 2019)

Şekil 3.8. Çalışma alanındaki yapı durumları (Anonim, 2019).

Şekil 3.9. Çalışma alanının kat yüksekliği (Anonim, 2019).

3.4. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın giriş bölümünde belirlenen amaç ve hedeflere ulaşma konusunda tez çalışması kapsamında birtakım yöntemler kullanılmıştır. Öncelikle örneklem alanının seçimi konusunda ilgili kurum ve kuruluşlarla, muhtarlarla çeşitli görüşmeler yapılmıştır. Alınan bilgiler doğrultusunda örnek alan olarak Sahibata mahallesine karar verilmiştir.

Çalışmanın kavramsal ve kuramsal yaklaşımlarını oluşturan ve örnek alanın genel tanıtımını içeren bölümleri için, konu ile ilgili olarak yapılmış tez, araştırma, makale, bildiri ve kitaplardan, online veri tabanları vb. merkezlerden sağlanan kaynaklardan, fotoğraflardan, idari birimlerden alınan bilgiler, haritalar ve plan raporlarından yararlanılarak bir kaynak taraması yapılmıştır.

Kaynak taraması sonucunda elde edilen verilerin çalışma konusuna indirgenmesiyle oluşturulan kavramsal ve kuramsal çerçevenin izleyen aşamasında, kentsel tasarımla suçun önlenmesi noktasında etkin olabilecek tasarım kriterleri belirlenmiştir. Belirlenen tasarım kriterlerinden bazıları amaca yönelik olarak anket uygulaması şeklinde tasarlanmış, bazıları ise yazarın alanda yaptığı gözlemlerle test edilmiştir.

Öncelikle örnek alanda rastgele örnekleme tekniği kullanılarak kullanıcıların konu ile ilgili mevcut durum hakkındaki düşüncelerini, beklentilerini, isteklerini ölçmek için toplam 109 kişi ile bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket uygulaması sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesi ise SPSS programı aracılığıyla frekans ve çapraz (ilişkililik-crosstab) analizlerden faydalanılarak yapılmıştır. Çapraz ilişkililik analizinde sadece ilişkili bulunan analiz sonuçları tez çalışması kapsamında verilmiştir. İlişkili olmayanlar ise tez çalışmasının ekinde yer almaktadır (EK 1). İlişkililik durumu p katsayısının 0.05'den küçük olması halinde gerçekleşmektedir.

Kentsel tasarımla suçun önlenmesi noktasında belirlenen tasarım kriterlerinden bazılarının yazarın kendi gözlemleri ile test edildiğine daha önce değinilmişti. Yazar, farklı zaman dilimlerinde alanda detaylı olarak gözlemler yapmış, gözlem notları, kayıtlar olarak belirlenen ölçütlerin bazılarını haritalarla, fotoğraflarla destekleyerek görselleştirmiştir.

3.5. Bulgular

Çalışmanın yöntem bölümünde aktarılan toplam 109 kişi ile gerçekleştirilen anket uygulaması ve yazarın kendisinin yapmış olduğu gözlemlerin sonuçları ve değerlendirmeleri bu bölümün konusunu oluşturmaktadır.

Anket uygulaması ve yazarın yapmış olduğu gözlemler, çalışmanın kavramsal ve kuramsal yaklaşımları sonucunda elde edilen, suçun önlenmesinde etkin olabilecek kentsel tasarım kriterleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir (Tablo 2.2). Daha önce de bahsedildiği üzere tablo 2.2’da yer alan kriterlerin bazıları gözlemler aracılığı ile bazıları ise anket uygulaması yoluyla test edilmiştir. Aşağıda öncelikle alanda yapılan anket uygulaması sonuçları, daha sonra ise yazarın kendi gözlem ve analizleri verilmiştir.

3.5.1. Çalışma Alanına İlişkin Yapılan Gözlem, Görüşme ve Analizlerin Sonuçları

3.5.1.1. Sosyal Çevre Açısından Yapılan Gözlem, Görüşmelerin Değerlendirilmesi ve Anket Sonuçları

Günümüz kentlerine bakıldığında, çok farklı ırk ve kültürlerden insanların bir arada yaşadığı, daha kozmopolit bir yaşam biçiminin var olduğu görülmektedir. Kente göç ile gelen bu kozmopolitlik suçun oluşumunu da tetikleyebilmektedir. Bu kozmopolitlik din, dil, ırk açısından düşünülebileceği gibi, gelir eşitsizliği açısından da düşünülebilir. Bu durum da özellikle büyük kentlerde yolsuzluğa, yoksulluğa, açlık seviyesinin artmasına neden olmakta ve bu nedenlerle insanlar suç işleyebilmektedirler (Ataç, 2008).

Üst ve orta gelir grubuna mensup kişiler kentsel mekanda kendini suçtan uzak tutmanın yolunu kent mekanında birbirinden kopuk, fakat kendi içinde bir bütünlüğü olan kapalı kompartmanlar şeklinde gelişen güvenli siteler aracılığı ile çözebilmektedirler. Alt gelir grubu ise kendi kaderini yaşamaktadır diyebiliriz.

Anket uygulaması esnasında mahallede yaşayan birçok kişinin kanunlardan, yasal haklardan, adalet sisteminden kısacası bu süreçlerden habersiz yaşadığı, konuya oldukça kayıtsız yaklaştığı gözlemlenmiştir. Kentte bir sebeple göç etmiş bu kişilerin kentli yaşam

tarzını benimsememiş, adapte olamamış, kentlileşememiş, bilinçsiz kişiler olduğu söylenebilir. Göç eden bu insanlar, kente birçok sorunu ile beraber gelmektedir. Genellikle yeterli eğitim düzeyine sahip olamadıklarından iş bulmada zorluklar yaşamaktadırlar veya daha önce de bahsedildiği üzere kente adaptasyon noktasında kent kurallarına bağlılıkları zayıf olmakta, bu da yine kentsel yaşamda olumsuzlukları beraberinde getirebilmektedir. Tüm bu sıralananlar bireyler arasında gerilimlere ve problemlere dönüşebilmektedir. Kente adapte olamamış, köy yaşamından şehre göç edenler, süreç içerisinde, kendilerini suç işleyen alt kültürlü kişilerle etkileşim halinde bulup suç işlemeye meyilli hale de gelebilmektedirler. Çünkü şehirdeki çalışma şartları ve işsizlik sorunu kişileri suça itebilmektedir. Bu durumunun da suç konusunu olumsuz etkilediği düşünülebilir.

İşlenen suç dışında önemli olan bir başka kavram da suç korkusudur. Suç korkusu en genel tanımıyla, kişinin bireysel güvenliğini tehlike altında hissetmesi sonucunda duyduğu korku ve güvensizlik hissi olarak tanımlanabilir. Bu korku kişilerde özellikle kentsel mekânda saldırıya uğrama, gasp edilme gibi korkular nedeniyle ortaya çıkmakta ve bu korku bireylerin mekanlara yönelik algılarını da etkileyerek bir mekanın güvensiz olarak tanımlanmasındaki önemli etkenlerden biri olmaktadır (Wekerle ve Whitzman, 1995; Ataç, 2008).

Muhtar ve alanda yaşayanlardan edinilen bilgilere göre mahalle sakinleri aralarında sık sık anlaşmazlıklar yaşamaktadırlar. Bu anlaşmazlıkların çoğunluğu aslında apartman yaşamına adapte olamamakla ilgilidir. Örneğin; sofra bezinin, halıların balkondan çırılması, gürültü konusunda yeterli özenin gösterilmemesi, 1+1 gibi küçük dairelerde 20 kişinin kalabilmesi ve bunun gibi örnekler çoğaltılabilir. Özellikle mültecilerin bu mahalleye gelip yerleşmesinden sonra küçük dairelerde çok kişinin kalması durumuna sıklıkla rastlanmaktadır. Bu durum da mahalle sakinleri ya da kendi aralarında oluşan tartışmaları beraberinde getirebilmektedir. Apartmanda ortak alanların kullanılması, dikkat edilmesi gereken kurallar ve bunlara uyulmaması anlaşmazlıklara neden olmaktadır. Alanda farklı kültürlerden insanların (çingeneler) yaşaması, onların yaşam tarzlarının farklılığı da diğer mahalle sakinlerini rahatsız edici olabilmektedir. Bu durumların da suç konusunda etkili olabileceği düşünülmektedir.

Sahibata Mahallesi içerisinde Yavuz Selim Caddesi'nde bulunan yaklaşık 10 tane gazino ve bar, alanı kullanan kişiler için tehlike arz etmektedir. Yapılan anket uygulaması sonuçlarına göre; bu noktalarda kasten adam öldürme, hakaret, tehdit edici davranışlar, fuhuş, mala zarar verme vb. gibi suçların işlendiği tespit edilmiştir. Bir yerleşme içerisinde

konumlanmış işlevlerin birbiriyle uyumlu olmasının gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Ailelerin ve çocukların yoğunluklu olarak yaşadığı bir konut bölgesinde gazino, bar ve bunun gibi işlevlerin yer almaması gerektiği açıktır. Bu çerçevede, suç oranlarının artışında, alanın bünyesinde barındırdığı gazinonun etkili olduğu düşünülebilir.

Bunun yanı sıra, yapılan gözlemlere dayanılarak alanın ihmal edilmiş bir bölge olduğu söylenebilir. Bu ihmal edilmişlik de çalışmanın kavramsal çerçevesinde yer alan Kırık Camlar Teorisi'nde de bahsedildiği üzere suç korkusunu arttıran önemli faktörler arasındadır. Bu nedenle alanın sürdürülebilirliği ve yaşanabilirliği olumsuz yönde etkilenmektedir.

Alanda komşuluk ilişkileri gittikçe olumsuz ve sorunlu hale gelmektedir. Alanda yapılan görüşmelere ve anket uygulamasına dayanarak komşuluk ilişkileri eskiye göre zayıflamıştır. Mahalleye yeni aileler geldikçe uzun yıllar orada bulunan mahalle sakinleri kendi mahallelerinden uzaklaşmaya çalışmaktadır. Mahallenin yapıları eski ve bakımsız olduğundan insanlar daha yeni ve güvenli yerlere gitme eğilimindedirler. Bu sebeple yeni ailelerin gelmesi ile mahallede komşuluk ilişkileri zayıflamakta ve bu durum suçun oluşumuna yol açmaktadır. Kullanıcıların birbirini tanımaması durumunun suç korkusunun güçlendireceği yadsınamaz bir gerçektir. Mahallede eski ailelerin oturduğu yerlerde komşuluk ilişkileri daha kuvvetli olup, alana giren ve çıkan insanları burada yaşayanlar daha iyi gözlemleyip tanımaktadırlar.

• *Çalışma Alanında Yürütülen Anket Uygulaması Sonuçları*

Yazar tarafından yapılan sözlü görüşmeler, gözlemler ve analizler dışında kullanıcılarla yapılan anket uygulaması da çalışma kapsamında kullanılan yöntemler arasındadır. Bu bölümde toplam 109 kişi ile rastgele örnekleme tekniği kullanılarak gerçekleştirilen anket uygulamasının sonuçları verilecektir. Konunun kullanıcı bakış açısıyla bir değerlendirmesi yapılacaktır. Hazırlanan anket soru kâğıdının ilk bölümünü kullanıcı profilinin sorgulanması oluşturmaktadır (EK-2). Alanda yaşayan kullanıcıların sosyal-kültürel analizi, eğitim durumu, gelir seviyesi, yaşam biçiminin değerlendirilmesi, suçun işlendiği yerleşmelerde oldukça önemli bir veri olabilmektedir. Çünkü bir kentin, yerleşmenin, mahallenin sosyo-kültürel özellikleri o kenti, semti veya yerleşmeyi olumlu veya olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir.

Anket uygulaması yolu ile mahalle sakinlerinin mekâna olan sahiplik hissi, komşuluk ilişkilerinin durumu, mahallelinin güvenlik ve suç konusundaki yaşadığı mekâna karşı

hissettikleri veya bildikleri vb. bilgilere de erişilebilmiştir. Özellikle kullanıcıların mahalle içerisindeki korkularının nedenlerinin tespiti önemli konular arasında yer almaktadır. Anket uygulaması hem alan içerisinde yaşayan kullanıcılarla hem de esnaflarla yapılmıştır. Yapılan anket uygulamasının sonuçları aşağıda verilmektedir.

Mahallede yapılan anket uygulamasına 82 erkek, 27 kadın olmak üzere toplam 109 kişi katılmıştır. Ankete katılanların yaş dağılımlarına bakıldığında, % 34,9 oranıyla 20-30 yaş grubu, %27,5 oranıyla 31-40 yaş grubu, %20,2 oranıyla 41-50 yaş grubu %11 oranıyla da 51-60 yaş grubu olduğu görülmektedir. 61 yaş üzerindeki katılımcılar %6,4'lük bir kesimi oluşturmaktadır (Tablo 3.2).

Ankete katılanların %27,5'i bekar, %72,5'i ise evli kullanıcılardan oluşmaktadır. Evli kullanıcıların %67,9'u (74 kişi) çocuk sahibidir. Bunun %8,3'ü 1 çocuk, %11,9'u 2 çocuk, %12,8'i 3 çocuk, %11,9'u 4 çocuk, %7,3'ü 5 çocuk sahibi, %7,3'ü 6 çocuk, %4,6'sı 7 çocuk %3,7'si ise 8 ve üzeri çocuk sahibidirler (Tablo 3.2). Yani, mahalle içerisinde yaşayan oldukça çok sayıda çocuk bulunmaktadır.

Eğitim düzeyine bakıldığında genel olarak düşük seviyede olduğu görülmektedir. Ankete katılanların %3,7'si okuma ve yazma bilmeyen, %8,3'ü okuma ve yazma bilen ama herhangi bir okul bitirmemiş, %16,5'i ilkokul mezunu, %21,1'i ortaokul mezunu, %27,5'i lise mezunu, %20,2'si ise üniversite mezunudur. Yani yaklaşık olarak ankete katılanların yarısı lise mezunu bile değildir. Sadece %2,8'i yüksek lisans mezunudur (Tablo 3.2).

Ankete katılanların işgücüne bakılacak olursa, ankete katılanların %24,8'i (27 kişi) işçi, %13,8'i (15 kişi) memur, %22'si (24 kişi) esnaf, %7,3'ü (8 kişi) emekli ve %7,3'ü (8 kişi) de öğrenci olmak üzere dağılım göstermektedir. Mahallede yaşayan kadınların çoğu ev hanımıdır (%13,8-15 kişi). Gelirini sadece kiralardan sağlayanlar ve günlük-mevsimlik işlerde çalışanların oranı ise toplamda %10,2 olup 11 kişidir (Tablo 3.2).

Mahallenin gelir düzeyini doğru tespit edebilmek için anket soru kâğıdında bu konuya yönelik, ailenin toplam geliri, oturduğu evin kime ait olduğu ve arabasının olup olmadığına yönelik toplam 3 soru sorulmuştur. Ankete katılanların gelir düzeyini sorgulayan bu soruya verdiği cevaplardan anlaşıldığı gibi 1600 TL veya daha az ücret alan %11,9 oranı ile 13 kişi, geliri 1601-3500 TL arasında olan %49,5 oranıyla 54 kişi, geliri 3501-5000 TL arasında olan %35,8 oranla 39 kişi ve son olarak 5001-7000 TL arasında olan %3 oranına sahip 3 kişidir (Tablo 3.2). Tablodan da anlaşılabacağı üzere kullanıcıların % 61,4'ü 3500 TL ve altında bir

gelire sahiptir. Net asgari ücretin 2000 TL olduğu düşünüldüğünde bu rakamın çok da iyi bir gelir düzeyini göstermediği açıktır. Yapılan araştırmalara göre bir kentsel çevrede suç oranının artışı, o çevrede yaşayan kullanıcıların gelir seviyesiyle de bağlantısı olduğu bilinmektedir.

Mahallede içerisinde yer alan emlakçılarla yapılan görüşmelere göre mahallede bulunan binaların eski olması buradaki konut kira ve satış fiyatlarının diğer yerlere nazaran daha düşük olmasına neden olmaktadır Anket uygulamasına katılan 60 (%55) kişinin konut sahibi, 65 kişinin (%59,6) ise araç sahibi olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3.2).

Tablo 3.2. Ankete katılan kullanıcı profili

Cinsiyet				Sayı			Yüzde(%)		
	Erkek			82			75.2		
	Kadın			27			24.8		
	Toplam			109			100		
Medeni Durum	Bekar			30			27.5		
	Evli			79			72.5		
	Toplam			109			100		
Yaş		20-30 yaş	31-40 yaş	41-50 yaş	51-60 yaş	61 yaş ve üzeri	Toplam		
	Sayı	38	30	22	12	7	109		
	Yüzde (%)	34.9	27.5	20.2	11.0	6.4	100		
Çocuk sayısı	1 Çocuk	2 Çocuk	3 Çocuk	4 Çocuk	5 Çocuk	6 Çocuk	7 Çocuk	8 Çocuk ve üzeri	Toplam
	9	13	14	13	8	8	5	4	109
	8.3	11.9	12.8	11.9	7.3	7.3	4.6	3.7	100
Eğitim Durumu		Okur yazar değil	Okuma yazma bilen	ilkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Yüksek lisans ve doktora	Toplam
	Sayı	4	9	18	23	30	22	3	109
	Yüzde (%)	3.7	8.3	16.5	21.1	27.5	20.2	2.8	100
Çalışma durumu		İşçi	Memur	Serbest	Emekli	Öğrenci	Ev hanımı	Diğer	Toplam
	Sayı	27	15	24	8	8	15	11	109
	Yüzde (%)	24.8	13.8	22.0	7.3	7.3	13.8	10.2	100
Aile toplam geliri		1600 TL veya daha az		1601-3500 TL		3501-5000 TL		5001-7000 Tl	Toplam
	Sayı	13		54		39		3	109
	Yüzde (%)	11.9		49.5		35.8		2.8	100
Ev kira mi				Sayı			Yüzde(%)		
	Kendine ait			60			55.0		
	kira			49			45.0		
	Toplam			109			100		
Araba var mı	Arabam var			65			59.6		
	Arabam yok			44			40.4		
	Toplam			109			100		

Bu mahalleye zamanla farklı yerlerden göç edenlerin olduğu, çalışmanın önceki bölümlerinde belirtilmişti. Bunun dağılımını anlamak adına anket uygulamasına katılanlara Konyalı olup olmadığı, Konyalı değilse nereden geldiği sorulmuştur. Çıkan sonuçlara göre; ankete katılanların %79,8'i Konyalıdır. %20,2'si (22 kişi) ise Konya dışından gelmiştir. Dağılımlar aşağıdaki tabloda görülmektedir (Tablo 3.3).

Tablo 3.3 Kullanıcıların memleketlerine göre dağılımı.

	Sayı	Yüzde(%)
Konyalı	87	79.8
Konya dışı	22	20.2
Toplam	109	100
Ağrı	1	0.9
Ankara	1	0.9
Diyarbakır	1	0.9
Isparta	3	2.8
İzmir	1	0.9
Karaman	6	5.5
Kırıkkale	1	0.9
Konya	87	79.8
Akören	1	0.9
Akpınar	2	1.8
Akşehir	7	6.4
Beyşehir	10	9.2
Cihanbeyli	1	0.9
Çumra	3	2.8
Ereğli	1	0.9
İlgın	5	4.6
Kadınhanlı	7	6.4
Karatay	3	2.8
Meram	5	4.6
Merkez	38	34.9
Selçuklu	2	1.8
Sarayönü	1	0.9
Seydişehir	1	0.9
Kütahya	1	0.9
Mersin	1	0.9
Sivas	1	0.9
Suriye	3	2.8
Urfa	1	0.9
Van	1	0.9
Toplam	109	100

Konyalı olanların genelde çevre ilçelerden geldiği görülmektedir. Çevre ilçelerden gelenler genelde köy ortamlarında yetişmiş bireyler olup, kent yaşamına göre yaşam biçimi oldukça farklı kişiler olmaktadır. Bu durum da daha önce belirtildiği üzere kentlileşememe problemlerini ve bu problemten kaynaklanan mahallede yaşanan sıkıntıları karşımıza

çıkarmaktadır. Kırsallık komşuluk ilişkilerini kimi zaman olumlu etkilese de çalışma alanında gözlemlenen kentleşemeden kaynaklı bitakım sorunlar da gözlemlenebilmektedir.

Anket uygulamasına katılanlara sorulan bir diğer soru; mahallede yaşama süresidir. Çıkan sonuçlara göre; katılımcıların %19.3'ü (21 kişi) 1-5 yıllık bir sürede, %11'si (12 kişi) ise 26 yıl ve üzeri bu mahallede yaşadığını belirtmişlerdir (Tablo 3.4). Mahallede yaşama süresinin uzun olması, alana sahiplilik, aidiyet duygusunun gelişimi açısından suç riskini azaltabilecek bir etki oluşturabilir. Çalışma alanında aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, kullanıcıların yaklaşık %50'si en çok 10 yıl süreyle, yaklaşık %25'i de en çok 5 yıl süreyle burada yaşamaktadırlar. Bu durum da alanın dörtte birinin yeni kullanıcılardan oluştuğunu göstermektedir.

Tablo 3.4. Kullanıcıların mahallede yaşama süresi

	Sayı	Yüzde(%)
1-5	21	19.3
6-10	22	20.2
11-15	27	24.8
16-20	13	11.9
21-25	12	11.0
26 yıl ve üzeri	12	11.0
Toplam	109	100

Bir sonraki aşamada katılımcılara bu mahallede neden yaşadıkları sorulmuştur. Çıkan sonuçlar aşağıdaki tabloda görülmektedir (Tablo 3.5).

Tablo 3.5. Kullanıcıların mahallede yaşama nedeni

	Sayı	Yüzde(%)
Ekonomik durumuma uygun	43	39.4
İşime/okuluma yakın	27	24.8
Kentin merkezinde yer alması	27	24.8
Kendimi buraya ait hissettiğim için	8	7.3
Komşuluk ilişkilerim iyi	1	0.9
Diğer	3	2.8
Toplam	109	100

Tablo 3.5'dan anlaşılacağı üzere katılımcıların %39.4'ü (43 kişi) ekonomik durumuna uygun olduğu için burada yaşamaktadır. Yani kullanıcıların yaklaşık %40'ı ekonomik kaygılarla bu alanda yaşamaktadırlar. Bu oranı işine/okuluna yakın olduğunu söyleyenler ve kent merkezinde yer aldığı için burada oturduğunu söyleyenler eşit oranda takip etmektedir

%24,(8-27 kişi). Mahallede yaşayanların %7,3'ü (8 kişi) kendini bu alana ait hissettiği için, %3,7'si (4 kişi) ise komşuluk ilişkisinin iyi olması nedeniyle burada oturduğunu belirtmişlerdir.

Bir sonraki aşamada katılımcılara mahallede beğendikleri ve beğenmedikleri özelliklerden üçer tane söylemeleri istenmiştir. Aşağıdaki tablo verilen cevapların sınıflandırılmasıyla elde edilen ilk üç özelliği göstermektedir (Tablo 3.6).

Tablo 3.6 Kullanıcıların mahallenin beğenilen ve beğenilmeyen özellikleri

BEĞENİLEN ÖZELLİKLER		BEĞENİLMEYEN ÖZELLİKLER	
Her imkan var	%80	Otoparkın olmaması	%94
Ulaşımı kolay	%78	Yabancıların mahalle içine araba park etmesi	%87
Kiralar uygun	%64	Farklı etnik kökenden insanların olması	%85
Her şey yürüme mesafesinde, erişim kolay, merkezi	%57	Geceleri karanlık olması	%77
Şehir merkezinde yer alması	%55	Evin önüne araba park edilmesi	%76
İşime yakın	%54	Gürültünün rahatsız edici seviyede olması	%74
Herkesi tanıyorum	%54	Suçların artması	%73
Yolların dar olması, trafiğin olmaması	%47	Evde yaşayan hanehalkı sayısının fazla olması	%65
Az katlı evler	%46	Her yerde arabaların olması	%65
Komşuluk iyi	%43	Çöplerin yerlere atılması	%64
Kendi evim	%32	Boş binaların ve alanların varlığı	%63
Emniyet Müdürlüğü'nün desteği var (Devreye gezen policeler)	%23	Barlar ve gazinonun olması	%62
Mahallenin yapısı(Komşuluk ilişkileri)	%22	Komşuluk ilişkilerinin kalmaması	%56
Sessiz, sakin oluşu	%21	Binaların eski ve bakımsız olması	%56
		Çocuklar için oyun alanlarının olmaması	%54
		Yeşil alanların yokluğu	%46
		Sokakların dar olması	%45
		Terbiyesiz, anlayışsız, kavgacı insanların olması	%45
		Yaşam tarzı	%37
		Evin arka bahçelerinin boş olması ve çöpe dönmesi	%35
		Mahalle ortamının eskiye nazaran değişmesi	%35
		Kötü, rahatsız edici bakışlar	%34
		Sosyal etkinliklerin olmaması	%34
		Aynı evde yaşayan kalabalık aileler	%24
		Tehdit edilmek	%15

Ankete katılanların Sahibata Mahallesi'ne yönelik beğenmediği özellikler beğenilenlere kıyasla daha fazla görünmektedir. Bu durum, bize mahallenin negatif yönlerinin ve mahalle sorunlarının fazla olduğunu göstermektedir. Sahibata Mahallesi'nde yapılan görüşmelere dayanarak katılımcıların en beğenmediği özellik, mahallenin içinde otoparkın olmamasıdır. Alanda yaşayanların dışında merkeze gelenlerin sokakların içine arabalarını park etmesi, dolayısıyla mahalle içinde yabancıların olması büyük bir sorun olarak

görülmektedir. Katılımcıların beğenmediği ve huzurluk duyduğu bir diğer özellik, farklı etnik kökenden insanların mahallede son dönemde yoğun olarak yaşamaya başlamasıdır. Bu nedenle de alandaki komşuluk ilişkileri zayıflamış, bir araya geldiklerinde birbirlerine anlayışsız ve kötü davranışlar sergileyebilmektedirler. Diğer beğenilmeyen özelliklere baktığımızda, çoğunluğunun aslında sosyal etkinlikler ve aktif mekanlarla ilgisi olduğu görülmektedir. Aslında bu eksikliklerden kaynaklı sorunlara işaret etmektedirler. Bunun aksine mahallenin içinde yer alan bar ve gazinolar gece vakitlerde insanları rahatsız eden ve katılımcıların beğenmediği özellikler arasında yer almaktadır.

Çalışmanın bu noktasından sonra, mahallede yaşanan suç ile ilgili sorular sorulmuştur. Öncelikle mahallede kullanıcıların bildikleri doğrultusunda, ne tür suçların daha sık işlendiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Aşağıdaki tablodan anlaşılaacağı üzere, en çok görülen suç türü; evden hırsızlık %36,7 (40 kişi) olup, bunu %13,8 (15 kişi) oranıyla kapkaç suçları izlemektedir (Tablo 3.7). Bu durumu katılımcılar, kent merkezine yakınlık ve içişçilik nedeniyle, mahalleye giren çıkan yabancıların çok olmasıyla ilişkilendirmektedirler ve kendilerini güvende hissetmemektedirler. Çıkan sonuçlara göre; katılımcıların %15,6'sı (17 kişi) yankesiciliği, %8,3'ü (9 kişi) işyeri hırsızlığını, %7,3'ü (8 kişi) otodan hırsızlığı, %3,7'si (4 kişi) oto hırsızlığını, %1,8'i (2 kişi) gaspı, %0,9'u (1 kişi) ise uyuşturucu satıcılığını, mahallede işlenen suçlar arasında göstermişlerdir. %11,9'u (13 kişi) ise bunlar dışında kalan diğer suçların da olduğunu vurgulamışlardır. Diğer suçlar olarak belirlenenler; aile fertlerine kötü muamele, cinsel taciz, kavga, otoparktan kaynaklı tartışma (yer tartışması), vandal hareketler ve kasten adam yaralamadır (Tablo 3.7).

Tablo 3.7. Kullanıcı ifadeleriyle mahallede işlenen suç türleri dağılımı.

	Sayı	Yüzde(%)
Evden hırsızlık	40	36.7
İşyeri hırsızlığı	9	8.3
Otodan hırsızlık	8	7.3
Oto hırsızlığı	4	3.7
Kapkaç	15	13.8
Yankesicilik	17	15.6
Gasp	2	1.8
Uyuşturucu satıcılığı	1	.9
Diğer	13	11.9
Toplam	109	100.0

Anket uygulaması esnasında yapılan görüşmelerden yola çıkarak, vandal hareketlerin mahallede yaşayanların oldukça rahatsız oldukları konulardan biri olduğu söylenebilmektedir. Mahalle içerisindeki birçok yapının duvarlarında yer alan yazılar kişilerde güvenli bir ortamda

oldukları izlenimini vermemektedir. Uyuşturucu, alkol kullanan insanların bulunması ve bunların yaşayanları rahatsız etmesi de çevrenin güvensiz hissedilmesinde etkili olmaktadır.

Bir sonraki aşamada mahallenin gece-gündüz güvenlik durumu irdelenmiştir. Buna yönelik olarak kullanıcılara “*Yaşadığınız çevreyi dikkate alarak (yürüme mesafesinde olan yerler) gece-gündüz saatlerinde güvenlik açısından değerlendirmenizi istesek nasıl tanımlarsınız?*” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların %19.3’ü (21 kişi) mahallenin gündüz güvenli bir yer olduğunu düşünürken, bu oran gece güvenliği sorgulandığında %1.8’e (2 kişi) düşmektedir. %17.4’lük bir kesim (19 kişi) mahallenin kesinlikle gündüz güvensiz bir yer olduğunu söylerken, bu oran gece saatleri için kesinlikle güvensiz tanımlamasıyla % 45.9’a (50 kişi) yükselmektedir.

Anketlerden elde edilen verilere göre kullanıcılar bu mahallede özellikle gece saatlerinde kendilerini oldukça güvensiz hissetmektedirler. Aşağıdaki tabloda elde edilen sonuçlar görülebilmektedir (Tablo 3.8).

Tablo 3.8. Çalışma alanında kullanıcıların gece ve gündüz güvenlik hissi - suç korkusu

	GECE		GÜNDÜZ	
	Sayı	Yüzde(%)	Sayı	Yüzde(%)
Oldukça güvenli bir yer olduğunu düşünüyorum	2	1.8	21	19.3
Çok emin değilim bazen güvenli geliyor, bazen güvensiz	46	42.2	60	55.0
Kesinlikle güvensiz bir yer	50	45.9	19	17.4
Fikrim yok	11	10.1	9	8.3
Toplam	109	100.0	109	100.0

Çalışma alanı içerisinde herhangi bir suça maruz kalmış olan kullanıcı olup olmadığını tespit etmek için katılımcılara soru sorulmuş, eğer maruz kalmış iseler neye ve nerede maruz kaldıkları sorulmuştur. Katılımcıların %14,7’si (16 kişi) suça maruz kalmıştır (Tablo 3.9).

Tablo 3.9. Katılımcıların suça maruz kalma durumu

	Sayı	Yüzde (%)
Evet	16	14.7
Hayır	93	85.3
Toplam	109	100.0

Yaklaşık olarak her 100 kişiden 15’inin suça maruz kaldığını söyleyebiliriz. Bu da oldukça yüksek bir oran olarak değerlendirilebilir. Suça maruz kalanların uğradıkları suç türleri arasında; hırsızlık, cinsel taciz, bireye kötü muamale ve otopark kavgaları yer almaktadır. Aşağıdaki tablo 3.10’de dağılım oranları verilmiştir. Bu suçlar genellikle mahallenin iç kısımlarında işlenmektedir (Tablo 3.10).

Tablo 3.10.Kullanıcıların maruz kaldıkları suç çeşitleri

	Sayı	Yüzde(%)
Evden hırsızlık	40	36.7
İşyeri hırsızlığı	9	8.3
Otodan hırsızlık	8	7.3
Oto hırsızlığı	4	3.7
Kapkaç	15	13.8
Yankesicilik	17	15.6
Gasp	2	1.8
Uyuşturucu satıcılığı	1	0.9
Diğer	13	11.9
Toplam	109	100.0

Mahallede son 2-3 yıl içerisinde suç oranlarının artıp artmadığını değerlendirebilmek için katılımcılara “Son 2-3 yıl öncesi ile karşılaştığınızda bu mahallenin suç oranları hakkında ne düşünüyorsunuz” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Verilen cevaplara bakıldığında; katılanların %14,7’si (18 kişi) bir değişiklik görmediğini belirtirken, %62,4’ü (68 kişi) suç oranlarının arttığını dile getirmişlerdir (Tablo 3.11).

Tablo 3.11. Sahibata mahallesinde son yıllardaki suç oranları hakkındaki yorumlar

	Sayı	Yüzde(%)
Bir değişiklik görmüyorum	18	16.5
Suç oranları arttı	68	62.4
Fikrim yok	23	21.1
Toplam	109	100.0

Anket soru kâğıdında yer alan tüm sorular irdelendikten sonra, tez çalışması kapsamında daha önce de belirtildiği üzere ilişkililik analizi yapılmıştır. Her sorunun bir diğer soru ile ilişkili olup olmadığı sorgulanmıştır. Tez çalışmasının yöntem bölümünde aktarıldığı üzere, ilişkililik analizleri crosstab analizi ile yapılmış, p değerinin ($p < 0,05$) olması durumunda değerlendirmeler ilişkili olarak bulunmuş ve tez çalışması kapsamında metin içerisinde tablolar eşliğinde sunulmuştur. İstatistiki açıdan ilişki bulunmayan değerlendirmeler ise konu bütünlüğünü bozacağı düşüncesi ile ekte verilmiştir (EK 2).

Yukarıdaki Tablo 3.11’de belirtilen oranlar cinsiyete göre de farklılık göstermektedir. Aşağıdaki tablolarda bu farklılık görülebilmektedir (Tablo 3.12, Tablo 3.13). Kadınlar geceleri kendilerini evinde bile güvensiz hissederken, erkekler daha güvenli hissetmektedirler. Şöyle ki anket uygulamasına katılan 82 erkekten 35’i evde yalnız kaldığında kendini güvende hissettiğini belirtirken, 40’ı bazen güvenli bazen güvensiz hissettiğini belirtmiştir. Erkeklerin

sadece 7'si kendini evde güvensiz hissetmektedir. Aynı durum kadınlar açısından değerlendirildiğinde, 27 kadından 12'si evde kendini bazen güvende bazen de güvensiz hissederken, 15'i evde sürekli tedirgin yaşamaktadır (Tablo 3.12). Sokakta yürürken hissedilen güvenliğe bakacak olursak katılımcı erkeklerden (82 kişi) % 66'sı kendini güvende hissederken, sadece 16 kişi kendini sokakta güvensiz hissetmektedir. Bu durum kadınlar açısından değerlendirildiğinde katılımcı kadınların (27 kişi) sadece 9'u sokakta kendini güvende hissetmektedir. 18 kadın ise kendini sokakta güvensiz hissetmektedir (Tablo 3.13). Özetle; bu mahallede ister evde ister sokakta olsun güvensizlik duygusunun daha baskın olduğu görülmektedir.

Tablo 3.12. Gece-gündüz evde güvende hissetme ile cinsiyet ilişkiliği

Cinsiyet	Gece evde yalnız kaldığında güvende hissedilmesi						Toplam	
	Güvende hissediyorum		Bazen bazen güvende güvensiz hissediyorum		Güvensiz hissediyorum			
	Sayı	Yüzde(%)	Sayı	Yüzde(%)	Sayı	Yüzde(%)	Sayı	Yüzde(%)
Erkek	35	42.6	40	48.7	7	8.5	82	100
Kadın	0	0	12	44.4	15	55.5	27	100
Toplam	35		52		22		109	

Tablo 3.13. Gece-gündüz sokakta güvende hissetme ile cinsiyet ilişkiliği

Cinsiyet	Sokakta yürürken güvende hissedilmesi				Toplam	
	EVET		HAYIR			
	Sayı	Yüzde(%)	Sayı	Yüzde(%)	Sayı	Yüzde(%)
Erkek	66	80.4	16	19.6	82	100
Kadın	9	33.3	18	66.6	27	100
Toplam	75		34		109	

Sahibata Mahallesi'nde son 2-3 yıl içerisinde gerçekleşen değişiklikleri uzun yıllar bu alanda yaşayan bireyler daha iyi değerlendireceğinden, geçmiş ile şimdiki durumu kolaylıkla karşılaştırabileceğinden, son 2-3 içindeki değişen durumu sorgulayan soru ile mahallede yaşama süresi arasında ilişkililik analizi yapılmıştır. Çıkan sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 3.14). Tablo 3.14'den de anlaşılacağı üzere, son 2-3 yıl içerisinde suç oranlarının arttığını düşünen toplam %62'lik (68 kişi) bir kesim bulunmaktadır. Bu durum kullanıcıların çoğunun zihninde geçmiş yıllara nazaran son dönemlerde bu mahallede suç ve suç korkusunun arttığının bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Tablo 3.14 Mahallede yaşama süresi ile son yıllardaki duruma yönelik değerlendirmelerin ilişkililiği

Mahallede yaşama süresi	2-3 Yılda Suç Oranı						Toplam	
	Bir değişiklik görmüyorum		suç oranları arttı		fikrim yok			
1-5	1		13		7		21	
6-10	5		12		5		22	
11-15	6		14		7		27	
16-20	5		9		1		15	
21-25	0		10		2		12	
26 ve üzeri	1		10		1		12	
Toplam	%17	18	%62	68	%21	23	%100	109

Ankete katılanların yaşı ile mahalleye ait hissetme özelliği arasında istatistiki açıdan bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Tablo 3.15’den de anlaşılabileceği üzere; kullanıcı yaşı arttıkça, bireylerin kendini mahalleye daha fazla ait hissettiği görülebilmektedir. Çıkan sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 3.15).

Tablo 3.15. Yaş ile mahalleye ait hissetme ilişkililiği

YAŞ	Mahalleye Olan Aidiyet Hissi										Toplam	
	Hiç ait hissetmiyorum		Ait değilim		Orta		Kısmen ait hissediyorum		Kesinlikle aitim			
20-30	2		4		25		7		0		38	
31-40	0		4		15		10		1		30	
41-50	0		0		10		8		4		22	
51-60	0		0		7		4		1		12	
61-70	0		0		2		3		0		5	
71-80	0		0		0		0		2		2	
Toplam	%1.8	2	%7.3	8	%54.1	59	%29.3	32	%7.3	8	%100	109

Sokakta yürürken hissedilen güvenlik duygusu ile yaş sorusu da ilişkili bulunmuştur. Çıkan sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 3.16). Tablo 3.16’den de anlaşılabileceği üzere 20-30 yaş aralığındaki 38 kişiden 21’i kendini güvende hissederken, 17 kişi kendini sokakta güvensiz hissetmektedir. 31-40 yaş aralığında 30 kişiden 20’si kendini güvende hissederken, 10 kişi kendini sokakta güvensiz hissetmektedir. 41-50 yaş aralığında 22 kişiden 18’i kendini güvende hissederken, sadece 4 kişi kendini sokakta güvensiz hissetmektedir. 51-60 yaş aralığında 12 kişiden 10’nu kendini güvende hissederken, sadece 2 kişi kendini sokakta güvensiz hissetmektedir. 61-70 yaş aralığında 5 kişiden 4’ü kendini güvende hissederken, sadece 1 kişi kendini sokakta güvensiz hissetmektedir. 71 ve üzeri yaşlarda 2 kişiden 2’si de kendini güvende hissetmektedir. Aşağıdaki 3.16 incelendiğinde, yaş ile sokakta yürürken güvende hissetme ilişkiliği konusunda mahallenin güvenli olduğu sonucuna

varılabilir. Ancak anket uygulamasının gündüz saatlerinde ve daha çok erkek kullanıcılarla yapıldığı düşünüldüğünde bu sonucun beklenen sonuç olduğu görülebilir.

Tablo 3.16. Yaş ile sokakta yürürken güvende hissetme ilişkililiği.

Yaş	Sokakta yürürken güvende hissedilmesi				Toplam	
	EVET		HAYIR			
20-30	21		17		38	
31-40	20		10		30	
41-50	18		4		22	
51-60	10		2		12	
61-70	4		1		5	
71 ve üzeri	2		0		2	
Toplam	75	%69	34	%31	109	%100

3.5.1.2. Fiziksel Çevre Açısından Yapılan Gözlem ve Analizlerin Değerlendirilmesi

Fiziksel çevre, insanların bir mekâna girdiğinde ilk algıladığı çevredir. Bu çevre içinde de ilk hissetmek istediği duygu güvenlik duygusudur. Fiziksel çevrenin güven verme durumu, kişinin o çevreyi kullanmasını, aktivitelerini gerçekleştirmesini destekler. Eğer güven vermiyorsa o çevre yaşanabilirlikten uzak, kullanılmayan, işlevsiz mekanlar haline gelebilecek, fiziksel çevre içerisinde kayıp mekanların artışı tetikleyebilecektir.

Bu çalışma daha önce de bahsedildiği üzere, fiziksel çevrenin güven verme durumuna odaklanmaktadır. Bu sebeple daha önceki bölümlerde belirlenen, suçu önlemede etkin olabilecek kentsel tasarım kriterleri, bu bölümde yazar tarafından fiziksel çevre verileri kullanılarak analiz edilmiştir (Tablo 2-2).

Suçların yoğun olduğu alanlar, yazında genellikle kentin sıcak noktaları olarak tanımlanmaktadır. Bu sıcak noktalar da kendi içinde (1) suç üreten mekânlar, (2) suç çeken mekânlar ve (3) suçun oluşumunu kolaylaştıran mekânlar olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. *Suç üreten mekânlar*, nüfusun fazla olduğu, karmaşanın yaşandığı, hareketliliğin olduğu alanlar, fiziksel anlamda suçun kolay işlenebileceği mekânlardır. Örneğin; uyuşturucu kullanımının yoğun olduğu, mekânı kullanan bireylerin suç işlemeye meyilli olduğu ve şiddetin yaygınlaştığı alanlar, bu tür mekânlara örnek gösterilebilir. Bu tür alanlar yalnızca bulundukları alanı değil, yakın çevrelerdeki alanları da olumsuz olarak etkilemektedir. *Suç çeken mekânlar*, suçu ve kentteki tüm suçluları o alana çeken ve suçun o alanda oluşmasına

fırsat veren kentsel mekânlardır. Bu tür kentsel mekânlar çoğunlukla, kentin yoğun olan düğüm noktaları, kent merkezleri ya da ticari merkezler olabilmektedir. *Suçun oluşumunu kolaylaştıran mekânlar ise suçlunun suç işlemesine kolaylık sağlayan, herhangi bir denetimin, kuralların olmadığı, herkesin istediği özgürlükte davranabildiği alanlar olarak tanımlanabilir* (Brantingham, 1995; Ataç, 2008).

Sahibata Mahallesi'nin yukarıda bahsedilen gruplardan hangisine girdiğinin anlaşılması bu bölümün konusunu oluşturmakta ve yapılan fiziksel analizler sonucunda bir karara varılmaktadır.

Suç kavramını ele alırken, zaman ve mekân da simetrik olarak kabul edilmektedir. Suç mekânı ilişki kurma açısından önemlidir. Sahipata Mahallesi'nde fiziksel çevre açısından yapılan gözlem ve analizlerin değerlendirilmesinde, suçun oluşumunu kolaylaştıran mekânlar olmak üzere üç gruba da uyduğu görülmektedir. Kentlerdeki yaşanan ve yaşanmakta olan, suç ve kişiler üzerinde yarattığı korku, kentlilerin de günlük yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir. Ev-iş arası olan seyahatlerde tercih edilen güzergahların ya da ticaret amacıyla kullanılmakta olan yerlerin suç nedeniyle cadde ve sokakların değişmesine ve ticari girişimciler tarafından da zarar görmesine neden olmaktadır. Bu nedenle Sahipata Mahallesi'nde fiziksel ve sosyal çevrelerin birbiriyle ya da çevresiyle olan ilişkilerinde, mekandaki güvenlik ve suç ile de doğrudan ilişkilidir. Buna göre kentsel mekanların suçun gelişimine zemin hazırlayan sorunlu alanlar olarak geliştiği de ortaya çıkmıştır.

3.5.1.3. Kentsel Tasarım Kriterleri Aracılığı ile Fiziksel Çevrenin Analizi

Tez çalışmasının bu bölümünde, kavramsal ve kuramsal çerçevede çalışmaya özel belirlenen kentsel tasarım kriterleri alanda yapılan gözlemler aracılığı ile tek tek değerlendirilmiştir.

- **Aydınlatma düzeyi**

Aydınlatma düzeyinin kentsel mekanda suçu veya suça teşviki önleyen bir özellik taşıdığını söylemek yanlış bir değerlendirme olmayacaktır. Aydınlatma elemanlarının varlığı, hem suç oranını hem de suç korkusunu azaltma üzerinde etkili rol oynamaktadır. Aydınlatma düzeyi, suçlunun suç işleme riskini azaltmakta olup, mağdurun ise aksine güven hissini

arttırmaktadır. Bu nedenle çalışma alanında mevcut durumda yer alan aydınlatma elemanlarının tek tek konumları yazar tarafından haritalara işlenmiş ve akşam saatlerinde, alandan çekilen fotoğraflarla alanın yeterli düzeyde aydınlatılıp aydınlatılmadığı gözlemlenmiştir. Haritaya işlenen aydınlatma elemanlarını gösterir şekil ve fotoğraflar aşağıda verilmektedir (Şekil 3.10, Fotoğraf 3.13).

Şekil 3.10. Çalışma alanının aydınlatma durumu

Bir alanın aydınlatma düzeyi, kullanılan lamba sayısı ve kalitesi ile doğru orantılı olmaktadır. Çalışma alanı içerisindeki aydınlatma elemanlarının yüksekliği 6-8 m. arasında değişmektedir. Aydınlatma elemanlarının alan aydınlatması ortalama 7.5 m. olup, mahalle içerisinde yer alan sokakları yeterince aydınlatamamaktadır. Yapılan analizlere göre alan oldukça karanlık ve bazı yerlerde yanmayan, patlamış lambalar yer almaktadır. Yapılan sözlü görüşmelere göre alanda aydınlatma kontrolü olmadığı ve sorunlu lambaların onarılmadığı anlaşılmıştır.

Yapılan araştırmalara göre aydınlatma tasarımında olması gereken, aydınlatma elemanının bir insanın 10 m uzağında ne veya kim olduğunu göstermesinin gerekliliğidir (Anonim, 2003). Bu durum aydınlatma kriterlerinde ve suç önlemede oldukça önemli bir noktadır. Bu durumda yapılan gözlem ve analizlere göre mahallenin aydınlatma düzeyinin oldukça yetersiz ve zayıf olduğunu söyleyebiliriz. Bu tür mekanlarda özellikle gece saatlerinde kişinin rahatça

yürüebilmesinin zor olduğu söylenebilir. Aşağıdaki fotoğraflar da bu durumu destekler niteliktedir.

Fotoğraf 3.13. Çalışma alanının gece saatlerindeki aydınlatma düzeyini gösterir görseller

- **Görmeye ve görünmeye engel ağaçlar ve çalılıklar**

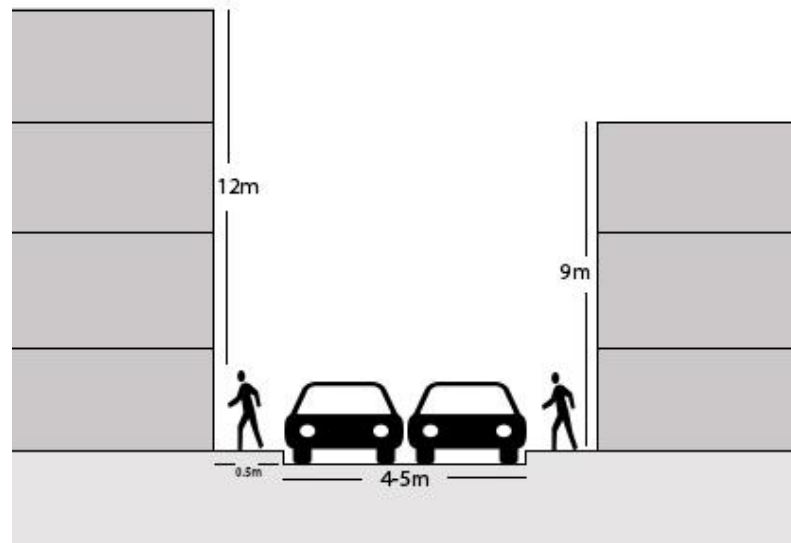
Mahalle genelinde yeşil alan niteliğinde bir alan mevcut değildir. Mahalle içinde yer alan yapılar bitişik nizamda konumlanmış olup, 3-4 katlı binalardan oluşmaktadır. Yol kenarlarında kullanılan herhangi bir ağaç ve çalıya da rastlanmamıştır. Dolayısıyla çalışma alanı içerisinde görme ve görünmeyi engelleyecek, saklı köşeler oluşturacak bir yeşil öge varlığı bulunmamaktadır. Çalışma alanı içerisindeki bu derecede bir yeşil alan eksikliği, belki görme ve görünme noktasında engel teşkil etmemektedir fakat mahallede yaşayan insanların psikolojisi noktasında olumsuz bir durum oluşturabilecektir. Çünkü burada yaşayan insanların

aktivite, rekreasyon alanlarından yoksun olması, kişilerin karşılıklı iletişimini azaltmakta, rahatlama ve dinlenmelerine engel olmaktadır.

- **Yol genişliği-yapı yüksekliği oranı**

Çalışma alanının sokak formu veya plan yapısı ızgara şeklindedir. Yapılan hesaplamalara göre sokak genişliği ile bina yüksekliği oranı yaklaşık olarak 1/2 'dir. Bu durum tez çalışmasının daha önceki bölümünde belirtildiği üzere kentsel tasarım açısından olumlu bir özelliğe işaret etmektedir. Aşağıdaki şekilde gösterildiği üzere mahallede bulunan yapılar çoğunlukla 3 ile 4 katlıdır ve sokak genişlikleri ise 4-5 metre arasında değişmektedir (Şekil 3.11). Bu oran aslında bu mahallenin klastrofobik ve rahatsız edici olmadığını, hapsolmuşluk hissinin zayıf olduğunu gösterir niteliktedir (Ashihara, 1983). Çalışma alanındaki sokaklar dolayısıyla gündüz saatlerinde yeterli doğal ışığı alabildiği için yol genişliği-yapı yüksekliği oranı kriterince çalışma alanı olumlu olarak değerlendirilebilir.

Bir mekanda kat yüksekliklerinin fazla olmasının bir sonucu bahsedildiği üzere mekanın klastrofobik hale gelmesiyle, bir diğer önemli sonucu kat yüksekliğinden kaynaklı, alanın daha fazla nüfusu barındırır hale gelmesi, aynı alanı birçok kişinin kullanmasıdır. Bu da potansiyel suç durumunu tetikleyebilir. Çünkü yabancılaşma artar, aşinalık, tanıdıklık azalır (Jeffery, 1971; Newman, 1996). Bu alandaki yapıların bitişik nizamda konumlanması, fazla nüfusu barındırdığını göstermekte ve bu durum da kişiler arasındaki sorumluluk duygusunu azaltabilmektedir (Şekil 3.11, Fotograf 3.14).

Şekil 3.11. Çalışma alanındaki genişliği-yapı yüksekliği oranı

Fotoğraf 3.14. Bitişik nizamda konumlanmış sokak dokusundan örnekler.

- **Saydamlık**

Caddeye bakan pencereler, zemin katta sokağa bakan kapılar, vitrinler ve bunun gibi şeffaf aktif cephelerin varlığı, bir kentsel mekanda suç açısından caydırıcı nitelik taşımaktadır. Bina içerisinden dışarıyı gözetleyebilme ile doğal bir gözetim sağlanabilmektedir. Bu durumu Jane Jacobs 1961 yılında yayımladığı “*The Death and Life of Great American Cities*”, başlıklı çalışmasında ‘*eyes on the street*’ kavramı ile açıklamaktadır. Bu durum bina içinden doğal gözetleme dışında, sokakta yürüyenler açısından da kişilerin güvende hissetmesini sağlamaktadır (Jacobs, 1961).

Bu konuda çalışma alanı değerlendirildiğinde; alan genelinde doğal gözetimi sağlayan pencerelerin genellikle olduğu görülmektedir. Yapıların giriş katlarında bulunan pencerelerde suç işlenmesine karşı demir teller bulunmaktadır. Fakat bunun dışında alan içerisinde sağır cephelerin ve sokak üzerinde bulunmayan girişlerin de varlığına dikkat çekmek gerekir (Fotoğraf 3.15).

Fotoğraf 3.15. Alanın saydamlılığı, doğal gözetim imkanı.

Girişi yandan veya arka taraftan olan binaların bulunduğu alanlar suç işleyenler için avantaj olabilmektedir. Bina girişlerinin yan ve arka tarafta olması insanların görmediği ve gözetimin zayıf olduğu yerler olması nedeniyle bu alanda kolayca suç işlenebilmektedir. Mahallenin Fotoğraf 3.16’de gösterilen alanlarında, binaların girişleri yan ve arka kısımda yer almaktadır. Bu binaların girişlerinin dar bir alanda bulunması ve kaçış yolunun olmaması gözlemlenen özellikler arasındadır. Bu alanların ayrıca gece aydınlatmasının hiç olmaması, karanlık ve ürkütücü mekanların oluşmasına neden olmaktadır.

Fotoğraf 3.16. Çıkma Sokak örneği

Çalışma alanı içerisinde çıkma sokaklara da rastlanmaktadır. Çıkma sokak, kontrolün artırılması ve yabancıların sokak kullanımının azaltılması amacıyla kullanılabilir. Çıkma sokak erişimi sınırlar ve sınır kontrolünü sağlar, ancak diğer taraftan kısa ve gizli çıkma sokakların suça teşvik eden bir yapıda oluştuğunu da vurgulamak gerekir (Yavuzer 2013).

- **Ayırıcıların şeffaflığı**

Binaları sokaktan veya başka yapılardan ayıran yüksek duvarların bulunup bulunmadığı mekanda işlenen suçlar açısından önemli bir konudur. Duvarların boş, bakımsız olması insanların alana karşı farklı izlenim ve algı oluşturmalarına neden olmaktadır. Gözlem ve analizlere dayanarak mahallede boş parsellerin bulunduğu alanlarda yüksek duvarlar yer almaktadır. Bu yüksek bakımsız duvarlar suç korkusunu tetikleyebilmektedir. Aynı zamanda bu yüksek duvarların estetikten yoksun, kütle etkisi oluşturacak şekilde alan içerisinde yer alması kişilerde psikolojik olarak olumsuz izlenimlere neden olabilecek, dolayısıyla suç korkusunu tetikleyebilecektir. Aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere, yüksek duvarlar ve mevcut

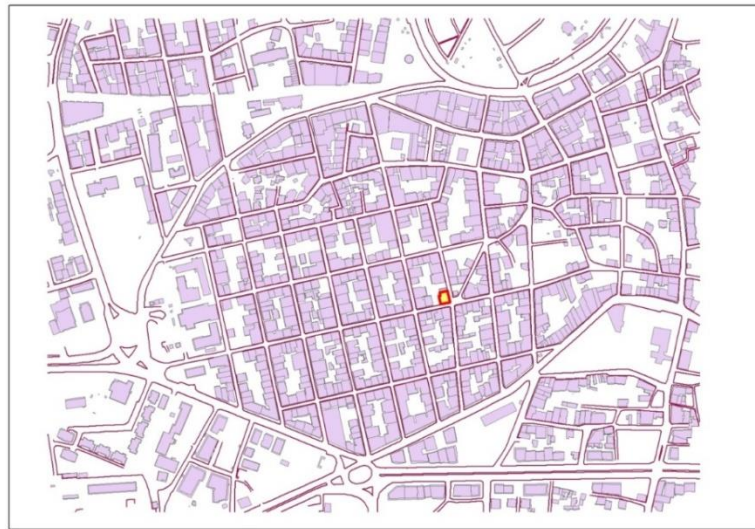
durumda otopark olarak kullanılan boş parseller mahallede güvenlik hissini azaltmaktadır. Bu tür alanlar aynı zamanda suçun işlenmesine de zemin hazırlayabilmektedir (Fotoğraf 3.17).

Fotoğraf 3.17. Ayırıcı niteliği olmayan yüksek duvarlar

- **Görülebilir güvenlik personelinin, birimlerinin, sistemlerin varlığı**

Meram ilçe Emniyet Müdürlüğü ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre alanda suça karşı bazı önlemler alınmaktadır. Bu önlemler oldukça önemli olup, caydırıcı nitelik taşımaktadır. Gündüz ve gece vakitlerinin farklı zaman dilimlerinde mahallenin birçok bölgesinde polisler devriye gezmekte ve alanı kontrol etmektedirler. Mahallenin iç kısımlarında, Konya Asayiş Müdürlüğü'nün bir şubesi yer almaktadır (Şekil 3.12).

Şekil 3.12. Çalışma alanı içerisindeki asayiş şubenin konumu

Alanda özele veya kamuya ait bazı yerlerde güvenlik kamera sistemin olduğunu tesbit edilmiştir. Bu alanda güvenlik açısından yetersiz olduğunu söylenmektedir.

- **Kayıp mekânların varlığı**

Terkedilmiş, işlevsiz kalmış, ıssız, gizli, izole, kayıp mekanların varlığı, suç işlenmesini kolaylaştıran en önemli mekansal özelliklerdendir. Mahalle içerisinde, boş, izole edilmiş alanlar yer almaktadır. Terkedilmiş boş ve üç taraftan sağır cephelerle çevrili alanlar mekan yoluyla suçu teşvik edici potansiyel sıcak noktalar olarak değerlendirilebilir. Bu tür alanlar gece ve gündüz sessiz, kimsenin olmadığı alanlardır. Ayrıca, bu tür alanların doğal gözetime sahip olmaması da suçu tetikleyebilir. Ek olarak, bu tür alanlar alkol ve uyuşturucu kullanımına, cinsel taciz ve vandalizm gibi yasa dışı faaliyetlere zemin hazırlama potansiyeline sahiptir.

Şekil 3.13.' de mahallenin farklı alanlarındaki boş parseller, yapıların arasındaki izole edilmiş boşluklar, yıkık yapılar ve binaların ortalarındaki boşluklar gösterilmektedir. Mahallede bu alanların varlığı insanlarda mekanla ilgili güvenlik hissinin zayıflamasına ve suç korkusunun oluşmasına neden olabilmektedir. Terkedilmiş binaların varlığı, mahalle sakinlerinin de can ve mal güvenliğini olumsuz etkilemektedir. Metruk binalar çevresinde yaşayan aileler açısından da tehlike arz etmektedir. Vatandaşların güvenliğini tehlikeye düşüren metruk binaların yıkılması suç önleme açısından alınması gereken önlemler arasındadır. Çünkü bu yapıların varlığı sürdüğü sürece bu alanlar, alkol kullananların, hırsızların, tecavüzcülerin ve bunun gibi suç işleyenlerin sık kullandığı mekanlar olacaktır (Şekil 3.13, Fotoğraf 3.18).

Şekil 3.13. Çalışma alanı içerisinde yer alan kayıp mekanlar ve boş alanlar

Fotoğraf 3.18. Çalışma alanı içerisinde yer alan kayıp mekanlar.

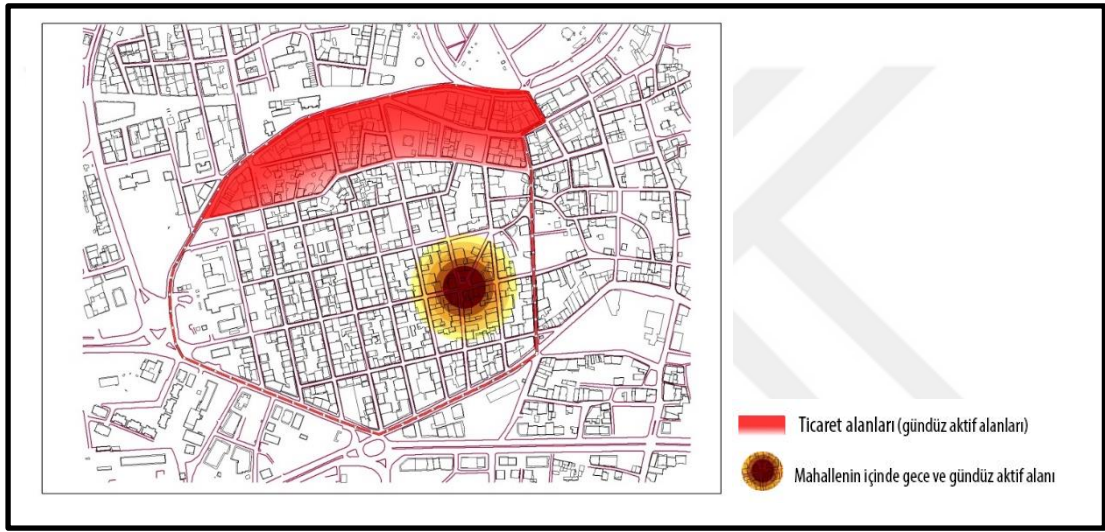
- **Karma kullanım**

Kentsel mekanda karma kullanımın desteklenmesi, güvenli alanların oluşturulmasında önemli bir adımdır. İnsan aktivitelerinin yoğunlaşması ancak mekanda oluşturulan karma kullanım alanlarıyla olacaktır. Aktivitenin olması da beraberinde güvenlik, güvende olma hissini getirecektir. Çalışma alanını bu açıdan değerlendirecek olursak; alanın iç kısımlarında sadece küçük ticari birimlerin kısmen yer aldığı, herhangi bir toplanma ve aktivite alanlarının olmadığı görülmektedir. Mahalle içinde park ve oyun alanları bulunmamakta, çocuklar bu tür alternatifleri olmadığından arabaların yoğunluklu olduğu sokaklarda oynamak zorunda kalmaktadırlar. Çocukların sokakta oynaması istenen bir durum iken, dışarıdan gelen insanların otomobillerini parkettiği, yoğunlukla otopark gibi kullanılan sokaklarda oynaması güvenlik açısından tehdit olarak görülebilir. Mahalle içinde birkaç kahvehane ve içkili mekân dışında aktif kullanılan bir alan bulunmamaktadır. Yapılan görüşmelere dayanılarak, gündüzleri kahvede oturanlar o alanı aktif hale getirmekte ama geceleri içkili mekânlar güvensizlik hissini artırabilmektedir (fotoğraf 3.19). Geceleri aktif olan bu tür mekanlar, insanları güvende hissetmesi yerine tedirgin etmekte ve o mekanın önünden geçmeye çekinir hale getirmektedir. İçki mekânlarının olduğu alanlarda sık sık suç işlendiğini ortaya koymaktadır. Bu alanlarda sık sık tartışma ve kavga olduğu söylenmektedir. Mahallenin ortasında yer alan gazino kişiler üzerinde hem güvenlik hem de gürültü açısından rahatsız edici bir his oluşturmaktadır. Şekil 3.14’ de mahallenin gündüz ve gece kullanım farklılığını gösteren şekli yer almaktadır.

Fotoğraf 3.19. İnsanların yoğun olarak kullandığı alanlar

Alanın kuzey sınırında çarşıya bitişik olan ticari birimler ve dershaneler bulunmakta, bu alanlar gündüz insanların yoğun olduğu, kalabalık alanlardır. Çalışma alanının içerisinde Şekil 3.14'te daire gösterilen alan; hem gündüz hem gece aktif olan alanlardır. Bu alan, gündüz kahvehanelerin bulunduğu (emekli ve yaşlıların oturduğu), gece saatlerinde ise bar ve gazinoların bulunduğu yerlerdir. Kırmızı ile işaretlenen bölge ise mahallenin kenarında çarşıya yakın, gündüz aktif olan bölgedir. Bu alanlarda dershaneler, alışveriş alanları yer almaktadır. Mahallenin geri kalan alanları ise gece sessiz ve karanlık olduğundan suç korkusunun yaşandığı alanlar olmaktadır.

Şekil 3.14 Çalışma alanı içerisinde gece-gündüz aktif olan alanlar

Mahallenin iç kesimlerinde bazı noktalarda konut altı ticaret yer almaktadır. Bu dükkanlar çok eski dükkanlar olup, aralarında kullanılmayan, boş dükkanlar da bulunmaktadır (Fotograf 3.20, 3.21). Kapalı ve boş ticari birimler, alanda hareketlilik ve aktivite eksikliği de oluşturmakta, insanlarda terkedilmiş hissi uyandırmakta, güvenliği zayıflatmaktadır. Açık olan dükkanlar ise bakkal, kuaför ve depo olarak kullanılmaktadır.

Kısacası, kamusal mekânın aktif kullanım düzeyinin artırılması, uygun işlevlerle gece-gündüz kullanımının desteklenmesi, ticari birimlerin varlığı bir kentsel mekanda güvenliğin oluşumunda önemli kriterler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 3.20. Çalışma alanı içerisindeki karma kullanıma örnekler

Fotoğraf 3.21. Çalışma alanı içerisinde depo olarak kullanılan ticari birimler

- **Yaya-taşıt ilişkisi, hareket güvenliği ve sokak tasarımı**

Çalışmanın teorik çerçevesinde açıklanan bilgiler ışığında çalışma alanı değerlendirilecek olursa, yeterli genişlikte olmayan sokaklardan ötürü alanın birçok noktasında kaldırım yer almamaktadır. Kaldırımların üzerinde elektrik direği, elektrik kutusu, çöp kutusu, park eden araçlar vb. engelleyicilerin bulunması ve kaldırımların çok dar olması (0.5m.) nedeniyle yürümeyi teşvik edici nitelikte değildir, birçok kişi bu nedenle yolun ortasından yürümektedirler. Bu da kişilerin can güvenliğini tehdit eden bir husustur.

Tüm çalışma alanının genel formuna baktığımızda grid sistemin hakim olduğunu görmekteyiz. Bu da daha önceki konu ile ilgili bölümde belirtildiği gibi potansiyel suçlunun

kaçmasını kolaylaştıracağından ötürü hırsızlık suçlarını destekleyici niteliktedir. Sokak tasarımlarına bakıldığında insanların yürümesini destekleyen işlevsel kullanım alanlarının tatmin edici seviyede olmadığı söylenebilir. Bünyesinde yer alan sokaklar üzerinde insanları çekebilecek herhangi bir park, dinlenme alanı, aktivite alanı, oyun alanı vb..kullanımlara rastlanmamaktadır. Önemli kamusal alanlardan bir tanesi olan sokaklar, Sahibata Mahallesi içerisinde sadece geçiş mekanı özelliği taşımaktadır. Aynı zamanda sokakların içerisinde çöp kutusu olmasına rağmen, çöpler kentli yaşamı benimseyememiş kişilerce yerlere atılmaktadır (Fotograf 3.22 ve 3.23). Bu durum, hem insanları rahatsız etmekte, hem de alanı bakımsız, yürünebilirlikten uzak ve güvensiz hale getirmektedir.

Fotograf 3.22. Yaya ve taşıt ayrımının sağlanamadığını gösterir görseller

Fotograf 3.23. Sokaklara atılan çöpleri gösterir örnekler

Mevcut kaldırımların da yürümeyi teşvik etmemesinden ötürü (kaldırımların üzerinde elektrik direği, elektrik kutusu, çöp kutusu, park eden araçlar vb. engelleyicilerin bulunması veya kaldırımların çok dar olması (0.5m.) nedeniyle kişiler yolun ortasından yürüyebilmektedirler. Bu da kişinin can güvenliği açısından önemli bir husustur.

- **Mekanın algılanabilirliği, okunabilirliği, imajı**

Mekanın algılanabilirliği ve okunabilirliği yine kişinin kendini güvende hissetmesi açısından oldukça önemlidir. Çünkü kişi ancak algılayabildiği, okuyabildiği mekanda yönünü, yolunu bulabilir. Kevin Lynch'in çalışmasından hareketle bir mekanın okunabilmesinin yolu o mekanın belli bir imgeyi kişiye aktarabilmesinden geçmektedir. Bu da o mekanda tanımlı yollarla, sınırlarla, bölgelerle, odak noktaları ile ve nirengi noktaları ile mümkün olabilmektedir. Çalışma alanını bu kapsamda değerlendirecek olursak; mahalle içerisinde bulunan binaların çoğunun aynı tipte ve gridal bir doku içerisinde bulunması, kişinin yolunu ve yönünü bulmasını zorlaştırmaktadır. Her sokak böylelikle birbirine benzemektedir. Özellikle alana dışarıdan gelen bireyler için bu durum kolayca yön bulmayı güçleştirmekte ve güven duygusunu zayıflatmaktadır. Alan içerisinde, bireylerin ayırt etmesini kolaylaştıran herhangi bir odak noktası bulunmamaktadır. Varolan nirengi noktaları ise alan içerisinde bakımsız binaların arasında kaybolmuş durumdadır. Farklı bir mimariye sahip bir nirengi noktası da bulunmamaktadır.

- **Aktivite destekleyici kamusal mekanların varlığı ve bakım düzeyi**

Daha önce de bahsedildiği üzere aktivite destekleyici kamusal mekanlar güvenlik açısından oldukça önemli bir konudur. Aktivite destekleyici kamusal mekan söyleminin burada kullanımasından kasıt her kamusal mekanın aslında aktivite destekleyici olmamasından ileri gelmektedir. Bazı mekanlar sadece geçiş mekanı olabilmekte, kişilerin aktif kullanmasına izin vermemektedir. Oysaki ancak aktif olan kamusal mekanlarda alana aidiyet, birliktelik hissi, güvenlik duygusu gelişebilir. Çalışma alanı bu başlık altında değerlendirilecek olursa aktif olan tek mekan gazino ve kahvehanenin olduğu odaktır. Gazino ve kahvehaneler daha önce de bahsedildiği üzere alanın güvenliğini olumlu değil olumsuz yönde etkilemektedir. Çalışma alanı içerisinde çocukların oynayabileceği, diğer grupların vakit geçirebileceği herhangi bir ortak mekan (çocuk oyun alanı, park, kamusal açık alanı vb.) bulunmamaktadır. Kamusal yapıların çevresinde de böyle bir toplanma alanı

bulunmamaktadır. Bu toplanma alanları aynı zamanda doğal bir gözetim imkanı da vermesi açısından oldukça önemli bir konudur.

- **Aidiyet, sahiplilik hissinin mekandaki temsillerinin varlığı-‘Yer’in ruhu**

Aidiyet ve sahiplenme hissi insanların kendi özel alanı dışında yarı özel ve kamusal alanlara sahip çıkması, gözlemlemesi ve herhangi olumsuz durumlara karşı koruyabilmesidir. İnsanlar doğal olarak kendilerinin olduğunu düşündükleri bir bölgeyi korurlar, sahiplenirler ve başkalarının alanlarına saygı duyarlar (Anonim, 2003). Ayrıca, davetsiz misafirleri tanımlamak, iyi tanımlanmış alanlarda çok daha kolaydır. Bu noktada, tez çalışmasında sahiplenmeyi gösteren mekansal verilerin olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bir başka deyişle, mekanı sahiplendiğini gösterir fiziksel unsurların olup olmadığı gözlemlenmiş (mekanın sahipliliğini gösteren çitler, duvarlar vb.), herhangi bir mekansal veriye ulaşamamıştır.

Sokaklara çöp atılması, aydınlatmanın zayıf olduğunun bilinmesi fakat buna karşı bir tepkinin olmaması, dışarıdan alana gelenlerin gözlemlenmemesi, sokağın her iki tarafında arabaların park etmesi, vandalizm hareketlerine sessiz kalınması, yapılara özen gösterilmemesi, buna yönelik herhangi bir çabanın da olmaması vb. örnekler mahallede aidiyet, sahiplilik hissinin oluşmadığını, alanın iyi tanımlanmadığını kanıtlar niteliktedir. Alanda yaşayanların söylemlerine göre bazı yapıların pencerelerinden sokaklara çöp atılmaktadır. Bu durum hem görüntü kirliliği hem de sağlık açısından olumsuz hareketlerdir. Ayrıca, sahiplenmenin olmadığının en önemli göstergelerindendir

Böyle bir mekansal temsilin olmaması da alanın sahipsiz, herkesin rahatça dolaşabildiği bir alan olmasına neden olmaktadır. Mekânda sahiplilik hissinin oluşmadığı bir yapısal düzende suçlu kolayca hedefine ulaşabilecek hatta suç işledikten sonra kolayca alanı rahatlıkla terk edebilecektir.

- **Kamu-özel-yarı kamusal-yarı özel alanlar ve sınırlarının açıklığı**

Yapılan gözlemlere dayanılarak Sahibata Mahallesi’de sadece özel ve kamusal alanların yer aldığı, yarı kamusal ve yarı özel alanların bulunmadığı tespit edilmiştir. Kamusal alanlar ise az sayıda bulunmaktadır. Bu kamusal alanlar okul, tarihi yapılar ve camilerdir. Kamusal alanlar özel alanlardan net bir şekilde ayrılmamıştır. Bunun nedeni, kamusal alanların konut alanlarına genellikle bitişik olarak yapılması ve aradaki sınırın yok olmasıdır

denilebilir (Fotograf 3.24). Kamusal yapıların özel alanlardan sınırı belirgin olmadığından, ayırteci, nirengi noktası olma özelliği de zayıf olmakta, genellikle özel alanlar arasında kaybolmaktadırlar.

Fotograf 3.24. Kamusal alanların özel alanların içinde kaybolduğunu ve kamusal ile ev arasındaki sınırların çok açık olmadığını örnekler

- **Adresler ve Numaralandırma**

Çalışma alanı içerisinde belediye tarafından belirlenen yapıların adresleri ve numaraları, sokakların ve caddelerin isimlerine yönelik yeterli düzeyde işaret ve adres göstergeleri bulunmaktadır. Bu durum insanların kolayca yön bulabilmesi ve erişebilmesine olanak sağlayacaktır (Fotograf 3.25). Alanda adresleri gösteren tabelalar bazı alanlarda eksik ve bakımsız, bazı yerlerde de hiç bulunmamaktadır. Yani, gözlemlere dayanılarak mahalle içerisinde birçok noktada mekansal öğelerle oryantasyon sağlanamamaktadır denilebilir (örn;karakolun nerede olduğunu gösterir herhangi bir levhanın bulunmaması gibi).

Fotograf 3.25 Adres gösteren levhalardan örnekler

- **Hedeflerin zorlaştırılması**

Çalışma alanı içerisinde suça karşı hedefi zorlaştıracı önlem olarak sadece bazı zemin katların pencerelerinde bulunan demir korkuluklar gösterilebilir. Alanın genelinde pencerelerde veya kapılarda herhangi bir suç engelleyici unsura rastlanmamıştır. Alanın birçok noktasında binaların giriş kapıları açık olup, kilit ve benzeri önlemlerin alındığı görülmemektedir (Fotograf 3.26). Fotograf 3.26’da görüldüğü şekilde binaların giriş kapıları günün her saatinde açık olup, suçluları teşvik edebilecek niteliktedirler. Yapılan görüşmelere dayanılarak, kapıların açık olması alanda yaşayanların bu konuyu çok da umursamamasından kaynaklanmaktadır.

Fotograf 3.26. Sürekli açık halde bulunan bina giriş kapılarından örnekler.

- **Yeşil alan ve oyun alanların varlığı ve bakımı**

Mahallenin batı sınırında yer alan Konya Devlet Tiyatrosu’nun olduğu alanda bulunan yeşil alan dışında alan içinde alana canlılık ve aktivite kazandıracak yeşil alan, park veya oyun alanı bulunmamaktadır. Dolayısıyla çocukların oynama sesleri, kuş sesleri, su sesi, kişilerin sohbet ederken çıkardığı sesler vb. olumlu etkiler alan içerisinde hissedilememektedir. Mahalle içerisindeki tek ses otomobillerden çıkan seslerdir.

- **Vandal hareketler**

İşlenen suçların kentsel mekânla ilgili olanları arasında vandalizm gösterilebilir. İnsanların bilgisizliklerinden veya kendi zevkleri uğruna kamu mallarına zarar vermeleri (duvar yazıları, kırılan zarar görmüş kent mobilyaları vb.) durumu olarak tanımlanabilecek

vandalizm, bunları kendilerine amaç edinen insanlar tarafından ortaya çıkarılmıştır. Araştırmalara göre suçun fazla olduğu kentsel mekanlarda vandalizm hareketleri daha fazla görülmekte ve genellikle bu kentsel mekanlar eğitim düzeyinin düşük olduğu yerleşmeler olmaktadır. Bu nedenle, yapılan anket uygulamasında alanın eğitim durumu da sorgulanmıştır.

Yapılan gözlemlere dayanılarak Sahibata Mahallesi'nin neredeyse her sokağında vandalizm eylemlerine sıkça rastlanmaktadır. Mahallenin sokaklarında, yapıların duvarlarına yazılan yazılar, alanın denetimsiz, bakımsız olduğunun bir göstergesidir. Bu durum güvensizlik duygusunu artırarak suç korkusunu da tetikleyebilecektir (Fotograf 3.27). Dışarıdan bu alana ilk defa giriş yapan bir insan için güven verici bir ortam sunmamaktadır.

Fotograf 3.27. Çalışma alanı içerisindeki vandal hareketlere örnekler

Diğer bir vandal hareket ise kamu-özel mal veya mülke zarar verilmesidir. Yapılan gözlemlere göre, çalışma alanı içerisinde yer alan bazı boş, işlevsiz yapıların pencereleri ve

camlarının kırılmış olduğu tespit edilmiştir(Fotograf 3.27). Bu tür hareketler kırık camlar teorisinde de bahsedildiği üzere alanda güvensizlik hissini oluşturabilmektedir.

- **Otopark durumu**

Çalışma alanı içerisindeki sokakların oldukça dar olması, bina önlerinde park eden araçlar, verdiği görüntü bakımından alanın otopark ihtiyacını gösterir niteliktedir. Alan içerisinde binaya ait otopark bulunmamaktadır. Alanda bulunan bazı parsellerin boş olması nedeni ile bu alanlar otopark olarak kullanılan alanlar haline gelmiştir. Mahallenin içerisinde otopark sorunu fazla olduğu için mahalle sakinleri araçlarını kendi binalarının önlerine park etmektedir ve bu durum mahallede trafik sorununa ve bazen kişiler arasında tartışmalara, kavgalara yol açmaktadır (Fotograf 3.28). Sahibata Mahallesi kent merkezinde yer aldığı için mahallenin iç sokakları genellikle otopark olarak kullanılmaktadır. Özellikle haftasonu mahallenin iç kısımları araçlarla dolmaktadır.

Fotograf 3.28. Sokak üzerinde park eden araçları ve boş parsellerin otopark olarak kullanıldığını gösteren örnekler

- **Çekicilik**

İnsan davranışını etkileyen önemli tasarım kriterlerinden biri de çekiciliktir. Daha önceki ilgili bölümde de belirtildiği üzere çevrenin estetik açıdan çekici olması genellikle ilgili uygun bir denge sağlar, sokak kullanımını ve dolayısıyla doğal gözetimi de iyileştirir

(Jeffery, 1971; Newman, 1973; Wekerle ve Whitzman, 1995). Kamusal ve yarı kamusal alanlar, hem işlevsel olarak hem de estetik değerleri ile güvende hissetme duygusuna katkıda bulunurlar (Anonim, 2003). Çalışma alanı bu kritere göre değerlendirildiğinde; çekicilikle ilgili yayanın yürümesini teşvik edecek herhangi bir fiziksel tasarım ögesine, kamusal sanat objesine rastlanmamaktadır. Açık ve yeşil alanların çevreye kattığı görsel çekicilikten bile yoksun bir alandır. Çünkü alan içerisinde herhangi bir yeşil alan, ağaçlandırma bulunmamaktadır. Alanın her bölgesinde yıkık ve bakımsız binalar bulunmaktadır (Fotoğraf 3.29).

Fotoğraf 3.29. Görsel anlamda çevreye katkısı olmayan, herhangi bir çekiciliği olmayan alanlardan örnekler

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kentleşme ile birlikte, göç, küreselleşme, modernizm olgusu ve bunların beraberinde getirdiği işsizlik, yoksulluk, yoksunluk, sınıfsal ve mekânsal ayrışmalar, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, etnik-sınıfsal farklılıklar, sosyal kontrolün azalması, kentsel çevrede bozulmalarla meydana gelen suça fırsat sunabilecek mekânların ortaya çıkması gibi nedenler, kentlerin suç mekânlarına dönüşmelerine sebep olmaktadır. Buradan yola çıkarak suç olgusunun tek bir nedene indirgenemeyecek kadar karmaşık bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Konunun elbette biyolojik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik, mekânsal ve kriminolojik boyutları da bulunmaktadır. Bu çalışma konuya ağırlıklı olarak mekânsal, kısmen sosyolojik boyutta yaklaşmakta ve buna yönelik birtakım çözüm önerileri getirmektedir.

Son dönemlerde gittikçe daha da fazla suç alanlarına dönüşen kentsel mekânın mümkün olduğunca güvenli bir çevreye dönüştürülmesi ihtiyacı kentliler için büyük önem arz etmektedir. Kent güvenliğine yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında, temel amacın, kentleri yaşanabilir hale getirmek, kentli üzerindeki suç korkusunu azaltmak ve suçlu açısından da suç işleme riskini arttırmak olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki kentsel mekânın suçun gelişimindeki etkisi önemlidir. Dolayısıyla mekânın suça ve suç korkusuna neden olan faktörlerinin farkındalığı, tespiti problemin önemli ölçüde giderilmesine neden olacaktır. Suç korkusu, en az suç olaylarının kendisi kadar bireylerin yaşam kaliteleri üzerinde azımsanamayacak bir etkiye sahiptir. Özellikle kent plancılarının ürettikleri kentsel mekânlarda güvenliğin sağlanmasını ilk sıradaki hedefleri arasına almaları ve kentli ile yapılan ortak çalışmalarla sorunun kökenini tespit etmeleri, alt ve üst ölçeklerde buna yönelik bir planlama anlayışı geliştirmeleri, gerek güvenli kent mekânları oluşturmak, gerekse kentlinin yaşadığı yerden memnuniyetini sağlamak açısından önemli ve gereklidir. Suç korkusu ya da güvensizlik hissinin tespiti aynı zamanda halkı da planlamaya dâhil etmek anlamına gelmektedir (Köklü, 2016).

Bunun yanı sıra, suç işleme riski ve suç korkusu giderilmediği takdirde toplumdaki bireyler birbirinden uzaklaşmaya başlayacak, yabancılaşacak, dolayısıyla toplumdaki sosyal ilişkiler zedelenecektir. Dolayısıyla bireylerin kentlerde sağlıklı bir yaşam sürebilmeleri ve güvenilir bir toplum düzeninin sağlanması suç korkusunun önlenmesi ve suç işleme risklerinin minimize edilmesi ile olabilecektir.

Tez çalışması kapsamında suç ve suç korkusunu önleme yöntemleri ve kentsel mekan tasarımının suç önlemedeki etkileri araştırılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda, mekansal anlamda başarılı suç önleme çabalarının, güvenlik algısını ve insanların kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olan tutum ve davranışları artırarak daha güvenli bir toplumu teşvik edeceği görülmektedir. Fakat bu sorun sadece mekansal boyutta ele alınabilecek bir konu değildir. Tüm diğer boyutları ile birlikte bütüncül yaklaşılması gereken bir konudur. Bu çalışma tasarımcıların bir mekanı tasarlarken suçu önlemek adına hangi faktörleri göz önüne alarak tasarım yapması gerektiğine yönelik öneriler seti sunmaktadır.

Bahsedilen bu faktörleri ortaya çıkarmak için çalışma kapsamında geniş bir literatür taraması yapılmış, konu ile ilgili ortaya konan kavram ve teoriler değerlendirilmiş ve çalışma kapsamında suçun ve suç korkusunun önlenmesinde etkili olabilecek nihai tasarım kriterleri ortaya konulmuştur. Bu kriterler temel alınarak, yazar tarafından Konya kenti içinde suç oranının en yüksek olduğu çalışma alanında hem görsel analizler yapılmış, hem de mahalle içinde yaşayan toplam 109 kişi ile rastgele örnekleme tekniği kullanılarak anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Çalışma alanı olarak seçilen Sahibata Mahallesi Konya kent merkezinde yer alması ve tarihi merkeze yakınlığı dolayısıyla önemli bir alandır. Böyle bir alanın kent içinde en yüksek düzeyde suç oranına sahip olması herşeyden önce kentin imajı ve kimliği açısından olumsuzdur. Dolayısıyla en azından plancı ve tasarımcıların fiziksel anlamda neler yapabileceğini anlamak önemli görünmektedir. Sahibata Mahallesi, mevcut durumda eski kullanıcıları kentin farklı yerlerine göç etmiş, eski kullancılarını kaybetmiş bir alan olarak görünmektedir. Şu anda içinde yaşayanların yaklaşık olarak yarısı çevre ilçelerden (ağırlıklı olarak Beyşehir) veya başka illerden (%12) gelmiş kişilerden oluşmaktadır. Özellikle son zamanlarda farklı ülkelerden yabancı uyruklu bireylerin bulunduğu bir alan haline de gelmiştir.

Çalışma kapsamında suçu önlemede etkin olan faktörlerin yapılan görsel analizler yoluyla değerlendirilmesi sonucu Sahibata Mahallesi'nin çok da olumlu sonuçlar içerdiği söylenemez. Şöyle ki alanda yer alan aydınlatma düzeyi geceleri alanda güvenlik hissini oluşturacak düzeyde değildir. Mevcuttaki aydınlatma elemanlarının bir kısmının onarılmaya ihtiyacı bulunmaktadır. Alanı iyice aydınlatması için aydınlatma direklerinin yol genişliği ve bina yüksekliğine göre tasarlanması gerekmektedir. Aydınlatma elemanlarının gece saatlerinde bir insanı 10m uzaklıktan görebilecek nitelikte aydınlık seviyesinde olması

gerekmektedir. Özellikle çalışma kapsamında kayıp mekan olarak tespit edilen alanları aydınlatılması büyük önem arz etmektedir (örn: Şair Fahri Sokak ve Yeni sokak).

Alanda birçok noktada işlevini kaybetmiş, kullanılmayan, boş metruk yapılar ve kayıp alanlar bulunmaktadır. Bu tür kayıp alanların suça teşvik eden mekanlar olduğu düşünüldüğünde, yeniden işlevlendirilmesi ve kente kazandırılmasının gerekliliği daha da belirginleşmektedir. Alanın canlılığını dolayısıyla doğal gözetimi sağlayacak mahalle içinde yeterli düzeyde işlev çeşitliliği bulunmamaktadır. Alan içerisinde insanlar arası iletişimi kuvvetlendirecek, sohbet etmelerine, birbirlerini tanımalarına imkan tanıyacak herhangi bir açık-yeşil alan veya çocuk bahçesi gibi aktif olarak kullanılabilen alanlar da mevcut değildir. Bu noktada, çalışma kapsamında tespit edilen kayıp mekanlar değerlendirilmelidir (örn: Nasreddin Hoca Sokak ve Nevruz Sokağın kesiştiği alan veya Yavuz Selim Caddesi, Kumru Sokak, Denizciler Sokak ve Çıldır Sokak ile çevrili boş alan).

Böyle bir yeniden işlevlendirme ve kente kazandırma eylemi, hem kullanıcılar hem de mekanın güvenliği açısından olumlu bir adım olacaktır. Kente yeniden kazandırılan mekanlar birer aktivite üretici olabilecek, güvenlik hissi arttırılabilecektir.

Mekanın okunabilirliği, algılanabilirliği noktasında mekana referans verilecek görünür herhangi bir öge bulunmamaktadır. Mevcutta bu özelliği sağlayabilecek yapılar ve mekanlar da apartmanlar arasında görünürlükten uzak, saklı köşeler olarak kalmışlardır. Bu durum aslında mekana bir anlamda olumlu bir özellik katsa da, mahalle içine giren bireylerin yollarını ve yönlerini bulmalarına yardımcı olamamaktadır. Her bir yapının birbirine benzemesi, mahallenin grid bir sistemde yerleşmiş olması da monotonluğu arttırmakta, yine yön bulmayı zorlaştırmaktadır. Çalışma kapsamında yer alan İz Teorisi'nde de belirtildiği üzere, mekana giren kullanıcının yerini, yönünü kolaylıkla bulma hissine sahip olması, mekanda güvende hissetme açısından önemli bir konudur. Bahsedilen saklı kalmış, aynı zamanda referans noktası olabilecek nitelikteki yapıların çoğunluğunun bakımsız düzeyde olması da bu durumu tetiklemektedir. Dolayısıyla bu yapıların özgün dokuları korunarak bakımlı hale getirilmesi onları daha görünür, algılanabilir hale getirecektir (örn: Denizciler Sokak, Abdul Mümin Sokak ve Nasrettin Hoca Sokak'ta yer alan tescilli yapılar). Bunun yanı sıra birçok noktada park eden taşıtlar sokakları kaplamakta ve sokağa cephesi olan birçok özgün yapı algılanamamaktadır (örn: Aslanağzı Sokak'ta yer alan tarihi mescit). Bunun yanı sıra, mekanın algılanma ve okunması noktasında yönlendirici levhalar yön bulma konusunda destekleyici olabilirler. Fakat yapılan analizlere göre çalışma alanı içerisinde yer alan yön

bulma levhaları bazı noktalarda mevcut olmasına rağmen algılanmamaktadır, bazı noktalarda ise hiç bulunmamaktadır. Sokak adı, apartman isimlerinin okunması, numaralandırmanın olması kişiye daha güvenli bir ortam sunacaktır. Buna dikkat edilmesi gerekmektedir. Aksi halde kişi bilmediği bir yerde kendini huzursuz hissedecektir.

Mahallenin bir diğer bakımsızlığı ve denetimsizliğine örnek, alan içinde görülen vandal hareketlerdir. Duvarlara yazılan yazılar, özel veya kamu malına zarar verilmesi gibi durumlar bunun en güzel göstergeleridirler. Alan içerisinde çok sayıda bu tür örnekler rastlanmaktadır. Kırık Camlar Teorisi'nde aktarıldığı üzere, görülen kırık bir cam onarılmıyorsa bu diğer camların da yavaş yavaş kırılmasına neden olacaktır. Dolayısıyla mekanın onarımı, denetimi suçluyu suç işlemekten alıkoyacak önemli kriterler arasındadır. Yetkili kişi ve kurumların bu konuya dikkat etmesi gerekmektedir. Mahalle içerisinde yer alan kuytu köşede kalmış, herhangi bir girişin olmadığı, doğal gözetimin sağlanmadığı, sağır cephelerle kuşatılmış, saydam olmayan alanlar bulunmaktadır. Bunlar da suçun işlenmesini kolaylaştıran, zemin hazırlayan alanlardır. Nitekim alan içerisinde en çok işlenen suç türü evden hırsızlıktır. Bu tür mekanların saklı tutulması suçluyu riskten alıkoymakta, işini kolaylaştırmaktadır. Bu çerçevede, özel alanların kendi güvenliğini sağlamak amacıyla oluşturduğu yüksek duvarlar belki özel alandaki kullanıcıyı güvende hissettirmektedir fakat kamusal alandaki güvenliği tehdit etmektedir. Bu tür ayırıcıların şeffaf nitelikte tasarlanması (pencerelerin olması, yüksek duvarlar yerine daha insan ölçeğinde görülebilir nitelikte çitlerin olması gibi), çok yüksek sağır cephelerin sanatsal detaylarla renklendirilmesi, graffiti sanatının uygulanması, kullanıcı için güvende olma hissini arttıracaktır.

Konunun en önemli boyutlarından biri olan komşuluk ilişkileri alanda yapılan gözlem ve görüşmeler aracılığı ile değerlendirilmiştir. Alanda yapılan görüşmeler sonucunda görülen, aslında günümüz kentlerinin temel sorun alanlarından biri olan komşuluk ilişkileri, bu mahallede de kuvvetli görünmemektedir. Bunun nedeni, birbirini tanımayan, sonradan alana göç etmiş etnik kökeni farklı insanların olması ve içinde yaşayan insanların birlikteliğini sağlayacak mekanların bulunmaması olarak değerlendirilebilir. Elbette bu konuda farklı dinamiklerin de etkisi bulunmaktadır. Alan içerisinde tez kapsamında bahsedilen aktivite üreteçlerinin artırılması problem kısmen de olsa çözebilecektir.

Bir alanın canlılığı o mekanın kullanıldığı ve başarılı olduğu anlamına da gelmektedir. Sahibata Mahallesi'ne bu anlamda bakıldığında içinde dolaşmayı, yürümeyi, keşfetmeyi destekleyecek herhangi bir kullanım veya çekici bir yapı, sokak bulunmamaktadır. Yürümeyi,

durup dinlenmeyi destekleyici bir çevre olmadığından bu mahalle birçok noktada geçiş mekanı olarak kullanılmaktadır. Aslında, bu kaçınılmazdır.

Yapılan gözlemlere göre, alana aitlik, sahiplilik hissinin olduğunun herhangi bir mekansal göstergesi alan içerisinde görülmemektedir. Alanın sürekli halde bakımsız olması, kapı önlerine atılan çöp yığınları, kırık dökük halde bulunan aydınlatma elemanlarının onarılmasını isteyen bir kullanıcı kitlesinin olmaması, duyarsızlık, duvarlara yazılan yazılara tepkinin olmaması bu alanın çok da sahiplenilmiş bir alan olmadığına göstergeleridir. Çünkü, aidiyet ve sahiplilik hissi, çevrenin her daim temiz, bakımlı olmasını, çevreye karşı duyarlı davranılmasını beraberinde getirir.

Yapılan gözlem ve analizlere göre Sahibata Mahallesi'nde işlev çeşitliliği, karma kullanım düzeyi kısıtlıdır. Alanda konut ve ticaret işlevleri dışında herhangi bir işlev bulunmamaktadır. Konutun hakim olduğu bir alan olması sebebiyle ticari alanlara göre daha yalıtılmış, izole bir mekandır. Bünyesinde yer alan ticari mekanların azlığı sebebiyle burayı kullanan kişi sayısı da az olmakta ve alanın canlılığı bulunmamaktadır. Alanın canlılığını arttırmak için mahallenin iç kısımlarında mağaza, kafe veya restoran gibi ticari yapılar, farklı aktivite yaratan mekanlar (spor alanları, eğlence alanları) tasarlanabilir. Konut alanları içinde yaşayan kullanıcılara yönelik işlevler de bulunmayınca, alan yoğunluklu olarak taşıtların kullandığı, sokaklara park edilen araçlarca kullanılan yitik mekanlara dönüşmüşlerdir. Dolayısıyla mahalle içindeki sokaklar taşıtlara hizmet etmektedirler. Çalışma alanı içerisinde yayalara ayrılan kaldırımlar taşıtlar tarafından işgal edilmişlerdir. Dolayısıyla yaya-taşıt ayrımı olsa dahi yayalara ayrılan bölümler (çok dar bile olsa) yayalarca kullanılamamaktadır. Taşıtların yollar üzerine park etmesinin bir nedeni de alan içerisinde yeterli düzeyde otopark alanının bulunmamasıdır. Bu noktada yine tespit edilen bazı kayıp alanlar gerekli görsel kirliliği önleyici tedbirler uygulanarak yeniden işlevlendirilebilirler, böylelikle kaldırımlar amacına uygun biçimde yayalarca kullanılacaktır. Çalışma alanının kent merkezinde yer alması, kentin idari, eğitim ve ticaret merkezlerine yakın olması, aynı zamanda yoğun olarak kullanılan merkezdeki otopark sayısının yetersizliği nedeniyle de mahalle, dışarıdan gelen kullanıcılarca otopark alanı gibi de kullanılabilir. Bu durum, mahalleye sürekli olarak yabancıların girebildiğinin bir göstergesidir. Yukarıda bahsedildiği üzere belli noktalardaki kayıp alanlar görsel kirliliği engelleyecek şekilde resmi otopark olarak işlevlendirilirse, mahallenin her tarafına yabancılar girmeyecektir ve bu güvenlik hissinin arttırılacaktır (Örn:

Dursun Fakih -Koşan Sokak arasında yer alan alan ve Sürmeli Sokak -Abdül Mümin Sokak arasında yer alan alan).

Mahalle olumsuz niteliklerinin aksine çok yüksek katlı yapılarla çevrilmemiştir. Yol genişliği-yapı yüksekliği oranının dengeli olması sebebiyle gündüz vakitlerinde karanlık bir mahalle değildir. Mahalle içerisinde bir karakolun varlığı ve devriye gezen ekiplerin var olması da olumlu olmasına karşın yeterli olamamaktadır. Bu konuda belirlenecek bazı sokaklarda tezin önceki bölümlerinde bahsedildiği üzere CCTV güvenlik sistemleri kurulabilir (örn: Tahir Paşa Cami çevresi, Nasuh Bey Darulhafız çevresi, Abdul Mümin Mescidi çevresi, Abdulaziz Mescidi çevresi ve Devlet Tiyatroları Binası yakını)

Sosyal açıdan ise mahalle içerisinde komşular arası ilişkileri kuvvetlendirecek her yaştan insanın kullanabileceği bir sosyal tesisin kurulması faydalı olabilir. Bu, aynı zamanda farklı kültürlerden gelen insanları da bir araya getirmek için bir fırsat doğurabilir ve alana olan sahiplilik duygusunu arttırabilir.

Yukarıda bahsi geçen faktörlerin üst ölçek planlama kararlarından kentsel tasarım ölçeğine kadar düşünülmesi gereken faktörler olduğunu söyleyebiliriz. Kentsel suçlarla mücadelede bu tür faktörler bir araç olarak kullanılmalıdır. Bu noktalarda yapılan yanlış uygulamalar neticesinde potansiyel suçlara zemin hazırlanabilmektedir. Mahalle genelinde çoğunluğunun konut alanlarına hitap etmesi, yani tek bir işlev ile bölgeleme de kaçınılması gereken konulardan biridir. Elbette mahallede yaşayan profilin de bunda etkisi oldukça fazladır. Özellikle gelir düzeyi düşük, yoksullukla mücadele eden, tek bir konutta 20 kişinin yaşayabildiği, etnik kökeni, dili farklı insanların yaşadığı bir alanda suç oranlarının fazla olması günümüzde şaşırtılacak bir durum gibi görünmemektedir. Bu durum burada yaşayan kullanıcıların önceliklerinin kamusal mekanı sahiplenme, mekana aidiyet, mekanın estetiği vb. değerler olmamasından da kaynaklanmaktadır.

Sahibata Mahallesinin mevcut durumdaki sorunları kentsel tasarım açısından kısa vadede çözüme kavuşacak türde görünmektedirler. Mekanın tasarımı konusunda mevcut durum, uzun vadeli düşünülmesi gereken bir süreçte işaret etmemektedir. Çünkü, tez kapsamında yukarıda getirilen öneriler aslında küçük fiziksel müdahalelerle çözülebilecek yapıdadırlar. Fakat konunun sadece mekânsal ölçekte tam anlamıyla çözülemeyeceği, kentsel tasarım aracılığı ile ancak bir dereceye kadar çözülebileceği de açıktır. Bu nedenle sosyal ve ekonomik bağlamda uzun vadede düşünülmesi gereken boyutları da içermektedir.

Güvenlik, kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesinde en önemli olgulardan biridir. Güvenlik hizmetlerinin daha kaliteli olarak sunulabilmesi için, toplumdan kopuk olmamasının yanı sıra toplumca desteklenen niteliklere de sahip olması gerekmektedir. Sahibata Mahallesi'nde tez kapsamında tartışılan tasarım faktörlerinin doğru kullanılması ile yapılacak ufak çaplı değişiklikler, mahalle içerisinde bir sinerji, bir etki oluşturabilecek, insanların yeni çevrede mekanı daha da sahiplenmesine imkan verebilecek ve bu durum tüm kent hayatında daha yaşanabilir yeni kentsel mekanlar üretilmesine de imkan sağlayabilecektir.

Çevresel faktörlerin iyileştirilmesi, tasarımı mekanda suç işleme potansiyelini ve mekanda hissedilen suç korkusunu aza indirgeyecektir fakat tek başına sorunlarla baş edilmesinde yetersiz olacaktır. Bu nedenle kentsel suçlarla mücadelede bütüncül bir yaklaşımla hareket edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, Sahibata Mahallesi, Konya kenti için geçmiş dönemde iyi planlanmış, komşuluk ilişkilerinin güçlü olduğu gözde mahallelerden biri iken, günümüzde gerek yoğunluk artışı, gerek fiziki unsurların, alt yapının eskimesi ile birlikte yavaş yavaş çöküntü bölgesi haline gelme belirtileri göstermeye başlamıştır. Yukarıda tartışılan tasarım müdahaleleri zamanında uygulanabilseydi, alan kentsel dönüşüm alanı olarak ilan edilmeden sadece sıhhileştirme kararı getirilse idi, bu mahalle sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik açısından çok daha başarılı bir mahalle olabilirdi.

KAYNAKÇA

- Ajaegbu, O. O. (2012). "Rising youth unemployment and violent crime in Nigeria", American Journal of Social Issues Humanities, and the Relationship between Landuse and Incidents. Master, Middle East Technical University.
- Akpınar, E. (2005). Using Geographic Information Systems in Analysing the Pattern of Crime Incidents.
- Alacakaptan, U. (1975). "Suç Unsurları". Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi NO:372.
- Alexander, C. (1977). "A Pattern Language: Town's-Buildings-Construction." Oxford University Press.
- Anonim (2003). "Crime Prevention Through Environmental Design Duidebook". Public Affairs Department. Singapore, National Crime Prevention Council. Level 4: 4-23.
- Anonim (2019). "Plan Raporu", Konya Büyükşehir Belediyesi.
- Ashihara, Y. (1983). "The Aesthetic Townscape." MIT Press.
- Ataç, E. (2008). "Kent Güvenlik ve Güvenli Kent Planlaması; Bursa Örneği". Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Badiora, A. I. and A. O. Afon (2013). "Spatial pattern of crime in Nigerian traditional city: The Ile-Ife experience", International Journal of Criminology and Sociological Theory.
- Banerjee, D. H. (2016). "Designing Safer Cities - Review of Environmental Crime Prevention Strategies", GSTF Journal of Engineering Technology (JET) Vol.3 No.4, Kharagpur, India,.
- Bannister, J. and N. Fyfe (2001). "Introduction: Fear and the city." Urban Studies 38(5-6): 807-813.
- Berg, L. V. D., P. M. J. Pol, G. Mingardo and C. J. M. speller (2006). "The Safe City." Ashgate Publishing Company,.
- Bese, E. and A. Geleri (2013). "Suç Önleme Modelleri", T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:2976.
- Bottoms, A., E. (2007). "Place, Space, Crime and Disorder", In maguire ,M., Morgan,. And Reiner, R.The Oxford Handbook of Criminology,. 4th edn, Oxford, Oxford University Press.
- Brantingham, P., U. Glösser, B. Kinney, K. Singh and M. Vajihollahi (2005). Modelling Urban Crime Patterns, Viewing Multi-agent Systems as Abstract State Machines. Canada, Simon Fraser University
- Brantingham, P. L. and P. J. Brantingham (1981). "Environmental Criminology". Beverly Hills, Sage Publications
- Brantingham, P. L. and P. J. Brantingham (1991). "Introduction: The Dimensions of Crime", In: P.J. Brantingham and P.L. Brantingham (eds.). Environmental Criminology. Prospect Heights IL, Waveland Press.
- Candemir, E. (2002). "Kriminolojide Suç Ekolojisi Kavramı ve Suç Haritalama Metodu, Akademik Bakış".

- Clarke, D. and J. E. Eck (2005). "Crime Analysis for Problem Solvers in 60 Steps." Community-Oriented Policing Services (COPS): 19-91.
- Clarke, R. V. G. (1980). "Situational Crime-Prevention - Theory and Practice." British Journal of Criminology 20(2): 136-147.
- Clarke, R. V. G., F. J. Gladstone, A. Sturman and S. Wilson (1978). "Tackling Vandalism". No. 47, HMSO, London.
- Cleveland, G. and G. Saville (1997). "Second Generation CPTED and School Safety". 2nd Annual International CPTED Conference. Orlando, Florida.
- Colquhoun, I. (2004). "Design Out Crime: Creating Safe and Sustainable Communities". I.Crime Prevention and Community Safety, An International Journal 2004, 6 (4),.
- Cozens, P. (2008). "Crime Prevention Through Environmental Design In Western Australia: Planning For Sustainable Urban Futures". Western Australia, Curtin University of Technology.
- Cozens, P. and T. Love (2015). "A Review and Current Status of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED)." Journal of Planning Literature 30(4): 393-412.
- Crowe, T. (2000). "Crime Prevention Through Environmental Design", Butterworth-Heinemann.
- Çukurçayır, M. A. (2007). "Konya Örneğinde Kentsel Suçlar ve Kent Esenliği". Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Dambazau, A. B. (2007). "Criminology justice" Ibadan: Spectrum Books Limited.
- Doğan, H. İ. and B. Sevinç (2011). "Suç Teorileri Ve Şehir Güvenliği: Bitlis İliyle İlgili Genel Bir Değerlendirme." 13(4).
- Dolu, O. (2012). "Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji". Ankara Seçkin Yayıncılık.
- Düzgün, S. (2007). "Suç Olgusuna Teorik Yaklaşımlar ve Disiplinlerarasılık." TMMOB Mimarlar Odası Ankara Subesi 6: 4-10.
- Eck, J. E. and D. Weisburd (1995). "Crime places in Crime Theory". Monsey: Newyork: , Criminal Justice Pres.
- Erdoğan, A. (2007). "Exploring Crime in a Spatial and Temporal Context: Suitable Response Strategies for Urban Planning and Policing, By the Case of Etlik Police Station Zone". Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
- Erkan, N. Ç. (2006). "Kent Güvenliği Konusunda Dikkate Alınmayan Suç; Vandalizm". Ankara, Bursa Kent ve Sağlık Sempozyumu, s. .
- Frevel, B. and C. Rogers (2016). "Community partnerships (UK) vs Crime Prevention Councils (GER) Differences and similarities." The Police Journal 89(2): 133–150.
- Ghani, Z. A. (2017). "A comparative study of urban crime between Malaysia and Nigeria." Journal of Urban Management.
- Gosnells, C. o. (2001). "Designing Out Crime: Safe City Urban Strategy".
- Greene, M. (2003). "Urban Safety in Residential Areas". World Bank Urban Research Symposium. Washington D.C., World Bank 203-219.

- Gündüzöz, İ. (2016). "Türkiye Ve Dünyada Güvenli Kent Yaklaşımı: Kentsel Güvenlik Mi? Güvenli Kent Mi?" *Türk İdare Dergisi* 483.
- Gündüzöz, İ. T. I. D., sayı 483, (2016). "Türkiye Ve Dünyada Güvenli Kent Yaklaşımı: Kentsel Güvenlik Mi? Güvenli Kent Mi?" Ankara, *Türk İdare Dergisi*, sayı 483, İç İşleri Bakanlığı.
- Henry, S. and M. Lanier (2001). "What is Crime." Rowman and Littlefield Publishers.
- Hill, K. and H. Blears (2004). "Safer Places: The Planning System and Crime Prevention". London, Thomas Telford Publishing.
- Hillier, B. (1977). "A State of Mind." *Riba Journal*: 202.
- Hillier, B. and J. Hanson (1984). "The Social Logic of Space". Cambridge, Cambridge University.
- Hillier, J. and E. Rooksby (2005). "Habitus: A Sense of Place". Aldershot, Ashgate.
- Jacobs, J. (1961). "The Death and Life of Great American Cities". New York, Random House.
- Jeffery, C. R. (1971). "Crime Prevention Through Environmental Design". California, USA, SAGE Publications, Beverly Hills.
- Jeffery, C. R. (1977). "Crime Prevention Through Environmental Design". California, USA, SAGE Publications, Beverly Hills.
- Köklü, E. (2016). "Kent Merkezlerinde Suç Korkusunun İncelenmesi: Beşiktaş Örneği". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Köksal, A. (2013). "Kentte Mekansal Ayrışma ve Güvenlikli Siteler". Ankara, Hece Yayınları.
- Kubilay, A. B. (2009). "Crime Prevention By Means Of Urban Design Tools; The Case of Istiklal Neighborhood". Master, METU.
- Lab, S. P. (2000). "Crime Prevention: Approaches, Practices and Evaluations". United States, Cincinnati, OH, Anderson publishing co., .
- Lee, M. and D. Fisher (2006). "Crime prevention through environmental design (CPTED) and the New South Wales crime risk assessment guidelines: A critical review". The University of Sydney, The University of Sydney.
- Lefebvre, H. (1905). "The Production o Space".
- Lersch, K. M. (2004). " Space, Time, and Crime." 75-80.
- Lynch, K. A. (1960). "The Image o the City", MIT Press.
- Marzbali, M. H., A. Abdullah, N. A. Razak and M. J. M. Tilaki (2012). "The influence of crime prevention through environmental design on victimisation and fear of crime." *Journal of Environmental Psychology* 32: 79-88.
- Moser, C. O. N. (2004). "Urban Violence and Insecurity: an Introductory Road Map." *Environment and Urbanization* 16(2): 1-6.
- Newman, O. (1972). "Defensible Space: People and Design in the Violent City". London, Architectural Press.

- Newman, O. (1973). "Defensible Space: Crime Prevention Through Environmental Design". New York, Collier Books.
- Newman, O. (1996). "Creating Defensible Space". Center for Urban Policy Research Rutgers University., U.S. Department of Housing and Urban Development Office of Policy Development and Research.
- Planners, S. A. (2002). "ACT Crime Prevention and Urban Design Resource Manual, Canberra, Australian Capital Territory".
- Rachel, A. (2014). "Crime Prevention Through Environmental Design". Huddersfield, UK., Applied Criminology Centre, University of Huddersfield.
- Rosiers, N. D. and S. Bittle (2004). "What is a Crime? Defining Criminal Conduct in Contemporary Society". Toronto, Ontario, UTP Distributio, .
- Sakip, S. R. and A. Abdullah (2010). " Measuring Crime Prevention through Environmental Design in a Gated Residential Area: A Pilot Survey." Procedia - Social and Behavioral Sciences 42 340 – 349.
- Schneider, R. H. and T. Kitchen (2002). "Planning for Crime Prevention, A Transatlantic Perspective". London and Newyork, Routledge.
- Schneider, R. H. and K. T. (2007). "Crime Prevention and Built Environment", Routledge, London and Newyork.
- Shaftoe, H. (2004). "Crime Prevention, Facts, Fallacies and the Future." Palgrave Macmillan
- Tabangin, D. R., J. C. Flores and N. F. Emperador (2008). "Investigating crime hotspot places and their implication to urban environmental design: A geographic visualization and data mining approach", World Academy of Science, Engineering
- Trancik, R. (1986). "Finding Lost Space-Theories of Urban Design." Wiley and Son Inc.
- Tuncer, H. (2003). " Toplum Destekli Polislik (Problem Odaklı-Proaktif Polislik)." Çağın Polisi Dergisi 23: 40-44.
- Turan, B. (2014). "Kent ve Suç". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Uz, M. A. (2015). "Konya Mahalleleri Tarihi 1 Abdulaziz." Konya Büyükşehir Belediyesi, Kültür Yayınları 272(Tarihi Konya Mahalleleri serisi).
- Verma, A. and S. K. Lodha (2002). "A Typological Representation of Crimiminal Event", Western Criminology Review.
- Wekerle, G. R. and C. Whitzman (1995). "Safe Cities: Guidelines for Planning, Design and Management". New York, USA, Van Nostrand Reinhold Publishing.
- White, R. (1996) "Situating Crime Prevention: Models, Methods and Political Perspectives."
- Whitt, H. P. (2001). " The moral statisticians" " Encyclopedia of Criminology and Deviant Behavior 1(Historical, Conceptual and Theoretical Issues).
- Wilson, J. Q. and G. L. Kelling (1989). "Making Neighborhoods Safe." 6-52.
- Yanjinkham, B. (2011). "Kent Güvenliği Ve Kentsel Suçun Önlenmesi: Moğolistan'daki Kentleşmeyle ilgili Suçlar için Öneriler". Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi.
- Yavuzer, İ. (2013). "Crime Prevention Strategies For Turkish Cities Through Spatial Crime Analysis: A Case Study of Kecioren". Doktora Tezi, METU.

Yüceyılmaz, A. A. (2007). "Konya Örneğinde Kentsel Suçlar ve Kent Esenliği" Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.

Zhao, X. and J. Tang (2018). "Crime in Urban Areas: A Data Mining Perspective", Michigan State University, Data Science and Engineering Lab.

EKLER

EK 1:

- Deneklerin cinsiyet ile suç çeşidi arasında istatistiki açıdan önemli ilişki bulunmamıştır ($p: 0,13 > 0,05$). (Tablo 1).

Cinsiyet	SUÇ ÇEŞİDİ								Toplam
	evden hırsızlık	işyeri hırsızlığı	otodan hırsızlık	oto hırsızlığı	kapkaç	yankesicilik	GASP	Diğer	
Erkek	27	7	7	3	12	15	1	10	82
Kadın	13	2	1	1	3	2	1	4	27
Toplam	40	9	8	4	15	17	2	14	109

- Deneklerin cinsiyet ile mahalleye kendini ait hissetme arasında istatistiki açıdan önemli ilişki bulunmamıştır ($p: 0,143 > 0,05$). (Tablo 2).

YAŞ	BU MAHALLEYE AİT HİSSEDİYOR MUSUNUZ					Toplam
	HİÇ AİT DEĞİLİM	AİT DEĞİLİM	ORTA	BİRAZ AİTİM	KESİNLİKLE AİTTİM	
Erkek	0	6	45	24	7	82
Kadın	2	2	14	8	1	27
Toplam	2	8	59	32	8	109

- Deneklerin cinsiyet ile 2-3 yıl öncesi ile karşılaştığında mahallenin suç oranları arasında istatistiki açıdan önemli ilişki bulunmamıştır ($p: 0,21 > 0,05$). (Tablo 3).

Cinsiyet	2-3 YILDA SUÇ ORANI			Toplam
	Bir değişiklik görmüyorum	suç oranları arttı	fikrim yok	
Erkek	15	53	14	82
Kadın	3	15	9	27
Toplam	18	68	23	109

- Deneklerin cinsiyet ile her hangi suçla karşılaştınız mı arasında istatistiki açıdan önemli ilişki bulunmamıştır ($p: 0,14 > 0,05$). (Tablo 4).

Cinsiyet	SUÇLA KARŞILAŞMA		Toplam
	EVET	HAYIR	
Erkek	11	71	82
Kadın	5	22	27
Toplam	16	93	109

- Deneklerin yaş ile gece evde yalnız kaldığında arasında istatistiki açıdan önemli ilişki bulunmamıştır ($p: 0,132 > 0,05$). (Tablo 5).

yaş	Gece evde yalnız kaldığında güvende hissedilmesi			Toplam
	Güvende hissediyorum	Bazen güvende bazen güvensiz hissediyorum	Güvensiz hissediyorum	
20-30	7	22	9	38
31-40	8	15	7	30
41-50	12	8	2	22
51-60	4	6	2	12
61-70	3	1	1	5
71-80	1	0	1	2
Toplam	35	52	22	109

- Deneklerin yaş ile gece evde yalnız kaldığında arasında istatistiki açıdan önemli ilişki bulunmamıştır (p: 0,32>0.05). (Tablo 6).

Yaş	2-3 YILDA SUÇ ORANI			Toplam
	Bir değişiklik görmüyorum	suç oranları arttı	fikrim yok	
20-30	4	25	9	38
31-40	5	17	8	30
41-50	5	14	3	22
51-60	2	8	2	12
61-70	2	2	1	5
71-80	0	2	0	2
Toplam	18	68	23	109

- Deneklerin yaş ile her hangi suçla karşılaştınız mı arasında istatistiki açıdan önemli ilişki bulunmamıştır (p: 0,162>0.05). (Tablo 7).

Yaş	SUÇLA KARŞILAŞMA		Toplam
	EVET	HAYIR	
20-30	9	29	38
31-40	3	27	30
41-50	1	21	22
51-60	1	11	12
61-70	1	4	5
71-80	1	1	2
Toplam	16	93	109

EK 2:

Değerli katılımcı,

Aşağı yer alan anket soruları Konya Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde yürütülen ‘Kentsel Tasarım Aracılığıyla Suçun Önlenmesi’ başlıklı bir yüksek lisans tezinin araştırma sorularını oluşturmaktadır. Yaşadığınız mahalleye ilişkin görüşleriniz üniversitede yürütülen bu çalışma için oldukça değerli...Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Matiullah FAIZY

1. Cinsiyeti: E K
2. Yaşınız?
3. Medeni durumunuz?
4. Çocuğunuz var mı? Var ise kaç tane?.....
5. Eğitim durumunuz?

1. Okuryazar değil ()	2. Okuryazar ()	3. İlkokul ()	4. Ortaokul ()
5. Lise ()	6. Üniversite ()	7. Yüksek Lisans ve Doktora ()	

6. Çalışıyor musunuz?

1. Evet () a.İşçiyim b.Memurum c.Serbest.....	2. Hayır () a.Emekliyim b.Öğrenciyim c.Ev Hanımıyım d. Çalışamaz halde e.Günlük/mevsimlik çalışan f. Kira gelirim var. g. Diğer.....	2.1. İş arıyor musunuz? () a.Evet b. Hayır ()
--	---	--

7. Hanenin toplam gelir düzeyi nedir?

1)1600 TL veya daha az	2)1601-3500 TL	3) 3501 - 5000TL	4. 5001 - 7000 TL	5) 7000 TL ve üzeri
------------------------	----------------	------------------	-------------------	---------------------

8. Konya’lı mısınız?

1. EEvet () Neresindensiniz?	2. Hayır () Nerelisiniz?
---	---

9. Konya’da mı yaşıyorsunuz?

Evet () Ne kadar zamandır?	Hayır () Nerede yaşıyorsunuz?
---	--

10. Bu mahallede mi yaşıyorsunuz?

1. Evet () Kaç yıldır?	2. Hayır ()
---	---------------------

11. Bu mahallede yaşama nedeniniz nedir?

- Ekonomik durumuma uygun
- İşime/okulumu yakın
- Kentin merkezinde yer alması
- Kendimi buraya ait hissettiğim için

- Komşuluk ilişkilerim iyi
- Diğer.....

12. **Oturduğunuz ev kime ait?**

- Kendime/eşime
- Kira
- Akrabama-kira ödemiyorum
- Diğer.....

13. **Arabanız var mı?** Evet hayır

14. **Kendinizi bu mahalleye ait hissediyor musunuz?**

1) Hiç ait değilim (Neden?.....)	2) Ait değilim (Neden?.....)	3) Orta	4) Biraz aitim	5) Kesinlikle aitim (Neden?.....)
--	--	---------	----------------	---

15. **Mahallenin beğendiğiniz ve beğenmediğiniz/şikayet ettiğiniz özelliklerinden üçer tane söyleyebilir misiniz?**

Beğendiğim özellikler	Beğenmediğim/şikayet ettiğiniz özellikler
1.	1.
2.	2.
3.	3.

16. **Oturduğunuz mahallede aşağıdakilerin ne sıklıkla olduğunu düşünüyorsunuz?**

- evden hırsızlık
- işyeri hırsızlığı
- otodan hırsızlık
- oto hırsızlığı
- kapkaç
- yankesicilik
- gasp
- uyuşturucu satıcılığı
- Diğer.....

17. **Yaşadığınız çevreyi dikkate alarak (yürüme mesafesinde olan yerler) GECE-GÜNDÜZ SAATLERİNDE güvenlik açısından değerlendirme yapsanız, nasıl tanımlarsınız?**

GECE	GÜNDÜZ
-Oldukça güvenli bir yer olduğunu düşünüyorum	-Oldukça güvenli bir yer olduğunu düşünüyorum
-Çok emin değilim bazen güvenli geliyor, bazen güvensiz	-Çok emin değilim bazen güvenli geliyor, bazen güvensiz
-Kesinlikle güvensiz bir yer	-Kesinlikle güvensiz bir yer
-Fikrim yok	-Fikrim yok

18. **Son 2-3 yıl öncesi ile karşılaştırdığınızda bu mahallenin suç oranları hakkında ne**

düşünüyorsunuz?

- Bir değişiklik görmüyorum
- suç oranları arttı
- suç oranlarının azaldığını düşünüyorum
- fikrim yok

19. **Son 2-3 yıl içinde size karşı mahalle içinde bir suç işlendi mi? E** **H**
- evden hırsızlık
-işyeri hırsızlığı
-otodan hırsızlık
-oto hırsızlığı
-kapkaç
-yankesicilik
-gasp
-hiçbiri
-diğer.....
20. **Evet ise nerede ve neye maruz kaldınız? Maruz kaldığınız yer neresi idi?**
.....
21. **Gece evde yalnız kaldığınızda kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?**
-güvende hissediyorum
-bazen güvende bazen güvensiz hissediyorum
-güvensiz hissediyorum
22. **Bu mahalle içinde sokakta yürürken kendinizi güvende hissediyor musunuz?**
-evet
-hayır (Neden?.....)
23. **Mahalle içinde suçun en yoğun olarak işlendiği bölge, mahal neresi sizce?**

.....

Bunların dışında söyleyebileceğiniz, bize anlatacağınız bir şeyler varsa lütfen belirtiniz.....

[illegible]

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Matiullah Faizy
Uyruğu : Afganistan
Doğum Yeri ve Tarihi : Kandahar, 25.03.1994
Telefon : 0 537 286 8178
Faks :
E-Posta : mati.faizy@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı	İlçe	İl	Bitirme Yılı
Lise	: Shah Hussian Hotak Lisesi		Kandahar	2010
Üniversite	: Selçuk Üniversitesi	Selçuklu	Konya	2016

UZMANLIK ALANI
Şehircilik

YABANCI DİLLER
Farsça, İngilizce, Türkçe

YAYINLAR

Faizy, M., 2018, “Uluslararası Ekonomik Araştırmaları ve Finansal Piyasalar Kongresi”, Bildiri kitabı, yüksek lisans bildirisi, *Detay Yayıncılık*, Ankara.